T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

EHLİYETLERİ AÇISINDAN DERNEK VE VAKIF TÜZEL KİŞİLİKLERİ
(Medeni Hukuk Tüzel Kişilikleri)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ

DÜZELTİLMİŞ TEZ
Serdar ARAT
2501550911

İstanbul 2007

DÜZELTME İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

07.11.2006 Tarihinde toplanan tez jürisinin açıklamaları doğrultusunda yapılan düzeltmeler aşağıda açıklanmıştır.

1-Tez çalışması tamamıyla gözden geçirilerek Türkçe yazım kurallarına dikkat edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.Mümkün olduğunca Türkçe kelimeler seçilmiş,cümle yapıları gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır.Türkçe de ki eklere dikkat edilmiştir.

2-Bölüm başlıkları ve alt başlıkları metnin içeriğine uygun olarak yeniden düzenlenmiş ve kısaltılmıştır.Birinci bölümün başlığı, Tüzel Kişilerin Genel Hak Ehliyeti Sınırları olarak,İkinci bölümün başlığı, Numerus Clausus İlkesinden Kaynaklanan Hak Ehliyeti Sınırları olarak,Üçüncü bölümün başlığı Özel Kanun Kurallarından Kaynaklanan Hak Ehliyeti Sınırları olarak düzeltilmiştir.Birinci bölümün birinci paragrafındaki alt başlıklar kaldırılarak Genel Olarak Hak Ehliyeti Sınırları olarak incelenmiştir.Üçüncü bölümde 54.Sayfada yer alan Mülkiyet Hakkı alt başlığı altındaki alt başlıklar Taşınır Edinme Ehliyeti ve Taşınmaz Edinme Ehliyeti alt başlıkları olarak düzeltilmiştir.Dördüncü bölümün birinci paragrafının başlığı Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin Fiil Ehliyeti,Organlar ve Kapsamı olarak düzeltilmiştir.Bu bölümde 71.sayfada Organların Benzer Kavramlarla Karşılaştırılması alt başlığı ile Temsilci ve Yardımcı Kişiler alt başlık altında incelenmiştir.

3-Metnin içerisinde yer alıp ta atıf yapılması gereken yazarlara dipnotlarda gerekli atıflar yapılmıştır.

4-Giriş ve Sonuç bölümü yeniden yorumlanmıştır.

5-Birinci bölüm 14.Sayfada yer alan Ödenti (Aidat)İsteme Hakkı alt başlığının muhtevası yeniden yazılmıştır.

6-İkinci Bölümde Numerus Clausus ilkesinin doktrindeki yeri sayfa 32 de ele alınmış ve düzeltilmiştir.

7-Tezimizin konusu Medeni Hukuk Tüzel Kişilikleri'nin Ehliyetleri'ni kapsadığından Türk Medeni Kanunu kapsamı dışında kalan diğer tüzel kişiliklerden olan cemaat vakıfları,mülhak vakıflar ve mazbut vakıflar da incelemeye değer görülmüş ve metinden çıkarılmamıştır.

8-Yeni Vakıflar Yasası Tasarısı TBMM'deki sürecini tamamlayarak Cumhurbaşkanlığı makamına sunulmuş ise de Cumhurbaşkanı tekrar görüşülmek üzere TBMM'ye iade etmiştir. Yeni Vakıflar Yasası Tasarısı incelemeye gerekli görülerek ilgili yerlerde açıklama yapılmıştır.

9-Birinci bölümün B.Tüzel Kişilerin Hak Ehliyetinin Kapsam Ve Sınırları alt başlığı metinden çıkarıldığından, bu bölüm 11. sayfada bitmekte iken, 10. sayfada sona ermiştir.Bu sebeple paragraflar bir üste kaydırılmış fakat bu bölüm yine 25.sayfada sona ermiştir.

10-İkinci bölümde I.Genel Olarak alt başlığı yeniden yorumlandığından II.Tüzel Kişiler alt başlığı 27.sayfada incelenmiştir.Bu sebeple paragraflarda kayma olmuştur.III.Numerus Clausus ilkesi alt başlığı 34.sayfada sona erdirildiğinden IV.Genel amaç Açısından Hak Ehliyeti Sınırlamaları alt başlığı daha önce 35.sayfadan başlamışken 34.sayfadan itibaren başlatılmış ve paragraflar kaydırılmıştır.Bu bölümde öğretideki görüşlere de yer verildiğinden daha önce 51. sayfada sona erdiği halde 52.sayfada sona ermiştir.

11-Üçüncü Bölüm 53.sayfadan başlatılmıştır.Cemaat vakıfları konusundaki eksiklikler giderilmiş ve bu bölüm 60.sayfada bitirilmiştir.

12-Dördüncü bölüm 61.sayfadan başlayıp yapılan düzeltmeler neticesinde daha önce 106.sayfada sona ermişken 108.sayfada sona ermiştir.64.sayfadaki temsile ilişkin ifadeler çıkarılmıştır.Bu sebeple paragraflar yukarıya doğru yer değiştirmiştir.C-Tüzel Kişinin Fiil Ehliyetinin Kapsamı Alt başlığı 74.sayfada incelenmiş iken 76.sayfadan itibaren işlenmeye başlamıştır.4.Özel Amacın Fiil Ehliyetini Sınırlaması(Ultra Vires) alt başlığı 90.sayfada iken 92.sayfadan itibaren öğretideki görüşler dikkate alınarak yeniden incelenmiştir.

13-Sonuç ve Öneriler bölümü tekrar gözden geçirilmiş 8 sayfa haline getirilerek kısaltılmıştır.Bu bölüm daha önce 107-116 sayfaları arasında iken 109-116 sayfalar olarak düzenlenmiştir.

ÖZ/APSTRACT

Bu tez Ehliyetleri Açısından Dernek ve Vakıf Tüzel Kişilikleri (Medeni Hukuk Tüzel Kişilikleri) başlığını taşımaktadır. Tezin yazarı Serdar ARAT'tır.

Gerçek kişilerin imkan ve ömürlerinin sınırlı olmasından dolayı gerçekleştiremedikleri amaçları bir araya gelerek güçlerini birleştirip kendilerinden ayrı bir kişilik meydana getirerek oluşturdukları ve hukuk düzenince tanınan bağımsız kişilikler tüzel kişilerdir. Tüzel kişiler kendilerini oluşturan kişi veya mal topluluklarından bağımsız hak ve fiil ehliyetine sahiptirler. Bu sebeple toplum hayatında önemli yer tutmuşlardır.

Medeni hukuk tüzel kişileri kazanç paylaşma amacı gütmediklerinden manevi değerlerin korunması ve gelişmelerine yardımcı oldukları gibi; devletin yerine getirmesi gereken yoksullara yardım, kadın haklarının korunması gibi kamu hizmetlerine de yardımcı olmaktadırlar. Tüzel kişilerin bu derece önemi hiçbir zaman imtiyazlı bir hak ve hak alanı sağlamamalıdır. Bu kişiler insanın yararı için vardırlar. Bu itibarla ehliyetlerinin sınırları inceleme konusu yapılmıştır. Bu inceleme sırasında mümkün olduğunca tümden gelim metodu uygulanmış ve Türk hukuku alanında tüzel kişilerin hangi kanun ve mevzuatta düzenlendiği tespit edilmiş, her düzenleme de kendi mantığı içerisinde değerlendirilmiştir.

Türk hukuk sistemi açısından tüzel kişiler cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün borçlara ve haklara ehil oldukları için tam bir hak ve fiil ehliyetine sahiptirler. Hukuk düzenince belirlenen ehliyet sınırları içinde hareket etmelidirler. Bu sınırların aşılması durumunda yapılan işlemler ve tüzel kişilik hukuki yaptırımlarla karşılaşabileceği gibi şahsi kusuru ile yetki aşımında bulunan organda şahsi olarak cezai ve hukuki yaptırımlarla karşılaşabilir.

ABSTRACT

This thesis is titled as “Association and Foundation Legal Entities in Qualification” (Common Law Incorporated Community). The thesis is written by Serdar ARAT.

Due to the fact that real people’s opportunity and lifetime is limited, real people come together and join their capacities in a personality differing themselves in order to fulfil the purpose and recognised as independent personality by law is called as legal entities. Legal entities have independent capacity to acquire rights and act rights then the people and asset collectivity, which constitute themselves. Therefore, they take place important role at social life.

Not aiming sharing of incomes, Common Law Legal Entities are helpful to protect and make progress of intangible and also facilitate public service such as pamper relief and protection of women’s rights which has to be done by government. Such importance of the legal entities never ensures those preferential rights and right space. These entities are existence for human beings benefit. Therefore, the borders of their capacities are subject of this study. Deductive method is carried out in this study as soon as possible and determined at which law and regulations the legal entities are ordered at Turkish law and each governing are evaluated in their logic.

According to Turkish Law; legal entities have full capacity to acquire and act rights due to being capable of taking on debt and legal rights except characteristics like description, family, age, relationship, which are special to human being as a matter of creation, they should act in the capacity border determined by law system. In case of exceeding the borders, process and legal entity may encounter with law sanction and also organ causing exceeding the borders due to personal fault may encounter penal and legal sanction.

ÖNSÖZ

Ehliyetleri Açısından Dernek ve Vakıf Tüzel Kişilikleri (Medeni Hukuk Tüzel Kişilikleri) başlığını taşıyan bu çalışma İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk bölümünde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış ve Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ, Prof. Dr. Hasan ERMAN, Doç. Dr. İ.Baki ENGİN, Doç. Dr. Halil AKKANAT, Doç. Dr. Yener ÜNVER'den oluşan jüri önünde savunulmuş ve kabul edilmiştir.

Tüzel kişiler kendilerini oluşturan kişi veya mal topluluklarından bağımsız hak ve fiil ehliyetine sahiptirler. İnsanlar ideallerinde olan ve tek başlarına başaramayacakları işleri tüzel kişilikler aracılığı ile gerçekleştirebilmektedirler. Bu sebeple toplum hayatında önemli yer tutmuşlardır.Gerek Avrupa Birliği'ne uyum yasaları gerekse ülkemizde oluşturulmaya çalışılan insan haklarına ilişkin olumlu çalışmalar ile kişilere tanınan örgütlenme özgürlüğü belli bir düzeye gelmiş ve tüzel kişilerin önem ve sayısı artmıştır. Fakat unutulmaması gereken nokta tüzel kişilerin insanın yararı için kişi olarak sayılmalarıdır.Bu sebeple tüzel kişilerin varlık ve faaliyetlerinde insan esas alınmalıdır.Bu sebeple; ehliyet sınırları iyice bilinip buna göre kişilik meydana getirme iradesi oluşturulmalıdır.Hukuk düzeninin belirlediği genel amaç ve örgütlenme sınırları dışında oluşan topluluklar tüzel kişilik kazanamaz.

Bu çalışma sırasında tez danışmanım olan ve öğrencisi olmaktan ömür boyu mutluluk duyacağım ve her açıdan kendime örnek aldığım,sevgi kaynağı, değerli insan,sayın Hocam Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ'ye göstermiş olduğu iyi niyet,şefkat ve ilgiden dolayı,

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk bölümü öğretim üyesi Doç Dr. Mustafa AKSU'ya tez konusuna ilişkin kaynaklara ulaşabilmemde yapmış olduğu yardımlar ve yakın ilgisinden dolayı teşekkürü borç bilirim.

Tuzluca Nisan 2007 Serdar ARAT

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....iii
ÖNSÖZ.....v
İÇİNDEKİLER.....vı
KISALTMALAR.....xi
GİRİŞ.....1
I.GENEL OLARAK.....1
II.KONUNUN SUNULMASI VE SINIRLANDIRILMASI.....3
BİRİNCİ BÖLÜM
TÜZEL KİŞİLERİN GENEL HAK EHLİYETİ SINIRLARI
I.GENEL OLARAK 6
II. HAK EHLİYETİ BAKIMINDAN GERÇEK KİŞİLERLE TÜZEL KİŞİLERİN DURUMU.....11
A. Gerçek kişilere özgü haklar.....11
B. Tüzel Kişilere Özgü Haklar.....13
l. Üyelikten çıkarma hakkı.....13
2.Ödenti (Aidat) isteme hakkı.....14
3.Statüsünde değişiklik yapma hakkı.....15
4.Kendilerini feshetme hakkı.....15
5.Tüzüğe uymayı isteme hakkı.....15
C. Gerçek ve Tüzel Kişilerin Aynı Kapsamda Yararlanacağı Haklar 16
l. Kamu hukuku açısından.....16
2. Özel hukuk hak ve yetkileri açısından.....17
a. Mal Varlığı Hakları.....17
(1).Alacak hakları.....17
(2)..Ayni haklar.....17
i.intifa hakkı.....17
. ii.Sükna(Oturma)hakkı 18
(3)Miras hakkı.....18
: b. Şahıs Varlığı Hakları..... 20
c. Tüzel Kişinin Yerleşim Yeri 22

d. Taraf ve Dava Ehliyeti.....24
e. Tüzel Kişinin vatandaşlığı.....25
f. Diğer haklar.....25

İKİNCİ BÖLÜM

NUMERUS CLAUSUS İLKESİNDEN KAYNAKLANAN HAK EHLİYETİ SINIRLARI

L.GENEL OLARAK.....26
II.TÜZEL KİŞİLER.....27
A.Genel Olarak…….....27
B.Tüzel Kişiliğin Unsurları…….....27
1.Amaç …….....27
2.Örgütlenme …….....28
3.Hukuk düzenince tanınma …….....28
III.NUMERUS CLAUSUS İLKESİ.....29
IV. GENEL AMAÇ AÇISINDAN HAK EHLİYETİ SINIRLARI.....35
A.Genel olarak 35
B.Amacın nitelik ve kapsamı.....37
1. Amacın İdeal Amaç Olması.....37
2. Amacın Tek ve Belirli Olması.....39
3. Amacın anlaşılır ve sürekli olması.....40
4. Amacın Geçerli Olması.....42
a. Amacın İmkansız, Kanuna, Ahlaka Ve Adaba Aykırı Olmaması.....42
b. DK. Uyarınca Yasak Olan Amaçlar.....44
c. İzne Bağlı Amaçlar.....44
(1)Medeni kanundaki düzenleme.....44
(2)Dernekler Kanunundaki düzenleme.....45
(3)227 Sayılı vakıflar genel müdürlüğünün teşkilat ve görevleri hakkındaki KHK. Daki düzenleme.....45

(4) Uluslar arası nitelikteki teşekküllerin kurulması hakkında 3335 sayılı kanundaki düzenleme.....46
5.Amacın değiştirilmesi.....47
a. Derneğin Amacının Değiştirilmesi….....47
b. Vakfın Amacının Değiştirilmesi.....47
V.KAZANDIRMA SONUCU AÇISINDAN KONU…….…...….48
A.Dernekler Açısından…….……..49
B.Vakıflar Açısından…….……..…..…49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖZEL KANUN KURALLARINDAN KAYNAKLANAN HAK EHLİYETİ SINIRLAMALAR
I.GENEL OLARAK…….……53
II- AYNİ HAKLAR KONUSUNDA ÖZEL KANUN KURALLARINDAN KAYNAKLANAN HAK EHLİYETİ SINIRLARI……..…..54
A.Mülkiyet Hakkı.....54
1.Taşınır Edinme Ehliyet.....54
2 Taşınmaz Edinme Ehliyeti.....…….....……..….....54
B.Sınırlı Ayni Haklar …….……..…...58
C. Maddi Olmayan Mallar Üzerinde Haklar…….....……..…..……59
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MEDENİ HUKUK TÜZEL KİŞİLERİNİN FİİL EHLİYETİ BAKIMINDAN DURUMLARI
I.MEDENİ HUKUK TÜZEL KİŞİLERİNİN FİİL EHLİYETİ, ORGANLAR VE KAPSAMI.....61
A.Genel Olarak…….....61
B. Organ Kavramı Ve Türleri…… 63
1. Organ Kavramı.....63
2.Tüzel Kişi İle Organ Arasında ki Hukuki İlişkinin Niteliği Nedir?.....66
3. Organ Türleri.....66
a. Zorunlu Organlar- İsteğe bağlı (ihtiyari) organlar.....66
b. Kişi Organ- Kurul Organ.....68
c. Karar Organı- Yürütme Organı.....70

d. İç Organ- Dış Organ.....70
4..Organın benzer kavramlarla karşılaştırılması.....71
a.Temsilci.....71
b.Yardımcı Kişiler.....73
5.Tüzel kişinin organsız kalması.....75
C. Tüzel Kişilerin Fiil Ehliyetinin Kapsamı…….....75
1. Hukuki İşlemler Açısından.....76
2. Hukuka Aykırı Fiillerden sorumluluk Açısından.....79
a. Organın Borca Aykırı Davranışları……80
b.Organın Haksız Fiili……..……..……83
c.Sorumluluğun Hukuki Niteliği.....84
: d.Organın Kişisel sorumluluğu.....86
3.Tüzel kişilerin cezai sorumluluğu.....86
4.Özel amacın fiil ehliyetini sınırlaması (Ultra vires).....92
II..HUKUKİ MUAMELE EHLİYETİ AÇISINDAN FİİL EHLİYETİNİN KATEGORİLERİNE GÖRE MEDENİ HUKUK TÜZEL KİŞİLERİNİN DURUMU.....98
A..Mazbut vakıflar tüzel kişiliği.....99
B.Mülhak vakıflar tüzel kişiliği.....101
C.Cemaatlere ve esnafa ait vakıflar.....103
III- DİĞER ÖZEL KANUN KURALLARINDAN KAYNAKLANAN HAK EHLİYETİ SINIRLARI……..……..……..106
A.3 Mart 1340(1924) tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu.....106
B.18 Mart 1340(1924) tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu…….……...…...106
C.30 Teşrinisani(Kasım) 1341(1925) tarih ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar İle Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun……...….106
D.28 Nisan 1926 tarih ve 831 sayılı Sular Hakkında Kanun ……..……..…107
E. 3 Nisan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ve 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu…….……107

F.24 Mayıs 1933 tarih ve 2219 sayılı Hususi Hastaneler Kanunu……...108

SONUÇ.....109

KAYNAKÇA.....116

KISALTMALAR

Ad. Der.	: Adalet Dergisi.
AHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.
AY	: T.C Anayasası
BK	: Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız.
C	: Cilt
DK	: Dernekler Kanunu
dn.	: Dipnot.
E.	: Esas
f	: Fıkra
HD.	:Hukuk Dairesi
HGK.	:Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu
İHFD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu.
K	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız.
Kazancı.	:Kazancı Hukuk Otomasyon –Mevzuat-İçtihat Programları
M	: Madde
No	:Numara
RG	: Resmi Gazete.
s	: Sayfa
S	: Sayı
T	:Tarih
T.C	:Türkiye Cumhuriyeti
TMK	:Türk Medeni Kanunu
TTK	:Türk Ticaret Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu

Tüzük	:Türk Medeni Kanun'u Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkındaki Tüzük.
vd.	: ve devamı.
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
vs.	: ve saire
YD	: Yargıtay Dergisi.
YHD	:Yargıtay Hukuk Dairesi.
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu.
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi.

GİRİŞ

I-GENEL OLARAK

İnsan sosyal bir varlık olması sebebiyle toplum içerisinde yaşar. Toplumdaki diğer insanlarla devamlı çeşitli ilişkiler kurar. Bu ilişkilerde düzeni sağlamak için çeşitli kurallar getirilmiş ve bu düzene karşılıklı uymayı sağlayacak kurallara uygun hareket etme mecburiyeti getirilmiştir.Bu kuralların en etkilisi ve yaptırım gücü olan türü hukuk kurallarıdır. İnsanlar bu hukuk kurallarından oluşan hukuk düzenince hak sahibi olabilmektedir.

İnsanların ömürlerinin ve imkanlarının sınırlı olması sebebi ile tek başlarına başaramayacakları iş ve amaçların gerçekleştirilmesi ve bu sebeple güçlerini birleştirerek kendi kişiliklerinden ayrı bir kişilik meydana getirme ihtiyaçları toplum hayatında ortaya çıkmıştır.Burada sırf insanlara hak sahibi olma yetkisi tanımamamış insanlardan bağımsız bir hak ehliyeti sahibi olan kişiler ortaya çıkmıştır. Bu kişiler bir takım kişi ve mal topluluklarıdır ki hukuk alanında bunların varlıkları ve etkinlikleri kuşku duyulmaksızın kabul edilmektedir.

Tüzel kişiler dediğimiz bu kişi ve mal toplulukları ancak hukuk düzeninin kendilerini tanıması ve kişiliği oluşturan kişi ve mal topluluklarından bağımsız bir varlık olarak kabul etmesi halinde kişilik kazanabilmektedirler.

Dernek ve vakıflar da birer tüzel kişidirler. Türk hukuk sistemi bu toplulukları kendilerini oluşturan kişi ve mal topluluklarından bağımsız bir varlık olarak kabul etmiş ve tanımıştır.

Dernek tüzel kişiliğini; TMK.m.56 ‘Dernekler,gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere,bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe

sahip kişi topluluklarıdır.' şeklinde tanımlamıştır. DK.m.2.f.a ise aynı doğrultuda derneği tanımlamıştır..

Vakıf tüzel kişiliğini TMK.m.101 'Vakıflar,gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal veya hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır.'şeklinde tanımlamıştır.Türk Medeni Kanunu Kişiler Hukuku kitabında dernek ve vakıf tüzel kişiliğini düzenlemiş ve tüzel kişilik hususunu açıklığa kavuşturmuştur..

Bir tüzel kişi olan vakıf ve derneklerin insan ve toplum açısından bir çok faydaları vardır. tek başına kişilerin gerek ekonomik güçlerinin gerek sayısal ve grup güçlerinin sınırlı olması sebebi ile gerçekleştirenmeyecekleri amaçları gerçekleştirebilirler.İnsan Ömrünün sınırlı olması sebebi ile bir ömre sığmayacak işleri ve amaçları ölümüden sonra da gerçekleştirebilirler.Medeni hukuk tüzel kişileri kazanç paylaşma amacı gütmediklerinden manevi değerlerin korunması ve gelişmelerine yardımcı olurlar.Bu tüzel kişiler yoksullara yardım ve koruma,barınma,hastalıklarla savaş,kadın haklarının korunması,öğrencilere burs verilmesi gibi Devlet'in yerine getirmesi gereken bazı kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmaktadırlar.

Tüzel kişilerin; gerçek kişilerden farklı olarak hukuki işlemle ve yine gerçek kişiler yararına kuruldukları hiçbir zaman unutulmamalıdır.Bu sebeple hakkın kötüye kullanılmaması yasasına (TMK.m.2) tabidirler. Bunun yanı sıra tüzel kişilik perdesi arkasına sığınmak gibi bir durum da söz konusu olabilir.Çeşitli çıkar grupları tüzel kişilik kılıfına bürünüp örgütlenerek insan haklarını yiyen devler konumuna gelebilir.Bu durumda tüzel kişiliği oluşturan gerçek kişilerin insan haklarına saygı duyulmalıdır.Ancak bu kişilerin hakları ne kadar saygın ise diğer kişilerin hakları da o kadar saygın olmalıdır.Örtüye bürünmüş olmak,eşitlik ilkesini bozmanın gerekçesi olamaz.Gerektiğinde insan haklarını korumak için bu örtü bertaraf edilebilmelidir.[1]Tüzel kişinin sorumluluğunun;mensupları olan gerçek kişilerden ayrı

[1] Hüseyin Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri,**Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2.Bası,İstanbul 2001,s.140;Teoman Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, 2. bası, İstanbul, 1995, s. 17.

ve bağımsız olduğu ilkesi ihmal edilip ve tüzel kişi mensubu gerçek kişilerin sorumlu tutulması durumuna Alman hukuku kaynaklı Durchgriffshaftung denmektedir.[2]Tüzel kişilik perdesi kaldırılırken örtünün altındaki insanların insan haklarını da kesinlikle ihlal etmemek gerekir.

Sosyal hayat açısından bu derece önemli olan medeni hukuk tüzel kişilerinin (dernekler ve vakıflar) hukukumuzda ehliyetlerinin yeterince açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.Zira TMK.m.48 hükmü gereğince ;Tüzel kişiler,cins,yaş,hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün borçlara ve haklara ehil oldukları düzenlemesi dikkate alındığında Medeni Hukuk tüzel kişileri olan dernek ve vakıfların tamamen insanlara özgü olan hak ve fiil ehliyeti alanlarında da bir ehliyete sahip olmayacakları da tabiidir.

Bu çalışma içerisinde Medeni Hukuk alanında en önemli düzenleme olan Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen dernek ve vakıf tüzel kişiliklerinin yanı sıra Medeni Hukuk alanında yer alan ; Vakıflar Yasası ve diğer özel yasa ve düzenlemelerde yer verilen mazbut vakıflar,mülhak vakıflar,cemaat ve esnaf vakıfları gibi tüzel kişilikler de incelenmiştir.

Ülkemizde son yıllardaki hızlı mevzuat değişiklikleri ve Avrupa birliği uyum süreci sebebi ile dernek ve vakıf tüzel kişiliklerine ilgi artmıştır.Bu sebeple medeni hukuk tüzel kişilerinin ehliyetlerinin sınırlarının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

II- KONUNUN SUNULMASI VE SINIRLANDIRILMASI

Hukuk sistemimizde dernek ve vakıfları kendilerini oluşturan kişi ve mal topluluklarından bağımsız bir varlık olarak kabul etmiştir. (AY.m. 73; MK.m.56;TMK.m.101)

[2] Hatemi, **Kişiler Hukuku**,s.140

Gerçek kişiler ideallerindeki işleri ve amaçları gerçekleştirmek için kişi topluluğu olan dernek, mal topluluğu olan vakfı tercih ederken bu tüzel kişilerin ehliyetlerinin sınırları ve ehliyetleri konusunda hangi ölçütlere göre hareket edebilecekleri hakkında bilgi sahibi olabilmeleri ve bu konuların tam bir açıklığa kavuşturulabilmesi için bu çalışma yapılmıştır. Söz konusu tüzel kişilerin gerçek kişiler ve kendi aralarında hukuki yaıları, örgütsel yapıları ve faaliyetlerinin benzer yapıda görünmelerine karşın ehliyetleri açısından farklı açılarını göstermek amacıyla çalışma yönlendirilmiştir.

Bu çalışma girişten sonra dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde genel olarak tüzel kişilik, dernek ve vakıf tüzel kişilikleri tanımlanmış, konunun sunulması ve sınırlandırılması yapılmıştır.

Birinci bölüm iki paragraftan meydana gelmektedir.Bu bölümün başlığı, tüzel kişilerin genel hak ehliyeti sınırları adını taşımaktadır. İlk paragrafta tüzel kişilerin genel olarak hak ehliyeti incelenmiş ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümün ikinci paragrafında, Hak ehliyeti bakımından gerçek kişilerle tüzel kişilerin durumu incelenmiştir.Gerçek kişilere özgü haklar,Tüzel kişilere özgü haklar,gerçek ve tüzel kişilerin aynı kapsamda yararlanacağı haklar açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, tüzel kişinin Numerus Clausus ilkesinden kaynaklanan hak ehliyeti sınırları incelenmiştir.Bu bölüm beş paragraftan meydana gelmiştir.ilk paragrafta, genel olarak Numerus Clausus ilkesinden söz edilmiştir İkinci paragrafta, tüzel kişilik incelenmiş,tüzel kişiliğin unsurları,çeşitleri açıklanmıştır.Üçüncü paragrafta, Numerus Clausus ilkesi teferruatıyla incelenmiş, bu konuda doktrinde mevcut görüşlere yer verilmiştir.Dördüncü paragrafta, genel amaç açısından hak ehliyeti sınırları açıklanmıştır.Beşinci bölümde, dernek ve vakıflar açısından kazandırma sonucu açısından konu incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Özel kanun kurallarından kaynaklanan hak ehliyeti sınırlamaları incelenmiştir. Bu bölüm iki paragraftan meydana gelmiştir.İlk paragrafta genel olarak özel kanun kurallarından kaynaklanan hak ehliyeti sınırlamaları açıklanmıştır.İkinci paragrafta ayni haklar konusunda özel kanun kurallarından kaynaklanan hak ehliyeti sınırlamaları mülkiyet hakkı,sınırlı ayni haklar, maddi olmayan haklar başlıklarında açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde, medeni hukuk tüzel kişilerinin fiil ehliyeti bakımından durumları incelenmiştir. Bu bölüm üç paragrafta incelenmiştir. Birinci paragrafta medeni hukuk tüzel kişilerinin fiil ehliyeti ve kapsamı incelenmiştir.Organ kavramı ve türleri,tüzel kişinin ehliyetinin hukuki işlemler açısından,hukuka aykırı fiillerden sorumluluk açısından kapsamı,tüzel kişilerin cezai sorumluluğu,özel amacın fiil ehliyetini sınırlaması(ultra vires),incelenmiştir.

İkinci paragrafta fiil ehliyetinin kategorilerine göre medeni hukuk tüzel kişilerinin durumu ve bu kapsamda mazbut vakıflar,mülhak vakıflar,cemaatlere ve esnafa ait vakıflar açıklanmıştır.

Üçüncü paragrafta, diğer özel kanun kurallarından kaynaklanan hak ehliyeti sınırlamaları açıklanmıştır.

Bu çalışmada olabildiği ölçüde tümdengelim metoduna sadık kalınmıştır. Ayrıca çalışmada mümkün olduğu kadar farklılıklar dile getirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın sonunda; elde etmiş olduğum sonuçların bir özeti; sonuç başlığı altında aktarılarak çalışmaya son verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM,
TÜZEL KİŞİLERİN GENEL HAK EHLİYETİ SINIRLARI

I- GENEL OLARAK

Hak ehliyeti,haklara sahip olabilme ve başkaları karşısında borçlanabilme yeteneğidir.[3] Hak öznesi olan varlıklar aynı zamanda hak ehliyetine de sahiptirler. Tüzel kişiler, hak öznesi olup kural olarak gerçek kişilin insan olmalarından kaynaklanan haklar dışında gerçek kişiler gibi aynı kapsam ve içerikte tüm hak ve borçlara sahip olabilirler.

TMK.m.8 gereğince her insanın hak ehliyeti vardır.Bütün insanlar,hukuk düzeninin sınırları içinde,haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler.Gerçek kişiler hakkındaki bu düzenleme TMK.m.48 hükmü olan, "tüzel kişiler cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler.düzenlemesi ile TMK.m.8 de gerçek kişilerin hak ehliyetinin düzenlemesi doğrultusunda tüzel kişilere tam bir hak ehliyeti tanımıştır.Bu durumda tüzel kişiler de gerçek kişilerde ki gibi kuruldukları andan itibaren kişilik kazanırlar ve hak ehliyetine sahip olurlar. Hak ehliyetinin kazanılması ile birlikte haklar edinebilirler, borç altına girebilirler.

Tüzel kişilerin hak ehliyetine sahip olması için kuruldukları anın açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Tüzel kişilerin kişi olarak varlık kazandıkları an tüzel kişilerin kuruluşu hakkında kabul edilmiş olan sisteme göre belirlenir.

Serbest kuruluş sisteminde, tüzel kişilerin herhangi bir izne tabi olmaksızın serbestçe kurulabilmesi esasına dayanır.Tüzel kişinin kuruluşuna devletin müdahalesi yoktur. Tüzel kişi kurucularının tüzel kişi kurma iradesini

[3]Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s. 12

açıklamalarıyla ve hukuk düzeninin tüzel kişiliğin kazanılması için öngördüğü asgari şartların yerine getirilmesiyle,tüzel kişilik kazanılır.Ancak tüzel kişinin amacının, hukuk düzeninin tüzel kişiliği tanımasındaki temel amaçlarla çelişmesi halinde tüzel kişilik kazanılamaz. [4]

Tescil sisteminde, mevzuat tüzel kişiliğin kurulmasına genel bir imkan tanımış ve tüzel kişiliğin kazanılması için asgari şartları belirlemiştir.Ancak serbest kuruluş sisteminden farklı olarak tüzel kişilik kazanılması için gerekli şartlara uyulup uyulmadığı resmi makamlarca incelenmektedir.Gerekli şartların yerine getirildiği tespit edilirse tüzel kişilik genellikle bir sicile yapılan kurucu nitelikteki tescil ile kazanılır. İdarenin asgari şartlar yerine getirildikten sonra taktir yetkisi yoktur.idarenin aksi yöndeki kararına karşı yargı yolu açıktır.[5]

İzin sisteminde,tüzel kişilik kazanılması yetkili makamın iznine bağlıdır. Yetkili idari makamlar tüzel kişinin kurulmasına izin verip vermeme hususunda taktir yetkisine sahiptirler. Bu durum; izin vermeye yetkili makama göre bazen kanun bazen de bir idari işlem olarak ortaya çıkar.[6]

Medeni hukuk tüzel kişileri açısından dernekler hakkında serbest kuruluş sistemi geçerlidir.1982 AY.m.33/f.1 ve TMK.m 57 aynı doğrultuda ‘Herkes,önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.’’ ve DK. m.3 ‘‘Fiil ehliyetine sahip gerçek ve tüzel kişiler,önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.’’ düzenlemesini yapmak suretiyle mevzuatımız dernekler açısından serbest kuruluş sistemini kabul etmiştir.

Derneklerin tüzel kişilik kazandıkları an mevzuatımızda açıklıkla düzenlenmiştir. AY.m.33/f.2 ‘‘Dernek kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir.’’ ibaresi vardır Yine TMK.m.59 ‘Dernekler, kuruluş bildirimini,dernek tüzüğünü ve gerekli belgeleri

[4]Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**,s.22;Mustafa Dural/Tufan Öğüz, Türk Özel Hukuku,Cilt II,**Kişiler Hukuku**,Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7.Bası,İstanbul 2004,s.216
[5] Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**,s..23; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.217
[6] Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**,s. s.20; Ergun Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,(5.Bası)İstanbul 1982 s.51;Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s. 217

yerleşim yerinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirine verdikleri anda tüzel kişilik kazanırlar. Kuruluş bildiriminin içeriği ve gerekli belgelerin nelerden ibaret olduğu yönetmelikte gösterilir.'düzenlemesini yapmıştır.

Dernekler konusundaki mevzuat incelendiğinde derneğin tüzel kişilik kazanması için sadece dernek kurma iradesi yeterli değildir. Ayrıca kuruluş bildirisi ve eklerinin mahallin en büyük mülki amirliğine de verilmesi gerekir. Dernekler tüzel kişiliği kurucularının iradelerini açıklamalarının yanı sıra kuruluş bildirisi ve eklerinin mahallin en büyük mülki amirliğine vermeleri ile kazanırlar.[7]Ancak derneğin tüzel kişilik kazanması idarenin yapacağı incelemenin olumlu sonuçlanmasına ve idarenin iznine bağlı değildir.Kuruluş bildirisi ve eklerinin en büyük mülki amirliğe verilmekle tüzel kişilik kazanıldığından, kanuni şartlara aykırılık veya eksiklik tespit edilirse derneğin feshedilmesi üzere dava açılması için en büyük mülki amirlikçe Cumhuriyet savcılığına bildirimde bulunacaktır.[8]

Vakıfların tüzel kişilik kazanması açısından tescil sistemi geçerlidir. TMK.m.102/f.1'e göre ''Vakıflar, vakfedenin ikametgahı asliye mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır.'' Bu düzenleme ile vakıfların tüzel kişilik kazanmasında tescil sistemini kabul etmiştir. Asliye hukuk mahkemesi tarafından vakfın tesciline karar verilebilmesi için Anayasa ve kanunlarımızda yasaklanan amaçları taşımadığı kanaaatine mahkemenin varması gerekmektedir. (MK.m.101/f.4).[9]

Demek ki; Medeni hukuk tüzel kişilerinden derneklerde hak ehliyetinin başlangıcı; tüzel kişiliğinin kazanılması ile yani dernek kurucularının iradelerini açıklamalarının yanı sıra kuruluş bildirisi ve eklerinin mahallin en büyük mülki amirliğine vermeleri ile başlar.

[7] Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.136
[8] Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.219
[9] Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s136

Medeni hukuk tüzel kişilerinden vakıflarda ise; hak ehliyetinin başlangıcı tüzel kişiliğin kazanılması ile yani vakfın, vakfedenin yerleşim yeri asliye mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile başlar.

Tüzel kişiler kişilik kazanmaları ile gerçek kişiler gibi haklar edinebilirler, borç altına girebilirler. Bu konuda TMK.m. 48'in yukarıda izah edildiği gibi gerçek kişilerin hak ehliyetini düzenleyen TMK.m.8 hükmüne paralel düzenlemesi doğrultusunda tüzel kişiler kural olarak gerçek kişilerin insan olmalarından kaynaklanan haklar dışında tüm haklara sahip olabilecekler ve borç altına girebileceklerdir.. İnsanlara özgü haklardan yararlanmalarına kesin olarak imkan yoktur.[10] Bunun yanı sıra tüzel kişiler yine bünyeleri icabı gerçek kişilere nazaran onların yararlanamayacağı bazı haklardan da yararlanırlar..(TMK.m. 48.)[11]

Hak ehliyeti bakımından derneklerle vakıflar arasında çok önemli bir farklılık mevcut değildir. Farklı olan hususlara da ayrıca değinilecektir. Tüzel kişilerin hak ehliyetinin başlıca iki ana sınırından bahsedilebilir.Birincisi mantıki kavram sınırıdır. Tüzel kişiler insan olmadıkları için insana özgü haklardan faydalanamazlar. İnsana özgü haklardan kıyas yolu ile kendilerine hak çıkaramazlar.Bu sınır TMK.m. 48'den kaynaklanmaktadır. Mesela bir dernek kendi kurduğu bir vakıftan 'benim çocuğum sayılır,ben de muhtaç duruma düştüm' diyerek nafaka isteyemez. Veya iki tüzel kişi birleşmeye kalktıktan sonra cayma olursa nişan bozulmasından dolayı manevi tazminat davası açılamaz.[12] Bu konu aşağıda hak ehliyeti bakımından gerçek kişilerle tüzel kişilerin durumunda ayrıntıları ile incelenecektir.

İkincisi ise bu alanda kabul edilen 'Numerus Clausus' ilkesidir. Her tüzel kişi türü için mevzuatında belirlenen genel amaç sınırları içinde kalmalıdır. Türk hukuk sistemi tüzel kişiler alanında belirli yasal amaçlar için belirli tüzel kişilik türleri

[10]Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 61.
[11] M.Kemal Oğuzman,/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku** (Gerçek ve Tüzel Kişiler) Yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 8.Baskı,İstanbul 2005, s.195
[12]Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141

düzenlemiştir. Tüzel kişilik kendi türüne ilişkin olarak hak ehliyetine sahiptir.[13] Bir vakfın seçimlere katılması mümkün değildir.Numeruz Clausus ilkesi TMK.m.47'de kendisine dayanak bulmaktadır.Bu konu II. bölümde ayrıntıları ile incelenecektir.

Bu arada tüzel kişiliğin ehliyetini kullanmasında amaçları dışına çıkıp çıkamayacağı doktrinde tartışmalı bir konu olduğundan, "Ultra Vires" kavramı IV. bölümde incelenecektir.

Yine gerçek kişilerde nasıl hak ehliyetine bazı özel sınırlamalar getiriliyorsa ,bazı tüzel kişilerin belirli alanlardaki hak ehliyetleri de özel bir kanun kuralı ile sınırlanabilir. Mesela yabancılık gibi. Bu özel sınırlamalar III.bölümde incelenecektir.

TMK.m.48 manasındaki hak ehliyeti'ni tüzel kişilerin bünyesine uygun bir biçimde anlamak gerekir. Buradaki ifadeyi gerçek kişilerde olduğu gibi bütün tüzel kişiler için 'haklara ve borçlara ehil olmada eşitlik' şeklinde anlamamak gerekir. Tüzel kişilerin amaçlarının çok çeşitli bulunması,onlar arasında önemli farklar meydana getirmekte ve bu durum böyle bir eşitlik düşüncesinin tüzel kişiler bakımından da mutlak bir biçimde kabulüne engel teşkil etmektedir. Başka bir deyişle tüzel kişide hak ehliyeti ,eşitlik yönünden her tüzel kişinin statüsüne göre bir özellik taşımaktadır. Ancak tüzel kişilerin hak ehliyetinin genelliğinden söz açılabilir. [14]

[13] Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s .l41-142
[14] Bülent Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku** 1-2.Kitaplar,İstanbul 1979 s 405

II. HAK EHLİYETİ BAKIMINDAN GERÇEK KİŞİLERLE TÜZEL KİŞİLERİN DURUMU

A. Gerçek Kişilere Özgü Haklar

Tüzel kişilerin hak ehliyetini düzenleyen TMK.m.48 'Tüzel kişiler,cins,yaş,hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler'düzenlemesini yapmıştır.Bu düzenlemeden bazı haklardan yaradılış gereği sadece insanlar yararlanabileceği anlaşılmaktadır. Bu hak kategorilerinden tüzel kişiler faydalanamazlar. TMK.m .48 bu konuda genel bir hüküm koymuş ve yaş, cins, hısımlık gibi insanların fizyolojik niteliklerine ve aile ilişkilerine zorunlu olarak bağlı bulunan hakları teker teker saymamıştır.Kanun koyucunun bu düzenlemedeki amacı sorunun çözümünü uygulama ve içtihatlara bırakarak,zamanın getireceği değişiklik ihtiyaçlarına cevap vermektir.[15] TMK.m. 48 de bu ifade ile 'tüzel kişiler insana özgü haklara ehil değildirler.' ilkesini koymuştur. Tüzel kişiler insana özgü haklardan kıyas yolu ile kendilerine hak çıkaramazlar.[16]Sadece insanların faydalanacağı hakların varlığı tüzel kişlerin hak ehliyetinin gerçek kişilerin ehliyetinden nitelik olarak değil sadece içerik olarak farklılık getirmektedir.Zira bu farklılık gerçek kişilerin insan olmalarından kaynaklanmaktadır.[17]

Kanun cinsiyetten doğan hak ve borçları tüzel kişilerin dışında düşünmüştür.Zira yaradılış gereği tüzel kişilerde cinsiyet olmaz.Türk Medeni Kanunu'muzda düzenlenen nişanlanma (TMK. 364), evlenme (TMK. 108),evlilik mal rejimlerine tabi olması, boşanma (TMK. 129 vd.), gibi cinsiyetten doğan haklardan sadece gerçek kişiler yararlanabilir. Tüzel kişiler yararlanamaz.[18] Mesela İki tüzel kişi birleşmeye kalktıktan, birleşmeye karar verdikten sonra ,biri cayarsa,diğeri 'nişanın bozulmasından dolayı şahsen fahiş şekilde mutazarrır oldum'

[15] Oğuzman,/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.195
[16] Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141,
[17] Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s 223; Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.61
[18]Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s 224; Oğuzman,/Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.195

diyerek gerçek kişilere ilişkin bir düzenlemeye kıyasen, manevi tazminat davası açamaz.[19]

Yaşa bağlı durumlar,kişinin ergin olması, yaşın ilerlemesi ile ehliyet durumunda hatta temyiz kudretinde görülen değişme ve gelişmelerdir. Tüzel kişiler bakımından yaş,daha doğru bir deyim ile kuruluşundan başlayarak geçen yıllar,gerçek kişilerdeki gibi bir anlam ifade etmez. Tüzel kişilerin ehliyeti kuruldukları andan itibaren vardır. Bu hususta geçen zamanın olumlu veya olumsuz bir etkisi yoktur. Gerçek kişiler ise doğdukları anda ergin olmazlar. Ancak belirli bir süre geçtikten sonra gelişmelerini tamamlar psikolojik,biyolojik ve akli gelişmelerini tamamlayarak ayırt etme gücüne sahip ve ergin olurlar. Tüzel kişiliği kuran veya onu meydana getiren kişiler ayırt etme gücüne sahip veya ergin oldukları için böyle bir sorun yoktur.[20]Yine tüzel kişiler TMK.m.49 gereğince gerekli organlara sahip olmakla fiil ehliyetine sahip olurlar.Tüzel kişiler açısından fiil ehliyetinin kazanılması için yaş faktörünün bir önemi yoktur.

Hısımlıktan doğan haklardan sadece gerçek kişiler faydalanabilir. Tüzel kişiler faydalanamaz. Hısımlığın çeşitleri hısımlığa bağlı sonuçlar, hısımlıktan doğan haklardan faydalanması,örneğin nafaka talep etmesi,vasi, kayyım ve kanuni müşavir olarak atanması,tanıma,babalığa hüküm,nesebin düzeltilmesi, bazı durumlarda hısımlığa etki eden boşanma (TMK. 129 vd.),butlan, nesebin reddi, vasi tayini (TMK. 364),veya hısımlığa dayanan kanuni mirasçı olması tüzel kişiler açısından sözkonusu değildir. Ancak hukukumuzda miras bırakanın kanuni mirasçısı olmaması halinde devletin mirasçılığı söz konusudur.(TMK.m.501) gibi sırf insanlara mahsus hakları da ayrı maddelerde düzenlemiştir.[21] Doğum ve ölüm sicilleri ile diğer kişisel durumların kaydedildiği kütüklere ait hükümler,gaiplik,adam ölmesine ilişkin hükümlerde gerçek kişiye özgü durum ve haklar olduklarından tüzel kişiler bu haklardan faydalanamazlar.[22]

---

[19]Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141
[20] Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s.406
[21] Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 64;Kemal Oğuzman, **Miras Hukuku**,6.Bası İstanbul 1995,s.263-264
[22] Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s.407

Tüzel kişilerin sadece gerçek kişilerin taraf olabileceği hukuki işlemleri yapma imkanları yoktur. Örneğin ölüme bağlı tasarruf(vasiyetname ve miras sözleşmesi)yapamazlar. Hizmet sözleşmesinde işveren olmaları mümkün ise de işçi olmaları mümkün değildir. Borçlar hukuku alanında işin niteliği gereği borçlu sıfatını taşıyabilirler, fakat alacaklı olamazlar.BK.m.507-519 kapsamında ölünceye kadar bakma ve ömür boyu gelir sözleşmelerinde alacaklı olamazlar.[23] Tüzel kişiler sükna hakkı[24] (TMK.m.823) ve vücut bütünlüğünün ihlali sebebi ile maddi ve manevi tazminat talep etmeleri(BK.m.46),BK m.45/f.2 kapsamında destekten yoksun kalma tazminatı da talep edemezler.

B. Tüzel Kişilere Özgü Haklar

Bazı hak kategorilerinden sadece tüzel kişiler yararlanabilirler. Bunlara topluluk hakları denir.[25] Bu haklar talep yetkisi veren birincil haklar yada ikincil (tali)haklardır.Genellikle olarak karşımıza çıkarlar.ikincil (tali)haklar talep yetkisi vermeyen ve bir hukuki ilişki yanında bulunan haklardır.Örgüt içi haklar da ikincil (tali)haklar arasında yer almaktadır.Bir tüzel kişi ile üyenin arasındaki hukuki ilişkiden aidat talebi gibi asli(birincil) bir nisbi doğabileceği gibi,birde bu ilişki dolayısıyla oy verme hakkı gibi ikincil haklar söz konusu olabilir.[26]Bu tür haklardan gerçek şahısların yararlanması mümkün değildir.

1. Üyelikten Çıkarma Hakkı

Üyelerini bünyelerinden (ihraç) çıkarma hakkı korporatif bünyeli tüzel kişilere verilmiştir. Dernekler bu hakkı kullanırlar. Zira derneklerde üyelik vardır.Bir üyenin dernekten çıkarılması,dernek ile üye arasındaki ilişkinin dernek tarafından ileriye dönük olarak ortadan kaldırılması yani üyeliğin sona erdirilmesi anlamına

[23] Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.224,; Oğuzman,/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,Kişiler Hukuku , s.197

[24]M.Kemal Oğuzman,/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, **Eşya Hukuku,**10.bası istanbul 2004,s.656

[25]Jale G. Akipek / Turgut Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**,Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri,Kişiler Hukuku,Birinci Cilt,Yenilenmiş Beşinci Bası, İstanbul 2004,s.560; Ferit H. Saymen, **Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar**,İstanbul 1944,s. 274

gelir.[27] Derneğin sahip olduğu üyelikten çıkarma hakkı üyelik ilişkisini sona erdirmeye yöneliktir.Kullanılmakla yeni bir durumun ortaya çıkması sonucunu doğurduğundan Yenilik doğurucu haktır.Yenilik doğurucu haklardan bozucu yenilik doğurucu haktır.[28]

TMK.m.67/III gereğince tüzükte üyelerin çıkarılma sebepleri gösterilebilir. DK.m.4 f.c dernek tüzüğünde 'derneğe üye olma ve çıkmanın şart ve şekilleri' gösterilir düzenlemesini yapmıştır.Tüzükte çıkarılma sebepleri gösterilmişse,çıkarma kararına bu sebeplerin haklı sayılamayacağı iddiasıyla itiraz edilemez.Tüzükte çıkarma düzenlenmemişse üye,ancak haklı sebeple çıkarılabilir. Bu çıkarma kararına,haklı sebep bulunmadığı ileri sürülerek itiraz edilebilir.

Mal topluluğu veya kurum mahiyetinde olan tüzel kişiler bu haktan yararlanamazlar. Vakıflar bir mal topluluğudur ve üyelik yoktur.[29] (MK.m.101.f.3) Ancak bu kuralı şöyle yorumlamak gerekir.Yönetimin düzenlenmesi serbestisi kapsamında (TMK.m.109)[30] yönetime ilişkin kurulların veya danışma kurullarının üyeliği vardır.Bunların çıkarılmasına ilişkin 'Vakıf senedin'de hüküm olabilir.Vakıf senedin'de böyle bir hüküm yoksa mahkemenin bu organları azil kararı gerekir.(TMK.m.112)

2. Ödenti (Aidat) İsteme Hakkı

Üyeler bir derneğe girerken veya kurucu üye olurken ödenti(Aidat) borcu altına girerler.TMK.m.70 gereğince üyenin ödentisinin tüzükte belirlenmesi gerekir.[31] Ödenti miktarı dernek tarafından tesbit edilir.Giriş aidatı da ödenti olarak kabul edilir.Ödenti para dışına bir edimde olabilir.Tüzel kişilerin,bu taahhüdünü yerine getirmeyen üyeye karşı borcunu yerine getirmesini isteme hakkı

[26]Hüseyin Hatemi, **Medeni Hukuka Giriş,**Gözden Geçirilmiş 3,Bası,İstanbul 2004 s. 128
[27]İlkay Baki Engin,**Dernek Üyeliğinin Kazanılması ve Kaybedilmesi,**İstanbul 1995,s.104
[28]Engin,**Dernek Üyeliğinin Kazanılması ve Kaybedilmesi**,s.108
[29]Akipek/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**, s.560
[30] Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,**s152
[31] Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 65; Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 267. Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir,**Kişiler Hukuku,** s.232

vardır.(TMK.m.70, DK.m.4) Üyelik sıfatının sona ermesi ile ödenti borcu da sona erer.Üyelik sırasında doğan borçlar üyelik sıfatı sona erse de devam eder.Onursal üyelerin ödenti verme mecburiyetleri yoktur.(TMK.m70.f.2)

3. Statüsünde Değişiklik Yapma Hakkı

Tüzel kişiler kuruluşlarına esas teşkil eden statülerini değiştirme hakları vardır. Hukukun emredici kurallarına aykırı düşmemek şartıyla statülerini diledikleri gibi değiştirebilir,bazı hükümleri yeniden koyabilir,bazı hükümleri de çıkarabilirler. TMK.m.81 Dernekler tüzüklerini değiştirdiklerinde toplantı nisabını düzenlemiştir. DK.m.4 f.k. Tüzüğün ne şekilde değiştirileceğinin dernek tüzüğünde bulunması gereken hususlar arasında saymıştır. TMK.m.112 Vakıflarda da yönetimin değiştirilmesi,TMK.m 113 Vakıflar da amacın değiştirilmesini düzenlemiştir.

4.Kendilerini Feshetme Hakkı

Tüzel kişiler kanunun emredici kurallarına uymak şartıyla kendilerini her zaman feshedebilirler.TMK.m.88 ‘Genel kurul her zaman derneğin feshine karar verebilir.’ düzenlemesini yapmıştır. DK.m.4 f.k. Derneğin feshi halinde mal varlığının tasfiye şeklini dernek tüzüğünde bulunması gereken hususlar arasında saymıştır.

5.Tüzüğe Uymayı İsteme ve Cezalandırma Hakkı

DK.m.4 f.b. ‘Derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için dernekçe sürdürülecek çalışma konuları ve çalışma biçimleri ile faaliyet alanı’nı dernek tüzüğünde bulunması gereken hususlar arasında saymıştır.Dernekler de bu amacı gerçekleştirmek için yapılacak çalışmalara bizzat katılmasını her üyeden isteyebilir.(TMK.m.71) Amacın gerçekleşmesi ancak üyelerin bireysel veya toplu

çalışmaları ile gerçekleşebilir. Dernek,Tüzüğüne aykırı hareket eden üyelerine disiplin cezası verebilir.

C. Gerçek Ve Tüzel Kişilerin Aynı Kapsamda Yararlanacağı Haklar

Hak ehliyeti bakımından gerçek kişilerle tüzel kişilerin eşitliği prensibi açısından doktrinde tartışmalar vardır. Sadece gerçek kişilere özgü haklar dışındaki haklardan tüzel kişilerin yararlanmaları kural olarak mümkün bulunmaktadır. Ancak tüzel kişilerin faaliyetlerine nitelikleri gereği hukuken sınır çizmekte gerekmektedir.[32] .

1. Kamu Hukuku Açısından

Kamu hukuku açısından niteliklerine uygun düşen oranda gerçek ve tüzel kişilerin temel hak ve özgürlüklerden yararlanacağını kabul edilmektedir.[33] Hukukumuzda kişi kavramı adı altında sadece gerçek kişiler değil tüzel kişiler de yer aldığından temel hak ve özgürlüklerden,gerçek kişiler gibi tüzel kişiler de yararlanabilmektedir. Tüzel kişiler niteliklerine uygun düştüğü oranda temel hak ve özgürlüklerden faydalanabilirler. Yargıtay 2. HD.,28.09.1972 tarihli ve E.5153/K 5324 sayılı kararında ,Türk Anayasası bakımından da,tüzel kişilerin niteliklerine uygun düştüğü oranda ,temel haklardan yararlanabileceklerini kabul etmiştir.[34]

Anayasamıza göre tüzel kişilerin yararlanabilecekleri temel hak ve özgürlükler arasında;kanun önünde eşitlik kuralı(AY.m.10),konut dokunulmazlığı (AY.m.21),haberleşme,düşünce,inanç,bilim ve sanat özgürlükleri (AY.m.24, 25, 26, 27), basın özgürlüğü(AY.m.28), toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı ve özgürlüğü (AY.m.34),dernek kurma hakkı(AY.m.33),ispat hakkı(AY.m.39) yer almaktadır.

---

[32] Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir,**Kişiler Hukuku**, s.196

[33] Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 65-66; Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 27.

2.Özel Hukuk Hak ve Yetkiler Açısından ;

a. Mal Varlığı Hakları

Tüzel kişiler tüm mal varlığı haklarından bünyelerine uygun düştüğü taktirde aynen gerçek kişiler gibi yararlanırlar. Bu yararlanmanın çerçevesine alacak hakları,maddi ve maddi olmayan mallar üzerinde mülkiyet ve sınırlı ayni haklar,miras hukukuna ilişkin olarak mansup (atanmış) mirasçı ve vasiyet alacaklısı olabilme hakları girer.

(1). Alacak Hakları

Alacak hakları konusunda tüzel kişiler de gerçek kişiler gibi alacak haklarına sahip olabilir ve borç altına girebilirler. Fakat ancak gerçek kişiler bakımından söz konusu olabilecek olan kaydı hayat ile irad ve ölünceye kadar bakma akitlerinde borçlu olabilse de alacaklı sıfatını taşıyamaz.[35] (BK.m.507-511)

(2). Ayni Haklar

Tüzel kişiler mülkiyet hakkından ve diğer sınırlı haklardan faydalanabilirler. Kazandırıcı zamanaşımı yolu ile taşınmaz mülkiyeti iktisap edebilirler.[36] intifa hakkından faydalanırlar (MK.m 794). Sükna (oturma) hakkından faydalanamazlar. (TMK.m. 823)[37].

i.İntifa Hakkı

İntifa hakkı, başkasına ait bir maldan bir kimsenin yararlanmasını sağlayan ayni bir haktır.(TMK.m 794)[38] İntifa hakkı, devredilemez ve mirasçılara intikal

---

[34] **RKD**, Yıl 7,Sayı 11/12,1972,s.418
[35] Oğuzman,/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku,** s.197. Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.224; Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,**s141
[36] (Yarg.16.HD.29.03.1990 gün ve E.89/4849 K.90/4192)**YKD** 1991,SY.2,s. 247
[37] Bülent Köprülü/Selim Kaneti, **Sınırlı Aynı Haklar**, 2.bası,İstanbul 1983, s. 152; Oğuzman/Seliçi./Oktay –Özdemir, **Eşya Hukuku**, s. 752; Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 28.
[38] Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku,** s.197

etmez.Bu sebeple şahısla kaim irtifak niteliğindedir.[39] Gerçek kişilerde bu hak taraflarca daha kısa bir süre tayin edilmemişse- intifa hakkı sahibinin ölümü ile sona erer. Halbuki tüzel kişilerde ölüm söz konusu olmadığından en çok yüz sene yararlanma hakkı kabul edilmiştir. Bu yüzden daha kısa bir süre kararlaştırılmamış veya tüzel kişilik daha önce tasfiye edilmemişse yüz yıl sonunda tüzel kişinin sahip olduğu intifa hakkı sona erer.[40] (TMK.m 797)[41]

ii. Sükna(Oturma) Hakkı

Sükna(oturma) hakkı,bir binadan veya onun bir bölümünden konut olarak yararlanma yetkisi verir. Sükna (oturma) hakkı başkasına devredilemez ve mirasçılara geçemez.(TMK.m.823) Sükna hakkı hak sahibinin kişisel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olduğundan tüzel kişiler lehine kurulamaz. [42]

(3) Miras Hakkı.

Tüzel kişiler kanuni mirasçı olamazlar. Sadece devlete kanuni mirasçılık hakkı tanınmıştır. Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası devlete geçer.(TMK.m.501) Bu düzenleme ile bir tüzel kişi olan devlete kanuni mirasçılık hakkı tanınmıştır.[43] Bu hüküm,devlet tüzel kişiliğini son mirasçı olarak kabul etmiştir. Bu sebeple devletin ölenin malvarlığında hak sahipliği mirasçılık sıfatına dayanır. Devletin hükümranlık hakkı dolayısıyla sahipsiz bir terekeye el koyması sözkonusu değildir.[44] Diğer kanuni mirasçılardan farklı olarak devletin mirasçılığının özelliği,külli halefiyet sıfatına sahip olmasına rağmen ,tereke borçlarından dolayı

[39]Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.226
[40] Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.226; Oğuzman/ Seliçi/Oktay –Özdemir, **Eşya Hukuku** s.626; Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.28; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku,**. s.197
[41]Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.197;Oğuzman/Seliçi/ Oktay/Özdemir,**Eşya Hukuku,**s.634
[42] Oğuzman/ Seliçi/Oktay –Özdemir, **Eşya Hukuku** s.656
[43] Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141
[44] Oğuzman,**Miras Hukuku** ,s.92;Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Miras Hukuku** 2.Bası, İstanbul 1978,s.118; Mustafa Dural,/Turgut Öz, **Miras hukuku dersleri**,İstanbul 2001,s 56

sadece kendisine intikal eden mallar ile sınırlı sorumlu olmasıdır.[45](TMK.m.631.f.2) Fakat, diğer tüzel kişiler ve devlet, ölüme bağlı bir tasarrufla atanmış bir mirasçı veya vasiyet alacaklısı olması mümkündür.Fakat ölüme bağlı bir tasarruf yapamazlar[46]

Vakıfların vasiyet ile mal edinmeleri için vakıf senedinde,derneklerin ise tüzüklerinde açık hüküm bulunması gerekmektedir.[47] Yabancı tüzel kişilerin vasiyetname yada miras mukavelesi ile mirasçı olabilmesine engel bir hüküm yoktur. Ancak yabancılar hukuku bakımından belirli sınırların bulunması doğaldır. Kısıtlamalara tabi taşınmazlar tasfiye edilerek satılabileceklerdir.[48]

Mevzuatımızda bu genel hükümlerin yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalma yabancılara ait okullar,hayır kurumları ve hastanelerle,azınlıklara ait cemaatlerin miras hakları Lozan Konferansı'nda 'Din ve Eğitim Konuları ile Hastanelere Uygulanacak Rejim' konusunu inceleyen alt komisyon raporunu benimseyen ve Türk temsilciler heyeti başkanı İsmet İnönü'nün bu konuda Müttefik Devletlere gönderdiği mektuplar bağlayıcı niteliktedir. Buna göre Türk Hükümeti 30 ekim 1914 tarihi'nden önce Türkiye'de varlıkları tanınmış bulunan bu tür kurumların varlıklarını tanıyacak ve sözleşmenin imzalandığı tarihte Türkiye'de fiilen varolan öteki benzeri kurumların durumunu da iyi niyetle ele alacaktır. Varlıkları ve kazanılmış hakları bu tür kurumların,vasiyet iktisabına genel kural olarak bir engel yoktur. Ancak özel kanun kuralları ile bu kurumların taşınmaz edinmeleri yasaklandığı taktirde bunların tasfiyesi gerekmektedir. Nitekim Yargıtay HGK.,14.06.1974 tarih'li kararında[49] 'Yabancılar tarafından açılan özel öğretim kurumlarının dava konusu intifa hakkına sahip olmasına .... ' 625 sayılı Özel Öğretim Kanun'unun 25.maddesi ile mümkün olmadığına karar vermiştir.[50] ,

[45]Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.224,dipnot 108
[46] Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141
[47](Yarg.2.HD..,1.7.1993,6209/6771 Sayılı kararı)**YKD**.1994/1,s.29-30,Oğuzman,**Miras Hukuku**, s.263-264
[48] Aysel Çelikel/Günseli (Öztekin) Gelgel,**Yabancılar Hukuku**,Yenilenmiş 12.Bası,İstanbul 2005, s.250
[49] Yargıtay.HGK,14.06.1974,E.1971/97,K.1974/05
[50] Çelikel/Gelgel, **Yabancılar Hukuku** s.250

b. Şahıs Varlığı Hakları

Tüzel kişiler kişilik hakları arasında yer alan ve insanlar bakımından sözkonusu olabilecek hayat,sağlık ve vücut tamlığı konusundaki haklardan (BK.m.46) faydalanamayacakları gibi .BK.m.45/f.2 kapsamında destekten yoksun kalma tazminatı talep etmeleri de mümkün değildir.Bu duruma rağmen tüzel kişiler insanlara özgü şahıs varlığı haklarının dışındaki haklardan aynen yararlabileceklerinden.[51] kişilik haklarını koruyacak davalardan faydalanabilirler. Tüzel kişilerin kişilik hakları bir varsayım olarak tanınmalıdır.[52].

Tüzel kişiler toplum içindeki manevi değerlerden oluşan onur, şeref ve saygınlık veya meslek ve ticari onur ve saygınlığa, gizlilik alanına ad ve adın korunmasına ilişkin haklara sahiptir ve bu haklara karşı gelecek her türlü saldırılara karşı hukuki imkanlardan faydalanabilir. Medeni Kanunumuzda kişilik haklarının korunması ile ilgili olarak öngörülmüş bulunan saldırının durdurulması,önlenmesi, (TMK.m.24-25-26) maddi tazminat davaları,basın ve iletişim araçları ile yapılan saldırılarda düzeltme ve cevap hakkından da yararlanırlar[53] (TMK.m.24-25-26,BK.m.49/1,Basın K.m.19,TRTK.m.27).

Tüzel kişilerin,kişilik hakkına aykırı tecavüz halinde manevi tazminat talep edip edemeyecekleri doktrinde tartışmalıdır. Kocayusufpaşaoğlu'nun da aralarında olduğu bir görüşe göre,psikolojik varlığından, ruhsal dengesinden söz edilemeyen tüzel kişilerin, kişilik haklarının ihlali yüzünden üzüntü duymalarının, yaşam sevincinin azalmasının söz konusu olamayacağı için manevi zarara uğramaları,dolayısıyla manevi tazminat talep etmeleri mümkün değildir. Bu görüş çerçevesinde,tüzel kişiler kişilik hakkını, ancak; TMK.m.25'de öngörülen diğer davalar ile koruyabileceklerdir.[54]

---

[51] Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 29;Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 68; Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141

[52]Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141

[53] Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**,s.29,Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.226

[54] Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Kişilik haklarını koruyan manevi tazminat davasına ilişkin yeni gelişmeler**,sorumluluk hukukunda yeni gelişmeler,I.Sempozyum.s.149-150; Ş.Şeref Kılıçoğlu,

Buna karşılık diğer görüş; sadece gerçek kişiler için söz konusu olabilecek kişilik hakkı ihlallerinin dışında,tüzel kişilerinde manevi tazminat talep edebilecekleri yönündedir.[55] Bu görüş iki gerekçeye dayandırılabilir. Bir kere teorik olarak tüzel kişilerin manevi tazminat talebine dayanak bulmak mümkündür. Tüzel kişiliğin niteliğini varsayım teorisine göre açıklandığında tüzel kişinin organlarını teşkil eden kişilerin duyduğu elem,acı ve ızdırabın tüzel kişinin elem,acı ve ızdırabı olarak varsaymak mümkün olabilir. Tüzel kişiliğin niteliğini gerçek kişilik teorisine göre açıklandığında organların duyduğu elem,acı ve ızdırap tüzel kişinin duyduğu ızdırap olarak kabul edilebilir.[56] İkinci olarak tüzel kişilerin manevi tazminat talep edebileceklerini kabul etmek,amaca da uygundur. Tüzel kişinin manevi tazminat talebi yerine tüzel kişiyi oluşturan kişilerin manevi tazminat talep edebileceğini savunmak,bir yandan dava sayısının tüzel kişiliğin mensuplarının sayısı kadar artmasına sebep olabilir.Diğer yandan ise;hukuka aykırı fiilin tüzel kişinin mi,yoksa tüzel kişinin mensuplarının mı kişilik haklarını ihlal ettiğinin belirlenmesi konusundaki tartışmaları da beraberinde getirir.[57] Tüzel kişinin mensubu olan gerçek kişiler ,tüzel kişiye yöneltilen kişilik haklarını ihlal eden fiilden elem,acı ve ızdırap duymuşlar ise onlara manevi tazminat davası açma hakkı tanınmıştır. Fakat bu gerçek kişilerin sınırlarını belirlemek mümkün olmadığından ve ilgili gerçek kişilerin maddi zararlarını telafi aracı olacağı da düşünülürse tüzel kişiye manevi tazminat açma hakkı verilmelidir.[58] Bu sebeple tüzel kişilerin manevi tazminat davası açması yönündeki görüş kabul edilebilir görüştür.

Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk,Ankara 1982; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s..29.

[55] Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.29; Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.141-142; Kemal Oğuzman,K./ Turgut Öz, **Borçlar Hukuku,**Genel Hükümler,3.Bası,İstanbul 2000,s. 657; Fikret Eren, **Borçlar hukuku genel hükümler**, 8.bası, İstanbul 2003, s.394; Selahattin S. Tekinay./Sermet Akman,/Haluk Burcuoğlu,H./Altop,A., **Tekinay Borçlar Hukuku**,Genel Hükümler,7.Bası, İstanbul 1993,s 667; Rona Serozan, **Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler**,MHAD,1977,S.14,s.93 te Tüzel kişilerin manevi tazminat isteyemeyeceğini savunmuş ise de Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım,Prof.Dr.Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan,s.81'de görüş değiştirerek tüzel kişilerin manevi tazminat isteyebileceğini kabul eden görüşe katılmıştır;Rona Serozan,**Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve vakıflar,**2.Bası,İstanbul 1994,s. 33

[56] Oğuzman./Öz, **Miras hukuku dersleri,**s. 657;Hüseyin Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**,Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2.Bası,İstanbul l998,&10,nr 9;Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 227

[57] Tekinay/Akman./Burcuoğlu./Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku**, s. 667

Tüzel kişilerin manevi tazminat isteyebileceklerini Yargıtay da kabul etmiştir.Yargıtay 4.HD'.nin 8.7.1977 gün ve 3518/7947 sayılı kararı[59] Yargıtay 4.HD'nin 13.12.1979 gün ve 10088/1400 sayılı kararı[60] Yargıtay 11.HD.'nin 7.2.1983 gün ve E.1983/4 K 1983/499 sayılı kararı [61] Yargıtay 11.HD'.nin 24.1.1991 gün ve E.1989/8483 K.1991/160 sayılı kararı[62]**.**Bir gerçek kişinin ölümü halinde BK.m.47 kapsamında tüzel kişinin manevi tazminat talep etmesi söz konusu olamaz. Buna karşılık ,bir gerçek kişinin ölümü halinde BK.m.45/f..1 çerçevesinde tüzel kişinin maddi tazminat talep etmesi mümkün olabilir. Gerçekten ölüm halinde,ölümün hemen gerçekleşmediği süreçte yapılan masrafları talep etme hakkı mirasçılara intikal ettiği için ,kanuni mirasçı olarak devlet veya mansup mirasçı olan herhangi bir tüzel kişi yapılan masrafların tazminini talep edebilir. Aynı sonuç defin masrafları açısından da geçerlidir. Zira defin masrafları terekeden ödenmişse,mirasçı olan tüzel kişinin,defin masrafları terekeden ödenmemişse masrafı yapan tüzel kişinin yaptığı masraflar için tazminat talep etmesi mümkündür.[63]

c. Tüzel Kişinin Yerleşim Yeri

Tüzel kişinin yerleşim yeri,kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir (TMK.m.51). Her gerçek kişi gibi tüzel kişinin bir yerleşim yeri olması zorunludur.[64]

Tüzel kişiler yerleşim yerlerini seçmekte serbesttirler. Kural olarak yerleşim yeri derneklerde,tüzükte (TMK.m.58 DK.m.4);vakıflarda, vakıf senedinde (TMK.m.106; Vakıflar Hakkındaki Tüzük.m.4) gösterilmesi gerekir.

Tüzel kişilerde yerleşim yerinin tekliği ilkesinin uygulanıp uygulanmayacağı doktirin de tartışmalıdır.Bir kısım görüş sahibi yerleşim yerinin tekliğinin tüzel

---

[58]Hatemi**, Kişiler Hukuku Dersleri,** s.142
[59] **YKD.**1979 s.182/185
[60]Mustafa R. Karahasan, **Sorumluluk ve Tazminat hukuku,**C.I,C.II,İstanbul 1989,s.942
[61] **YKD**.1984 s.73vd.
[62] **YKD**.1991 s.878 vd
[63] Oğuzman./Öz, **Miras hukuku dersleri** s. 545

kişiler içinde geçerli olduğunu savunmaktadır.[65]TMK.m.19/f.3 Bu kural ticari ve sınai kuruluşlar hakkında uygulanmaz hükmü tüzel kişilerde yerleşim yerinin tekliği ilkesini tartışma konusu yapmaktadır. Baskın görüş bu hükmün ticaret ortaklıklarının şubelerinin bulunması halinde şubelerin işlemlerinden doğan ihtilaflarda şubenin bulunduğu yer mahkemesinin yetkisini (HUMK .m.17)belirtmek amacını gütmektedir.Yoksa yerleşim yerinin tekliği ilkesinin geçersiz kılınması için yapılan bir düzenleme değildir.[66]

Medeni Kanun(TMK.m.94-95) ve Dernekler Kanunu da derneklerin şube açmasını kabul etmiştir.(DK.m.1 DK.m.7) Şubeler hakkında da Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu hükümleri uygulanır(TMK.m.95 /f.2).

Şube ,tüzel kişinin iç organizasyonuna dahil bir birimdir.Tüzel kişiliğe veya üçüncü kişilere karşı bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip değildir.Bunların bağlı oldukları merkez dışında ayrı bir yerleşim yeri kurmaları mümkün değildir. yerleşim yeri merkeze bağlıdırlar. Ancak HUMK.m.17/c.1 de belirtildiği üzere şubenin işlemlerinden dolayı –iflas davası hariç-şubenin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılabilmesini kabul etmiştir.[67]

HUMK.m.17.f.c.2 de tüzel kişilerin kendi işlerine ilişkin olarak üyelerine karşı ve üyelerin bu sıfatla birbirlerine karşı açacakları davalar bakımından da tüzel kişilerin yerleşim yeri mahkemesi yetkili sayılmıştır.

HUMK.m.9.f.I.c. de Tüzel kişinin yerleşim yeri mahkemesi tüzel kişilere karşı açılacak davalar bakımından yetkilidir.

---

[64] Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir,**Kişiler Hukuku**. s.197

[65] Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.84; Bilge Öztan, **Tüzel kişiler** (Ders Notları),Ankara 1993,s.29; Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku.**s.198

[66]Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.84; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.30; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay -Özdemir , **Kişiler Hukuku**. s.197

[67] Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 30; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku,** s.197.

Tüzel kişiliğin yerleşim yeri yetkili mahkemenin belirlenmesi (HUMK.m.17.f.c. ve HUMK.m.9.f.I.c.) yanında, devletler özel hukukunda hangi hukukun uygulanacağı ve uyrukluluk açıdan önemlidir.[68]

d. Taraf ve Dava Ehliyeti

Taraf ehliyeti davada taraf olabilme ehliyetidir.[69] HUMK.m.32 'Davaya ehliyet Kanunu medeni ile tayin olunmuştur.' demektedir.TMK.m.48 tüzel kişilerin hak ehliyeti olduğunu belirtmiştir. Taraf ehliyeti, davada taraf olabilme ehliyeti olduğuna göre tüzel kişiler taraf ehliyetine sahiptir. Davacı sıfatı ile dava açabilir, kendilerine karşı dava yöneltilebilir.[70]

Tüzel kişinin üyelerine, ortaklarına veya tüzel kişinin organı olan gerçek kişilere karşı açılan dava, tüzel kişiye açılmış sayılmaz.[71] Tüzel kişi de yalnız kendi tüzel kişiliğini ve üyelerin genel nitelikteki haklarının korunması için dava açabilir, üyelerinin kişisel nitelikteki hakları için dava açamaz[72]**.**

Dava ehliyeti ise,kişinin kendisinin veya yetkili kıldığı bir temsilci aracılığı ile bir davayı davacı veya davalı olarak takip etme ve usul hukuku işlemlerini yapabilme ehliyetidir(HUMK .m.59).Bu suretle fiil ehliyetinin medeni usul hukukunda büründüğü şekil dava ehliyetidir.[73] Bu sebeple tüzel kişiler dava ehliyetine sahiptir.Dava ehliyetini tüzel kişiler yetkili organları aracılığı ile kullanırlar.[74] (HUMK .m.59)

---

[68]Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 31; Gülören Tekinalp, **Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları**, 3. bası, İstanbul, 1986, s. 74.
[69] Baki Kuru,**Hukuk Muhakemeleri Usulü,**5.Bası,İstanbul 1990, s. 604.
[70] Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 69.
[71] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü,** s. 629.
[72] Danıştay Dava Daireleri Kurulu 15.10.1965 gün ve E. 1960/36, K. 1965/793, Danıştay 12.D. 21.04.1975 gün ve E. 1975/100, K. 1975/784.
[73] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü,** s.673; Necip Bilge/Ergun Önen, **Medeni Yargılama Hukuku**,3.Bası,Ankara 1978, s.228
[74] Akünal**, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.32; Yargıtay İİD 13.9.1966 gün ve E.8099/Karar 8314 sayılı kararı **RKD** yıl 1 kasım 1966 sayı 9 s.145

e. Tüzel Kişinin Vatandaşlığı

Tüzel kişinin gerçek kişiler gibi vatandaşlığının olduğu doktrin ve pozitif hukukta kabul edilmektedir.[75] Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 29.12.1988 gün ve E.1988/2779 K.1988/8004 sayılı kararında açıkca değinildiği gibi tüzel kişilerin bir uyruğu vardır.Tüzel kişilerin vatandaşlığı konusunda çıkan ihtilaflarda Türk Vatandaşlık Kanununun ilgili maddeleri uygulanmaktadır.Dernek ve vakıflarda vatandaşlığın belirlenmesi "muamele merkezi kriteri" uygulanarak bulunmaktadır (TMK.m. 51).[76]

f. Diğer Haklar

Tüzel kişilerin tacir sıfatı bulunduğu takdirde ,(Mesela amacına ulaşmak için ticari işletme işleten dernekler gibi) bunlar da,ticaret unvanı kullanmaya mezun (ve mecbur)durlar.(TTK.m.41/42).Ticaret unvanını koruyan davalardan yararlanabilirler Tüzel kişiler marka kullanma hakkına sahiptirler(Markalar Hak. KHK.m.3).Bu kanunun öngördüğü bazı davaları tüzel kişiler de açabilir(Markalar Hak. KHK.m.).

Tüzel kişiler aldatıcı hareketler, ya da doğruluk kurallarına aykırı davranışlarla iktisadi rekabeti kötüye kullanan kimselere karşı haksız rekabetten dolayı her türlü hakkı talep etme ve dava etme hakları vardır(TTK.m.58).[77]

[75] Çelikel/Gelgel(Öztekin),**Yabancılar Hukuku,** s. 28.
[76]Gülören Tekinalp, **Türk Hukukunda Ortakların Vatandaşlığı**, İHF 50. Yıl armağanı, İstanbul,1987,s. 25-28.
[77] Özsunay,**Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 67

İKİNCİ BÖLÜM

NUMERUS CLAUSUS İLKESİNDEN KAYNAKLANAN HAK EHLİYETİ SINIRLARI

I. GENEL OLARAK

Tüzel kişiler belli bir amacı gerçekleştirmek için biraraya gelen kişi topluluğu veya belli bir amaca tahsis edilmiş mal topluluğundan oluşmakla birlikte bu kişi veya mal topluluğundan ayrı ve bağımsız olarak hukuk düzenince tanınmış olması gerekmektedir.Hukuk düzenince bağımsız bir varlık olarak tanınmayan kişi veya mal toplulukları tüzel kişilik kazanamazlar.Bu sebeple genel amaç sınırları da hukuk düzenince çizilmelidir.Hukuk düzeninin çizmiş olduğu genel amaç sınırları dahilindeki tiplere uygun kişi veya mal toplulukları tüzel kişilik kazanabilirler.

Tüzel kişiler çok değişik amaçlarla ve çok değişik türlerde hukuk sahnesine çıkmaktadırlar.Bir yandan piyasada tekelleşmiş çok uluslu bir sermaye şirketi,ya da bir işçi sendikası,bir yandan devletin desteklediği bir dev vakıf,ya da bir öğrenci derneği olarak karşımıza çıkmaktadır.[78]Tüzel kişilerin türleri çoktur.Ama yine de tüzel kişilerin tipleri sayılı,bu tiplerin içeriği de belirlidir.Bu sebeple hukukumuzda tüzel kişiler alanında 'Numerus Clausus' İlkesi geçerlidir.Bu ilke gereğince yasaca öngörülen kalıplar,tipler dışında tüzel kişiler meydana getirilemez,ve yasal içerikten farklı yeni bir içerik ve işlev kazandırılamaz.[79]

[78] Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,**s.24
[79] Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,**s.29-30

II. TÜZEL KİŞİLER

A-Genel Olarak

TMK.m.47 ‘Başlıbaşına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları,kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar.

Amacı hukuka veya ahlaka aykırı olan kişi ve mal toplulukları tüzel kişilik kazanamaz.’ düzenlemesi ile tüzel kişiliği tanımlamıştır.

Buradan hareketle tüzel kişi; “Belli bir amacı gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş; hukuk düzenince bağımsız birer varlık olarak tanınan kişi veya mal topluluklarıdır.” şeklinde tanımlanabilir.

B. Tüzel Kişiliğin Unsurları

1.Amaç

Tüzel kişilik belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere birleşmiş kişi veya mal topluluklarıdır. Amaç kişi topluluklarında ortak bir menfaatin karşılanmasıdır. Ortak menfaat tek bir kişinin kişisel menfaatinin üstündeki genel bir menfaattir. Vakıflarda amaç çok değişik olabilir. Vakıflarda amaca yeterli malın tahsisi önemlidir. Tüzel kişilik ancak sürekli bir amaca hizmet için öngörülen kişi veya mal topluluklarına tanınabilir. Amacı hukuka veya ahlaka aykırı olan kişi ve mal toplulukları tüzel kişilik kazanamaz.

2.Örgüt

Tüzel kişiliğin meydana gelebilmesi öncelikle onu kuranların kişiliklerinden bağımsızlaşmış bir yapının mevcudiyetini gerektirmektedir. Bu yapı da ancak örgütlenme ile olur. Bir kişi yada mal topluluğunun örgütlenmiş olması,amacını gerçekleştirecek organlara sahip olması demektir. Bu organların hangileri olduğunuda hukuk düzenince belirlenmektedir.[80]

3.Hukuk Düzenince Tanınma

Tüzel kişilik kazanılırken belirli ve sürekli bir amacı gerçekleştirmek için kişilerin bir araya gelmesi veya bir mal topluluğunun bir amaca tahsisi yani amaç ve örgütlenme unsuru yeterli değildir.Tüzel kişilik kazanıldıktan sonra tüzel kişiliği meydana getiren kişi veya mal toplulukları bağımsız bir kişiliğe sahiptir. Kişi topluluğunda bağımsızlık, kendisini oluşturan kişilerden farklı bir kişiliktir. Üçüncü kişilere karşı da kendisini oluşturan kişilerden farklı,bağımsız bir hak sujesi olarak hukuki ilişkiler kurar. Kazandığı malvarlığı değerleri,üye ve ortaklarının malvarlığı değerleri ile karışmaz; bağımsız olarak tüzel kişiliğe aittir. Aynı şekilde vakıf,malı tahsis eden kişiden bağımsız bir hukuki varlığa sahiptir.[81]

Fakat, hukuk düzenince tüzel kişi olarak tanınmayan bir kişi veya mal topluluğu tüzel kişilik kazanamaz. Hangi kişi veya mal topluluğuna tüzel kişilik tanınacağını ancak kanun düzenler. Hangi kişi veya mal topluluklarının kendisini oluşturan kişi veya mal topluluğundan bağımsız bir hak sujesi olarak tanınacağını hukuk düzeni belirler. Buna tüzel kişiler hukuku alanında sınırlı sayı (Numerus Clausus) ilkesi denir. Bu sebeple ancak kanunun belirlediği tipte tüzel kişiler kurulabilir.[82] Bu ilke gereğince kanun koyucunun belirlediği türler dışında

---

[80] Oğuzman/Seliçi./ Oktay,Özdemir, **Kişiler Hukuku** s.180, Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.11; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.195

[81] Oğuzman/ Seliçi/ Oktay,Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.181

[82] Oğuzman/ Seliçi/ Oktay,Özdemir, **Kişiler Hukuku,** s.181; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.11; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.195

tarafların iradeleri ile yeni bir tüzel kişilik meydana getirmeleri mümkün değildir.[83]

III.NUMERUS CLAUSUS İLKESİ

Hangi kişi veya mal topluluklarının kendisini oluşturan kişi veya mal topluluğundan bağımsız bir hak sujesi olarak tanınacağını hukuk düzeni belirler. Buna tüzel kişiler hukuku alanında sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesi denir.

Tüzel kişilik anlamında, karma tüzel kişilik türleri meydana getirilemez. Her tüzel kişiliğin kuruluş işlemleri ve tüzel kişilik kazanma şartları kendisine özgüdür. Anonim şirket biçiminde parti, vakıf biçiminde sendika, sendika-parti vs. kurulamaz. Mevzuatda da güdülecek amaca göre, tüzel kişi türleri belirlenmiştir. Amaç ne ise, bu amaca uygun tüzel kişi türü için konan şartlara uyulmalıdır. Tüzel kişi kurma işlemleri alanında, tür belirleme ve irade serbestisine göre düzenleme imkanı yoktur. Tahdidilik (Sınırlı sayı, Numerus Clausus) ilkesi yürürlüktedir.

Hukuk düzenimiz 'Numerus Clausus' ilkesi gereğince çeşitli tüzel kişilik tipleri düzenlemiştir. Kamu hukuku tüzel kişileri kamu hukukundan doğan üstün hak ve yetkilere sahip tüzel kişilerdir. Kamu hukuku tüzel kişileri kamu gücü tasarrufu gerçekleştirebilecekleri gibi bireyler veya diğer tüzel kişilerle,tarafları eşit sayılan özel hukuk ilişkilerine de girebilirler. Kamu hukuku tüzel kişileri ile Anayasa Hukuku ve İdare Hukuku gibi hukuk dalları ilgilenir. TMK.m.55 'Kamu tüzel kişileri hakkındaki kanun hükümleri saklıdır'. düzenlemesini yaparak bu tüzel kişilikleri medeni hukuk alanından çıkarmıştır.

Özel hukuk tüzel kişilerine gelince öncelikle 1982 tarihli Anayasamız dernek,vakıf,sendika ve siyasi parti tüzel kişiliklerini 'Numerus Clausus' ilkesine göre düzenleme yapmıştır.

---

[83] Oğuzman/ Seliçi./ Oktay,Özdemir, **Kişiler Hukuku,** s.181; Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,**s.29; Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**,s.132

1982 Anayasasının 33. maddesi, dernek ve vakıf tüzel kişiliklerini düzenlemiştir.

1982 Anayasası'nın 51. Maddesi ve 5.5.1983 tarih ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile sendikalar düzenlenmiştir. Bu tüzel kişilik ile iş hukuku ilgilenmektedir. 1982 Anayasası'nın 68 ve 69. maddesi ve 22.04.1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile siyasi partiler düzenlenmiştir. Özel bir kanun olan siyasi partiler kanunu ile düzenlendiklerinden Medeni Hukuk alanı dışındadır.

Kazanç paylaşma amacı güden ticaret ortaklıkları da medeni hukuk tüzel kişileri arasında sayılmaz. Zaten TMK.m.55 'Ticaret şirketleri hakkında kanun hükümleri saklıdır.' düzenlemesini yapmıştır. Ticaret şirketleri Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiştir. (TTK.m.136-556) Bu sebeple medeni hukuk alanı dışındadır.Kooperatiflerde 24.4.1969 tarih ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunun'da düzenlenmişlerdir.. Kooperatifler özel bir kanun olan Kooperatifler Kanunu ile düzenlendiklerinden medeni hukuk alanı dışındadır. Medeni hukuk alanında dernek ve vakıf türünden tüzel kişiler kalmıştır.

Anayasa,hatta kurulan farklı tüzel kişiler arasında, faaliyet (etkinlik) bakımından da, bazı dayanışma ve işbirliği yasakları getirmiştir. Özellikle siyasi amaç, sadece siyasi partilere özgü kılınmak istenmiştir. (AY,m.33.f.4,m.52.f.1, m.69.f.2).Hatta siyasi partilere vakıf ve dernek niteliğinde yan kuruluş kurma ehliyeti de tanınmıştır (AY.m.68.f.4).

Numerus Clausus ilkesi, tüzel kişilik kurma işlemleri açısından mantıkîdir. Türün genel amacı aşacak şekilde faaliyet ve işbirliği yapma yasağını izah eder.

Numerus Clausus ilkesi, TMK.m.47-48 de ifade edilmiştir. Buna göre ....kişi toplulukları ve.....mal toplulukları kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar. Böylece tüzel kişiler ancak kendileri ile ilgili özel hükümlerin çerçevesinde kurulur ve bu çerçevede faaliyet ve işbirliği yaparlar.

Yarg.2.HD.nin 28.09.1972 tarih ve E.5153,K.5324 sayılı kararında tüzel kişilerin kamu hukukundan doğan haklardan kuruluş amaçlarına mahiyetlerine uygun düştüğü oranda yararlanabileceklerini ifadesi de bu çerçevede değerlendirilmelidir.[84]

Tüzel kişilik alanında geçerli olan sınırlı sayı ilkesi çerçevesinde her tüzel kişi TMK.m.48 hükmü çerçevesinde kendi türüne ilişkin olarak hak ehliyetine sahiptir.[85] Dolayısıyla kanunun öngördüğü tüzel kişi tiplerinin,kendi türlerine tamamen yabancı alanlarda faaliyet göstermesi söz konusu olamaz. Mesela sendikalara tanınan toplu sözleşme hakkından dernekler faydalanamaz. Toplu sözleşme yapabilmek için sendika olarak örgütlenmek gerekir. Bir dernek veya vakfın seçimlere katılması mümkün olmaz. Seçimlere katılabilmek için siyasi parti olarak örgütlenmek gerekmektedir.

Tüzel kişilik unsurlarını bünyesinde gerçekleştirmeyen kişi toplulukları tüzel kişi değildir.Numerus Clausus ilkesine uymaz. Karı koca mal rejimlerinden mal ortaklığı(TMK.m.256 vd.);Aile şirketi emvali (TMK.m.323.);Adi şirket (BK.m.520); Miras şirketi(TMK.m.640.)bu şekildedir. Elbirliği ortaklığı niteliğindeki bu topluluklarda,ortaklığa dahil malvarlığı değerleri ortakların iştirak halinde mülkiyetinde bulunur. Hukuk düzeni bunlara tüzel kişilik tanımamıştır.[86] Burada bir örgütlenme söz konusu değildir ve ortaklığın kendisini teşkil eden kişilere veya üçüncü kişilere karşı bağımsız bir kişiliği yoktur. Elbirliği ortaklığının bir mülkiyet hakkı kazanması halinde iştirak halinde mülkiyet söz konusu olur. Ortaklar mala iştirak halinde malik olurlar.[87]

Tüzel kişilerin hak ehliyetini düzenleyen TMK.m.48 hükmü dışında hak ehliyetlerinin amaçları ile sınırlı olup olmadıkları tartışmalı bir konudur. Bu tartışma Tüzel kişilerde amaç unsuru en önemli ve yapıcı unsuru olması sebebiyledir. Zaten tüzel kişilerde belli amaçların gerçekleşmesi amacıyla mal tahsisi veya kişilerin bir araya gelmesi şarttır. Amaç olmayınca tüzel kişide söz konusu olmaz. Kişi veya mal

[84] **RKD** 1972,II/2,S.418
[85] Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 227; Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**, s.142
[86]Hüseyin Hatemi,**.Medeni Hukuk Tüzel Kişileri**,İstanbul 1979,c.1.s. 26

topluluklarına hak özneliğinin verilmesi,hedefleri olan amaçlarına ulaşabilmelerini sağlamak amacıyladır.[88] Numerus Clausus ilkesi gereğince sınırlanan amacın hak ve fiil ehliyetinin sınırlarına etkisi doktrinde tartışmalıdır.

Bir kısım yazarlar tüzel kişinin amacının hak ehliyetini sınırladığını savunmaktadırlar.[89]Bu yazarlara göre;TMK.m.90 f.1 de yer alan 'dernekler amaçlarını gerçekleştirmek üzere,tüzüklerinde belirtilen çalışma konuları ve biçimleri doğrultusunda faaliyette bulunurlar.' hükmü, DK.m.30.f.a 'Tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamazlar.' hükmü ve Eski DK.m.64/f.1 de yer alan 'dernekler ikametgahları ile amaç ve faaliyetleri için gerekli olanlardan başka taşınmaz mala sahip olamazlar' hükümleri dikkate alındığında yürürlükteki mevzuatımızın bu düzenlemeleri de dikkate alınarak tüzel kişilerin hak ehliyetinin[90] amaçları ile sınırlı olduğu kanaatindedirler. Buradan hareketle tüzel kişinin hak ehliyetinin kuruluş belgesinde (tüzük, vakıf senedi)belirtilen amaç ile sınırlı olduğunu savunmaktadırlar.[91] Bu sonuç doğal olarak amacı aşan işlemlerin yokluğuna [92] ve amacı aşan işlemle karşı karşıya gelen üçüncü kişilerin zarar görmesine neden olacaktır.Anılan görüş,tüzel kişinin ehliyetinin sınırlanmasında kıstas olarak amaç terimini kullanmaktadır.[93]Hatemi Numerus Clausus ilkesi gereğince belirlenen genel amacın hak ehliyetini sınırlayacağı,kuruluş belgesinde gösterilen özel amacın ise fiil ehliyetini değil organın organ-temsil yetkisini sınırlayacağı kanaati ile bu yazarlardan farklı düşünmektedir.[94]

---

[87] Oğuzman/ Seliçi./ Oktay,Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.182
[88]Akipek,/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**, s..563
[89].Öztan, **Tüzel kişiler** , s.29-30;Özsunay. **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s.61-62; Hüseyin Ülgen, **Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti**, Oğuzman'ın Anısına Armağan,İstanbul 2000,s.1288
[90]Işıl Özkan,**Tüzel Kişilerin ehliyetlerinin Gaye İle Sınırlandırılması**,Adalet dergisi 1975,S.5-6 s.619
[91] Hatemi,**Kişiler Hukuku Dersleri,** s.142; Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar** s. 33-34;Öztan , **Tüzel kişiler**, 29;Aydın Zevkliler/M.Beşir Acabey / K.Emre Gökyayla, **Medeni Hukuk,**Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku,Aile Hukuku,6.Bası,Ankara 1999,s 628 ; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 61-62
[92] Ülgen, **Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti** s.1288;Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.228;Özkan , **Tüzel Kişilerin ehliyetlerinin Gaye İle Sınırlandırılması** s.229
[93].aynı yönde İrfan Okur, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri İle Ticaret Hukuku Tüzel Kişilerinin Hak Ehliyeti Yönünden Karşılaştırılması**,Yargıtay Dergisi,Temmuz 1990,s.389

Tüzel kişinin amacının fiil ehliyetini sınırladığını savunan yazarlara göre; Türk Medeni Kanunu'nda tüzel kişilerin gerek hak gerek fiil ehliyetlerinin sınırlanmış olduklarına ilişkin bir hüküm yoktur.TMK.m.48 hükmündeki ve özel kanunlardaki sınırlamalar saklı kalmak şartıyla tüzel kişilerin oldukça kapsamlı bir hak ehliyeti vardır.TMK.m.49 hükmü de tüzel kişilerin fiil ehliyeti hakkında herhangi bir sınırlama getirmeksizin fiil ehliyetinin şartlarını düzenlemektedir. Bununla birlikte bu sınırlama bizatihi tüzel kişinin mahiyetinden kaynaklanmaktadır.TTK.m.137 den çıkan anlam şirketlerin fiil ehliyetinin sınırlanmış olmasıdır. Çünkü maddede kullanılan anlam fiil ehliyetini tanımlayan TMK.m.9 daki ifadenin aynısıdır. Eski DK.m.64.f.1 deki derneklerin amaçları için gerekli olanlardan başka taşınmazları edinemeyecekleri hükmü de bu görüşü pekiştirmektedir.

Tüzel kişilerin amaçlarının gerçekleşmesi için gerekli olanlardan başka haklara sahip olamayacaklarını söylemek keyfiliğe yol açar. Amacın gerçekleşmesi için gerekli olan hakların neler olduğunun belirlenmesi güç olduğu gibi herhangi bir amacın gerçekleşmesi için dahi çeşitli haklara ve hatta bazen özel hukuktan doğan bütün haklara sahip olmak gerekir. Bu sebeple hak ehliyetinin amaçla sınırlı olması teorik değerde kalır. Tüzel kişinin sahip olabileceği her türlü haklar ancak amacın gerçekleşmesine hizmet etmek maksadıyla ,bu amaca ulaşmak için ,amacın sınırları içinde kalmak şartıyla kullanılabilir ve bu sebeple hak ehliyetini değil fiil ehliyetini sınırlar.[95] Bir kısım yazarlar da tüzel kişinin amacının hem hak ehliyetini hem de fiil ehliyetini sınırladığı kanaatindedirler.[96]

Amacın tüzel kişinin ne hak ehliyetini ne de fiil ehliyetini sınırlandırmadığını savunan yazarlara göre[97];tüzel kişilerin hak ehliyetini düzenleyen TMK.m.48 tüzel kişilerin aynen gerçek kişiler gibi tam olarak hak ehliyetine sahip olduklarını

---

[94] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**, s.141-146-147-148

[95] Akipek/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**, s.564; Hıfzı V. Velidedeoğlu,**Türk Medeni Hukuku. Cilt. 1. Şahsın Hukuku** 6. Bası. İst. 1960, s.236;Saymen, **Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar** s.81 Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,**s.59

[96]Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **Medeni Hukuk** , s.628

[97] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**,s.26-27; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.227-228-229

benimsemiş olup,bu açık hüküm karşısında hak ehliyetinin 'tüzüklerinde gösterilen amaç ile sınırlı olduğu ileri sürülemez.DK.m.30.f.a hükmü de hak ehliyetinin sınırlandığını göstermez. Bu hükümlere aykırı hareket edilmesi durumunda dernek yöneticileri için cezai hükümler getirilmiştir. Dolayısıyla,anılan hükümler derneklerin faaliyetleri ile ilgili genel kısıtlayıcı ve yasaklayıcı hükümler olarak nitelendirilmelidir. Zaten TTK.m.137 hükmü ticaret hukuku alanında ticaret ortaklıklarının ehliyetinin ortaklık sözleşmesindeki konu ile sınırlı olduğu düzenlemesi ile ilgilidir. Ultra Vires teorisi olarak açıklanan bu durum medeni hukuk tüzel kişileri açısından geçerli değildir. Ultra Vires teorisi Türk hukukunda şüphe ile karşılanmıştır. Yine bu yazarlara göre TMK.m.48 hükmünün ötesinde hak ehliyetinin sınırlaması ancak kanun hükmü ile gerçekleşir. Bu sebeple hak ehliyeti amaç ile sınırlı değildir.[98]

Numerus Clausus ilkesi her tüzel kişiliğin genel amaç sınırlarını çizmiştir. Hak ehliyetinin sınırlandırılması ancak kanun hükümleri ile olur. Numerus clausus ilkesi çerçevesinde hangi tüzel kişiliğin tipinin ne olacağı örgütlenmesinin şekli ve bu tüzel kişinin genel amacı hukuk düzeni tarafından belirlenir. Bu sebeple medeni hukuk tüzel kişileri hukuk düzeninin çizmiş olduğu genel amaç sınırları içerisinde hak ehliyetine sahiptirler.

Kanaatimizce; 'Numerus Clausus' ilkesi her tüzel kişiliğin genel amaç sınırlarını çizmiştir. Hak ehliyetinin sınırlandırılması ancak kanun hükümleri ile olur. Numerus Clausus ilkesi çerçevesinde hangi tüzel kişiliğin tipinin ne olacağı örgütlenmesinin şekli ve bu tüzel kişinin genel amacı hukuk düzeni tarafından belirlenir. Bu sebeple medeni hukuk tüzel kişileri hukuk düzeninin çizmiş olduğu genel amaç sınırları içerisinde hak ehliyetine sahiptirler..Burada hak ehliyetinin ve fiil ehliyetinin tüzel kişilerin amaçlarının sınırladığı görüşlerine katılmıyoruz. Zira bu görüşlerin doğal sonucu olarak tüzel kişinin amacı dışında kalan hukuki işlemlerin ehliyet dışı (ultra vires)yani yok hükmünde sayılması ve üçüncü kişilerin zarar

[98] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.26-27; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.227-228-229

görmesine yol açabilir.[99] Zaten bu kanaatte olan yazarların dayanmış oldukları Eski DK.64.f.1 de düzenlenen derneklerin amaçları için gerekli olanlardan başka taşınmaz edinemeyecekleri hükmü kaldırılmış ve DK.m.22 ile derneklerin genel kurullarının yetki vermesi üzerine yönetim kurulu kararı ile taşınmaz mal satın alma ve taşınmaz mallarını satma yetkisi verilerek taşınmaz edinmede amaç unsuru da kaldırılmıştır.Tüzel kişilerin hak ehliyetlerinin amaçları ile sınırlı olmadığı görüşüne de katılmıyoruz. Zira yukarıda değindiğimiz gibi tüzel kişiler sınırlı sayı ilkesine göre genel amaç sınırları çizilmiş olup kazanç paylaşma amacıyla dernek kurulamaz. Kazanç paylaşma amacı ile ticari şirket kurulabilir.Siyaset yapmak amacıyla vakıf kurulamaz,ancak parti kurulabilir.

Yukarıda değinilen ve beninde katıdığım Hateminin görüşü doğrultusunda genel hak sınırları ancak kanundan gelir. Bu sebeple tüzel kişiler TMK.m.48 çerçevesinde genel izin kuralı dikkate alınarak gerçek kişilere özgü haklar dışında her türlü haklara ehildirler. Bu sebeple kuruluş belgelerinde her türlü ehliyeti saymaya gerek yoktur.Kuruluş belgesinde belirlenen özel amaç tüzel kişinin hak ehliyetini sınırlamaz. Bu özel amaç derneğin fiil ehliyetini de sınırlamaz. Fakat bu özel amaç organınorganlık- temsil yetkilerini sınırlar.Tüzel kişi 'Numerus Clausus' ilkesi gereğince genel amaç sınırları çerçevesinde hak ehliyetine sahip olduğundan medeni hukuk tüzel kişileri olan dernek ve vakıflar açısından genel amaca göre aralarındaki hak ehliyeti sınırları incelenebilir.

IV-GENEL AMAÇ AÇISINDAN HAK EHLİYETİ SINIRLAMALARI

A. Genel olarak

Dernek ve vakıf tüzel kişilerinde Numerus Clausus ilkesi dikkate alınarak her türün kendi amaç sınırlarına uyulmalıdır. Bu amaç sınırları bakımından her iki tüzel kişilik arasında fark yoktur.

[99]Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku,**Güncelleştirilmiş 9.Bası,İstanbul 2003,s. 125,541;Ülgen, **Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti**, s.1288

Dernekler belli bir amaca yönelmiş kişi toplulukları olduklarından bu kişileri üye olarak bir araya getiren, bilgi ve çalışmalarını birleştirmeye sevk eden temel öğe amacıdır ve her derneğin zorunlu olarak bir amacının olması gerekir (TMK.m.58,DK.m.4.f.b).[100]

TMK.m.1 ve DK.m 2.f.a"kazanç paylaşma dışında" bir amaçtan söz etmesine rağmen amaç kavramını tanımlamamışlardır. Doktrinde amaç unsuru çeşitli şekillerde tanımlanmıştır.[101]

Amaç; derneğin kurulmasına temel teşkil eden ve derneğin tüm faaliyetlerinin tek hedefi olan, üyelerin ortak manevi yararlarıdır.

Derneğin amacının ideal olması gerekir. Somut ideal amaçların neler olduğunu saymak mümkün değildir.Eski MK.m.53 bu amaçları " ilmi, bedri, hayri, eğlence ve spor" gibi saymıştır.[102] Yalnız amaçlar bununla da sınırlı değildir. Çevre. eğitim, kalkınma, koruma ve yaşatma gibi amaçlar örnek verilebilir.

Amaçla amaca ulaşmak için kullanılan araçları da birbirinden ayırmak gerekir. Derneğin amacına varmasını sağlayan ya da kolaylaştıran tüm eylem ve önlemler bu kavram içindedir. Örneğin; turistik bir kentin güzelleştirilmesi amacını izleyen bir derneğin düzenleyeceği seminerler, yabancı dil kursları, konser ve şenliklerle sergi ve konferanslar hep araçlardır.[103]

Derneğin amacı için konan genel amaç sınırları vakıflar için de söz konusudur. Bu sınırlar AY 33'e dayanmaktadır. Söz konusu madde 1995 yılında değiştirildikten sonra derneklere siyaset yasağı hükmü kaldırılmıştır. Fakat Anayasa'nın 13 ve 33. maddesindeki diğer yasaklar devam etmektedir.

---

[100] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 147.
[101] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 146.
[102] Oğuzman/ Seliçi/ Oktay, **Kişiler Hukuku**,s.240
[103] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 147.

Anayasa'nın 33/son "bu madde hükmü vakıflara ve bu nitelikteki kuruluşlara da uygulanır" demekle bunu belirtmektedir. Amaç sınırları bakımında dernekler ve vakıflar arasında önemli bir farklılık yoktur.

Amaçla; bir vakfın gelecek bütün zamanları içine almak üzere düşünülen faaliyeti, varlığının ve hukuki kaderinin temeli anlaşılır.[104]

B. Amacın Nitelik ve Kapsamı

1.Amacın İdeal Amaç Olması

İdeal amaç; insanlar tarafından izlenen ve iktisadi nitelik taşımayan amaçlara denir. Bu derneklerde dernek genel olarak üyelerinin gereksinimlerine yardımcı olur. Eğitim ve terbiyelerini geliştirmeye, meslek, bilim ve sanat yönlerinden ilerlemelerini sağlamaya çalışır. Bazen de bu amacıyla üyelerinin yanı sıra çevreye de yardımcı olmaya çalışır.[105]Yine üçüncü kişilerin iktisadi ihtiyaçlarını karşılamak ve ve için dernek kurulması mümkündür.

TMK.m.56 ve DK.m.2.f.a dernekler kazanç paylaşmaktan ayrı bir amaçla kurulur demekle amacın ideal olması zorunluluğunu getirmiştir. Ancak dernekler amaçlarına ulaşabilmek için ticari şekilde işletme işletebilirler (TTK.m.18).Bu noktada ölçüt derneğin doğrudan doğruya üyelerine parasal menfaat sağlama amacı izlememesidir. Dolayısıyla dernek üyelerinin de dahil olduğu geniş bir çevreye ekonomik menfaat sağlama amacı güdebilir.[106] Derneğin ekonomik faaliyetinin ticari işletme işletmek niteliği taşıması halinde ticari işletmesinin ticaret siciline kaydedilmesi gerekmektedir. Vakıflar'ın amaçlarını gerçekleştirmek için ticari

---

[104] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 387; Hasan Güneri,**Türk Medeni Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri,**Ankara,1976,s.25

[105] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 150.

[106] Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s.457; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s.150; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay, **Kişiler Hukuku**,s.239; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 269

işletme işletmeleri mümkündür. Nitekim özellikle eğitim amaçlı vakıfların özel okul yurt,sağlık amaçlı vakıfların da hastane işlettiklerine sıkça rastlanmaktadır.[107]

Doktrinde ticari işletme işletmek amacıyla vakıf kurulup kurulamayacağı tartışmalıdır. Birinci görüş ticari işletme işletmek amacıyla vakıf kurulabileceğini savunan yazarların görüşleridir.Bu görüşe göre TMK.m.101.f.4 ve Vakıflar Hakkındaki Tüzük m.6 da yer alan yasak amaçlar kapsamında ekonomik amaca yer verilmemesinden hareket ederek ticari işletme işletmek amacıyla vakıf kurulabileceğini kabul etmektedirler. Ve yine ticari işletme sahibinin,ticari işletmenin devamını sağlamak için vakıf kurma yoluna başvurabilmesini uygun görmektedirler. Bu halde, ticari işletmeden elde edilen kazancın tahsisi yönü vakıf senedinde belirtilecektir. Vakıf senedinde,mirasçıların kazançtan pay talep etmeleri,kazancın ticari işletmede çalışanlara tahsis olması veya sermayeye eklenmesinin kabul edilmesinin mümkün olduğu ileri sürülmektedir.[108] Ancak bu durumda,kazancı sarf biçimi de vakfın bir amacını teşkil ediyor demektir.[109]

İkinci görüş ise ticari işletme işletmek amacıyla vakıf kurulamayacağı kanaatindedirler.Bu görüşü savunan yazarlardan Hatemi 'Ticari amaç ile vakıf kurulamaz. Derneğin amacının 'kazanç paylaşma' olmayacağının belirtilmesi ile vakıflarda belirtilmemesinin sebebi;vakıflarda kazanç sağlama amacının serbestçe kabul edilmesine cevaz verme kasdı değildir. Sebep şuradadır. Dernek ve ticaret şirketleri,tüzel kişiliği olan kişi topluluklarıdır. Vakıflarda ise,bir amaca yeterli malvarlığı unsurlarının özgülenmesi (tahsisi)önemlidir. Türk hukukunda vakfa benzer şekilde bir kurum,mal topluluğu türünde bir ticaret kuruluşu kabul edilmiş değildir. Böyle olunca da dernek ile ticaret şirketleri arasında ki farkı belirtmek gerekmiş,vakfa benzer bir kuruluş Ticaret Hukuku alanında yer almadığından,vakıflarda aynı belirtmeye gerek olmamıştır.'[110]demektedir.

---

[107] Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 339

[108] Güneri ,**Vakıfta Amaç Kavramı ve Amaca Göre Vakıf Türleri**,s.46-47;Zevkliler/Acabey /Gökyayla **Medeni Hukuk**,s.708-709;Suat Ballar,**Yeni Vakıflar Hukuku**,Yenilenmiş Ve Genişletilmiş 3. Baskı,İstanbul 2000,s.22; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir,**Kişiler Hukuku,** s.276

[109] Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku,** s.276

Aynı görüşte olan Serozan ise; bu husus doğrudan doğruya vakıf kavramının özünden,vakfın tarihsel kökeninden tüzel kişiler hukukuna egemen olan tipe bağlılık ve hukuki görünüşe güvenin korunması ilkelerinden çıkar. Ayrıca yazar ülkemizde kurulan ve ekonomik amaç güden vakıflarla ilgili eleştirel tespitlerde bulunmaktadır.[111]

Kanaatimizce,sınırlı sayı ve tipe bağlılık (numerus clausus) ilkesi tüzel kişiler alanında geçerli olduğundan Hatemi ve Serozan'ın da katıldığı ikinci görüşe katılmak gerekmektedir.Hukuk sistemimizde kazanç paylaşma amacına yönelik mal topluluğu niteliğinde tüzel kişi tipi düzenlenmemiştir. Kanunda vakıflarda yasak amaçlar arasında kazanç paylaşma amacının yer almaması Ticari işletme işletmek amacıyla vakıf kurulabileceğini kabule götürmez. Kanunda bunun belirtilmemesinin sebebi vakfın kurum-mal topluluğu türünde kabul edilmesi,derneğin ise kişi topluluğu türünde tüzel kişi olarak kabul edilmesidir. Ticaret şirketleri dernekler gibi kişi topluluklarıdır.Vakfa benzer bir kuruluş ticaret hukuku alanında yer almadığından yasak amaçlar arasında kazanç paylaşma gösterilmemiştir. Ayrıca vakıfların hukukumuzda geçmişten beri ifa ettiği sosyal işlev göz önünde tutulursa,kazanç paylaşma amacıyla vakıf kurulamayacağı kabul edilecektir.[112]

2.Amacın Tek ve Belirli Olması

TMK.m.56 ve DK.m.2.f.a. derneğin amacının "belirli ve ortak bir amaç" olması gerektiğini belirtmektedir. amacın belirli olmasında amacın somutlaştırılması anlaşılmaktadır.TMK.m.58 ve DK.m.2.f.a "derneğin amacının ve bu amacı gerçekleştirmek için dernekçe sürdürülecek çalışma konuları ve çalışma biçimlerinin ve faaliyet alanının" tüzükte gösterilmesi gereken zorunlu hususlardan saymıştır. Bu hükümlerden de anlaşılacağı gibi amaç tek ve belirli olmasına karşılık; bu amaca

---

[110] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri,** s. 134
[111]Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar** s.91;Oğuzman/ Seliçi/ Oktay, **Kişiler Hukuku**, s.276; Dural./Öğüz,**Kişiler Hukuku,** s.339
[112] Hatemi,**Medeni Hukuk Tüzel Kişileri,** s. 71; Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,**,s. 91; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 339

ulaşabilmek için seçilen yollar, yani derneğin çalışma konuları birden fazla ve birbirinden oldukça farklı olabilir.[113]

Her iki kavram arasındaki fark dernek amacı değiştirildiğinde ortaya çıkar. Zira dernek amacının değişmesi için tüm üyelerin oybirliği gerekir (TMK.m. 67). Ama derneğin amaca ulaşmak için sürdürülecek çalışma konularındaki değişiklik tüzük değişikliğindeki usule tabidir.[114] Vakıf yapan, vakfa konu olan malların tahsis edildiği amacı açıkça belirtmesine amacın belirliliği denir.[115] Ancak amacın ayrıntılı olarak apaçık belirtilmesi zorunlu değildir. Amacın yeterince açık olması "amaçta belirlilik" açısından yeterlidir.[116]Vakıf kuranın, vakfa konu olan malları hangi amaca özgülediğinin dolaylı, ama açık ve duraksamasız olarak anlaşılabildiği durumlarda da, yine amacın belirli olduğu söylenebilir.[117]

Derneklerin "kazanç paylaşma amacı" güdemeyeceklerini TMK.m.56 ve DK.m.2.f.a belirtmiştir. Vakıfta ise sadece "belli bir amaç" denmektedir (TMK 73/I). Doktrinde vakıflarında kazanç paylaşma amacı güdemeyecekleri kabul edilmektedir.[118]

Vakıf kuranın, vakfa konu olan malları tahsis edeceği amaç, tek bir amaç olabileceği gibi, birden fazla da olabilir. Birden çok amacın aynı zamanda birlikte bulunması durumunda, "karma vakıflar"dan söz edilebilir.[119]Bazen, biri diğerininyerine geçmek suretiyle, amacın yine birden fazla olarak belirlenebilmesi de mümkündür. Bu durumda "ard arda amaçlı vakıflar"dan söz edilir.[120]

---

[113]Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 150.
[114] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 150.
[115] Güneri, **Vakıfta Amaç Kavramı ve Amaca Göre Vakıf Türleri**, s. 30; Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s. 568; Ahmet İşeri, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf(Tesis)**,Ankara 1968 s. 35.
[116] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 387.
[117] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 387.
[118]Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**, s.. 148.
[119] Güneri, **Vakıfta Amaç Kavramı ve Amaca Göre Vakıf Türleri**, s. 37; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 388.
[120] İşeri, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf(Tesis)**, s. 36,Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s. 369.

3.Amacın Anlaşılır ve Sürekli Olması

Amaç, sağduyuya ve dürüst vatandaşın anlayışına elverişli ve anlaşılabilir olmalıdır. Amacın anlamsız veya mantıksız olmaması gerekir. Bu durumda amaç genel ahlaka aykırı sayılabilir.[121]Dernekler ve vakıflar çoğunlukla sosyal amaçlara hizmet etmek üzere kurulurlar. Fakat vakfın amacının mutlaka "topluma yararlı olması" zorunlu bir şart değildir. Medeni Kanun böyle bir zorunluluk getirmemiştir.[122]

Vakıf organlarının faaliyetine ilişkin somut bir çerçeve belirlemeyen, tamamen soyut ve genel şekilde amaç tanımlamaları yeterli değildir. Bu sebeple vakıf senedinde malvarlığı değerlerinin sadece 'hayır işlerine' veya 'kamu yararına' tahsis edildiği hallerde amacın belirli olmadığı,vakıf senedinde hangi tür hayır işlerine veya kamu yararına tahsisinin yapıldığının belirtilmesi gerektiği kabul edilmektedir.[123] Kural olarak vakfın amacı sürekli olmalıdır. [124] Ancak süreklilik amacın ebedi oluşu anlamına gelmez. Amacın sürekli olmasından, gelip geçici amaçlar için vakıf kurulmasının caiz olmadığı anlaşılmalıdır[125]. Konan süre vakfın amacına elverişli olmalıdır.[126] Bu sürenin belirli bir yıl sayısı (20, 40 yıl v.b.) olarak belirtilmesi de zorunlu değildir. Amacın sürekliliği bu amacın gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan en az yıl sayısını ifade etmektedir.[127]

Eski Medeni Kanunumuzda vakfın amacının sürekli olması gerektiği hususunda hüküm yoktu. Ancak doktrin vakfın amacının süreklilik arz etmesi

---

[121] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 389.
[122] İşeri, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf(Tesis)**, s. 38; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 389.
[123] İşeri, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf(Tesis),** s. 35-36; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s. 119; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 337
[124] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 389; Güneri, **Vakıfta Amaç Kavramı ve Amaca Göre Vakıf Türleri** s. 41; **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s. 389; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 119; Hıfzı V.Velidedeoğlu/Aytekin Ataay, **Türk Cemiyetler Hukuku**,İstanbul 1956, s. 102.
[125]Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 389.
[126] Hüseyin Hatemi, **Önceki Ve Bugünkü Hukukumuzda Vakıf Kurma Muamelesi**, İstanbul 1969 s. 185.
[127] Hatemi, **Önceki Ve Bugünkü Hukukumuzda Vakıf Kurma Muamelesi**, s. 301; Güneri, **Vakıfta Amaç Kavramı ve Amaca Göre Vakıf Türleri** s. 42.

gerektiğini kabul etmekteydi.[128] TMK.m.101.f.1 hükmü amacın sürekli olması gerektiğini açıkça ifade etmiştir.[129] Vakfın amacının sürekli olması,ebedi olması anlamını taşımaz. Ancak tamamen geçici amaçlar için de vakıf kurulmaz.[130]

4. Amacın Geçerli Olması

a. Amacın İmkansız, Kanuna, Ahlaka Ve Adaba Aykırı Olmaması

İlke olarak gerçekleştirilmesi olanaksız bir amacı izlemek üzere dernek veya vakıf kurulamaz. Amacın olanaksızlığı derneğin ve vakfın amacının olmadığı anlamına gelir.[131] Ancak söz konusu imkansızlık kesin bir imkansızlık olmalıdır. Bugün imkansız görünen fakat yakın bir gelecekte gerçekleşmesi mümkün olan bir amaç imkansız bir amaç sayılmaz. [132]Amaç başta kesin olarak imkansız ise dernek tüzel kişilik kazanamaz, fakat sonradan kesin olarak imkansız ise dernek kendiliğinden son bulur.[133]

TMK.m. 47.f.2 'Amacı hukuka veya ahlaka aykırı olan kişi veya mal toplulukları tüzel kişilik kazanamaz.' düzenlemesini yapmıştır. Buna göre daha kuruluş aşamasında amaç hukuka veya ahlaka aykırı ise tüzel kişilik kazanılmayacaktır.TMK.m.47.f.2 hükmü gereğince hukuka ve ahlaka aykırılık kavramı belirlenirken ,sözleşmenin geçerliliğine ilişkin borçlar hukuku ilkelerinin uygulanması mümkündür.[134] Tüzel kişinin amacının hukuka aykırı olup olmadığının belirlenmesinde tüzel kişinin kuruluş belgesinin (dernek tüzüğü,vakıf senedi)içeriği esas alınır. Tüzel kişinin amacına ulaşmak için çalışma biçimleri ve

---

[128]Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s.570;Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s..389;Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku,** s.280,;Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**,s. 265

[129] Dural,/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,.s.338

[130]Dural/Öğüz,. **Kişiler Hukuku**, s.338

[131] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 152/153;Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s. 459.

[132]Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 58; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 153.

[133]Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 58.

[134] Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.221

faaliyetleri,amacına ulaşmak için başvurulacak araçlarında hukuka ve aykırı olmaması da gerekmektedir.

Kuruluş aşamasında TMK.m.47.f.2 anlamında amacı hukuka veya ahlaka aykırı olması durumunda ,tüzel kişi kurulmasına ilişkin işlem baştan itibaren geçersiz olduğu ve tüzel kişi bir an için dahi hak ehliyetine sahip olmadığı için,tüzel kişiliğin kazanılmadığı ancak bir tespit davasına konu olabilir. Kuruluş aşamasında kişi veya mal toplulukları tüzel kişilik kazanamamış olsalar da yargılama sürecine taraf olarak katılabilecekleri kabul edilmektedir.[135]

TMK.m.58 'Dernek tüzüğü,kanunun emredici hükümlerine aykırı olamaz.' DK.m.30.f.b "Anayasa ve kanunlarla açıkca yasaklanan amaçları veya konusu suç teşkil eden fiilleri gerçekleştirmek amacıyla dernek kurulamaz." demekle amacı kuruluş aşamasında kanunların emredici hükümlerine kamu düzenine, genel ahlak ve adaba aykırı olan dernekler kurulamayacağını belirtmektedir.

Amacı başlangıçta bu nitelikte olmamakla beraber, sonradan kanunun emredici hükümlerine ve genel ahlaka ve aykırı hale gelen dernekler mahkeme kararı ile feshedilir (TMK.m.89). Fakat yasak amaçları gerçekleştirmek üzere kurulmuş bir vakıf mahkemece tesciline karar verilmişse bir görüşe göre mahkemece hükümsüzlüğüne karar verilmelidir. Zira hükümsüzlük, bir hukuki müeyyide olup, sonuçlarını kendiliğinden ortaya koyması imkansızdır.

Diğer bir görüş ise;her nasılsa tescil edilmiş vakfın hükümsüzlüğü için hakim kararı aranmaması sonucuna varmaktadır.Bu görüşe göre kurucu bir ilama gerek yoktur.tesbit ilamı verilir. Fikrimizce bu doğru bir görüştür. Zira TMK.m.45.f.2 açıktır. Her nasılsa tescil edilmiş vakfın kanundan ötürü tüzel kişilik kazanamayacağı kabul edilmelidir.

[135]Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.222

TMK.m.102.f. son düzenlemesi gereğince; amaç belirleme özgürlüğü dışına çıkan vakıfların tesciline karar verilemeyeceğini belirtmektedir. Cumhuriyetin anayasa ile belirlenen niteliklerine, Anayasanın temel ilkelerine,hukuka,ahlaka,milli birliğe ve milli menfaatlere aykırı veya belli bir ırk veya cemaat mensuplarını desteklemek amacıyla vakıf kurulamaz. Bu nitelikteki bir vakfın tesciline karar verilemez. Her nasılsa tescil edilmesi halinde de vakıf tüzel kişilik kazanamayacaktır.(TMK.m.47.f.2)

Diğer taraftan belli topluluktan olanları (cemaat mensuplarını) desteklemek amacı vakıf kurulmasının yasaklanması da, 903 sayılı yasanın amaçları ile bağdaşmamaktadır. Zira bu yasa, vakıflar kurulmasını özendirerek devlete düşen sosyal görevlerin yükünü azaltmaktadır.

b. Dernekler Kanunu Uyarınca Yasak Olan Amaçlar

DK.m.30 gereğince dernekler tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamazlar. Anayasa va kanunlarla açıkça yasaklanan amaçları veya konusu suç teşkil eden fiilleri gerçekleştirmek amacıyla kurulamazlar. Askerliğe,milli savunma ve genel kolluk hizmetlerine hazırlayıcı öğretim ve eğitim faaliyetlerinde bulunamaz,bu amaçları gerçekleştirmek üzere kamp ve eğitim yerleri açamazlar.Üyeleri için özel kıyafet veya üniforma kullanamazlar.

Yukarıda faaliyetlerinde amacın kanuna aykırı hale gelmesi durumunda amaca aykırılık unsuru olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştik.Derneğin faaliyetlerinin de amaca aykırılıkta dikkate alınması gerekmektedir.

c. İzne Bağlı Amaçlar

(1)Medeni Kanundaki Düzenleme

TMK.m.91.f.l derneklerin tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslar arası faaliyette bulunabilirler, yurtdışında şube açabilirler veya yurt dışında kurulmuş dernek ve kuruluşlara üye olabilirler.

TMK.m.92. hükmüne göre;yabancı dernekler,Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın izniyle Türkiye de faaliyette ve işbirliğinde bulunabilirler,şube açabilirler,üst kuruluş kurabilir veya kurulmuş üst kuruluşa katılabilirler.

TMK.m.117.f.2 hükmüne göre;Derneklerin uluslar arası faaliyette bulunmalarına ve üst kuruluş kurmalarına ilişkin hükümler kıyas yoluyla vakıflar hakkında da uygulanır.

2) Dernekler Kanunu'ndaki Düzenleme

DK.m.5.f.l dernekler tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette veya işbirliğinde bulunabilir, yurtdışında temsilcilik veya şube açabilir,yurt dışında dernek veya üst kuruluş kurabilir veya yurt dışında kurulmuş dernek ve kuruluşlara katılabilir.

DK.m.5.f.2.hükmüne göre,yabancı dernekler,Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın izniyle Türkiye de faaliyette ve işbirliğinde bulunabilir,temsilcilik veya şube açabilir, dernek veya üst kuruluş kurabilir veya kurulmuş dernek veya üst kuruluşa katılabilirler.

(3) 227 Sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kararnamedeki Düzenleme

227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kararname'nin ek 3 . maddesini değiştiren 30.07.2003 tarih ve 4963 sayılı kanunun 29. Maddesine göre;Türkiye' de kurulan vakıflar ,amaçları doğrultusunda uluslar arası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde,Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın izniyle yurt dışında kurulmuş vakıf veya kuruluşlara üye olabilirler. Türkiye' de kurulan vakıfların, vakıf senedinde belirtilen amaçlarını gerçekleştirmek üzere uluslar arası faaliyette bulunması ve yurt dışında şube açması ile yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf veya kuruluşlarla işbirliği yapması,Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın iznine bağlıdır.

Yabancı ülkelerde kurulmuş vakıflar, uluslar arası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde,karşılıklı olmak koşulu ile Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle,İçişleri Bakanlığı'nın izniyle Türkiye'de faaliyette bulunabilirler,temsilcilik kurabilirler. Kurulmuş üst kuruluşlara katılabilirler veya kurulmuş vakıflarla işbirliği yapabilirler.Bu vakıflar,Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar hakkında mevzuata tabidirler.

(4)Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında 3335 Sayılı Kanunda Öngörülen Düzenleme

07.04.1987 tarihinde yürürlüğe giren 3335 sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun ile bu konuda özel bir düzenleme getirilmiştir: Buna göre uluslararası alanda beraberlik ve işbirliği yapılmasında fayda görülen hallerde, kazanç paylaşma amacı dışında ve kanunlarla yasaklanmamış olmak kaydıyla, en az yedi Türk ve yabancı gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelmek suretiyle Türkiye'de veya yurt dışında uluslararası nitelikte birlik, federasyon veya benzeri teşekküller kurmaları veya kurulmuş bu gibi teşekküllerin şubelerini

açmaları; uluslararası faaliyette bulunmaları; mevcut kuruluş ve benzeri derneklere katılmaları veya bunlarla işbirliğinde bulunmaları Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'nun vereceği izin ile mümkündür.

Her ne kadar, 3335 sayılı kanunda söz konusu teşekküllerin Türkiye'de kurulmaları halinde kuruluş bildirisi ve eklerini merkezlerinin bulunduğu mahallin en büyük mülki amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanacağı belirtilmekte ise de; bu safhadan önce ve kuruluş için Bakanlar Kurulu'nun izni gerektiğinden, bu alanda serbest kuruluş sistemi değil, izin sistemi söz konusudur.

5.Amacın Değiştirilmesi

a. Derneğin Amacının Değiştirilmesi

Derneğin amacının değiştirilmesi derneğin niteliğinde ve üyelerin bir araya gelmesindeki temel unsurun da değişmesi anlamına geldiğinden dernek için çok önem arz etmektedir. Bu sebeple derneğin amacı ancak genel kurul kararı ile ve tüm üyelerin oybirliği ile alacağı bir kararla mümkündür.[136] Dernek amacının değiştirilebilmesi için genel kurulda oybirliği ile karar verilmesi yeterli olmayıp genel kurulda hazır bulunmayan üyelerinde rızalarının alınması gerekir. Amacın değişmesine razı olmayan üye,dernekten ayrılabileceği gibi, (MK.m.63)dernekte kalarak MK.m.83 hükmünün şartları gerçekleştiği ölçüde genel kurul kararının iptali için yargı yoluna da başvurabilir.[137]

Amacın gerçekleşmesi için dernek tarafından izlenen faaliyet alanlarının, çalışma biçimlerinin,yani derneği amacına ulaştıracak araçların bir veya bir kısmının değiştirilmesi amaç değişikliği niteliği taşımaz. Dolayısıyla bu tür değişiklikler için

[136] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.57; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.166; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 272

dernek tüzüğü hangi usul ve çoğunluğa uyularak değiştirilebiliyorsa aynı usul ve çoğunlukla değişiklik yapılır.[138]

b. Vakfın Amacının Değiştirilmesi

Yönetim organı veya denetim makamı, vakıf senedinde tespit edilen amacın vakfedenin arzusu ile bağdaşamayacak bir şekilde değişmesi veya amacın zamanla anlamsızlaşması halinde, yetkili mahkemeden vakfın amacının değiştirilmesini istemekle görevlidir. (TMK.m.113/f.1 ve Tüzük,Md. 26)Aynı şekilde amacı tehlikeye koyan mükellefiyet ve şartların kaldırılmasını veya değiştirilmesini de yönetim organı veya Vakıflar Genel Müdürlüğü talep edebilir. (TMK.m.113.f.2,Tüzük,m.26.f.2).

Mahkeme vakfın amacının teknik,ekonomik,hukuki ve sosyal alandaki gelişmeler sonucu anlam ve içeriğini kaybettiğini ve anlam ve içeriği değişen amacın vakıf kuranın iradesi ile bağdaşmadığı kanaatinde olmalı ve vakfın amacı vakıf kuranın vakıf senedinde belirttiği arzusuna açıktan açığa uymayacak derecede olmalıdır.[139] Mahkeme amacın değiştirilmesi için vakfın yönetim organı başvuruda bulunmuşsa denetim makamının ,denetim makamı başvurmuşsa yönetim organının yazılı düşüncesini de alması gerekir.

V-KAZANDIRMA SONUÇU AÇISINDAN KONU

Özellikle vakıflarda yeterlilik şartı amacın gerçekleşmesi için asli unsur olup. amaca yeterli malvarlığı unsurlarının özgülenmesi gerekir. Dernek ve vakıf tüzel kişileri yeterlilik açısından farklı oldukları için ayrı başlıklarda incelenmiştir.

---

[137] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.57; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.167-168;Dural,/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 272; Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s. 471

[138] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.57; Dural,/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.272;Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**, s.471

[139] Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 347; Özsunay **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,, s. 453; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 140; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir,**Kişiler Hukuku**, s.278,

A. Dernekler Açısında

Üyenin dernek faaliyetlerinden yararlanma hakkı karşısında yer alan ve derneğin varlığını sürdürebilmesi ve faaliyette bulunmasının en önemli parasal kaynağını aidat borcu oluşturmaktadır. Aidat borcuna TMK.m.70 açıkça yer vermiştir.[140]

Dernek tüzüğünde kurucuların taahhüt ettikleri ve ileride üyelerinde ödeyecekleri "aidat" belirtilir. Böylece derneklerde derneğe yapılan kazandırmanın, aidat alacağı kazandırması tarzında olması yeterlidir (TMK.m.58.f.2 ve 70, DK.m.4.f.h). Tüzükte üye aidatı konusunda bir hüküm yoksa TMK.m.70. hükmü gereği üyeler zorunlu aidata eşit olarak katılırlar.Aidat kazandırması konusunda mevzuatımızda herhangi bir sınırlama yoktur.

B. Vakıflar Açısından

Vakıf kurma muamelesinde konu; vakfın amacıdır. Kazandırma açısından konu ise vakfa tahsis edilen malvarlığı unsurlarıdır. Ayrıca derneklerden farklı olarak; vakfa yapılan tahsis vakfın amacına uyarlı olmalıdır (Yeterlilik şartı). Vakfın meydana gelebilmesi için, bir mal ve mal topluluğunun belli amaca tahsisi gerekir. Tahsis, vakfın amacına gerçekleşmesine hizmet edecek ekonomik ve mali değerlerin vakıf yapısının malvarlığından ayırt edilmesidir.[141]

TMK.m.101 vakfa tahsis edilecek malları ve bu malların değerlerini belirtmiştir. Buna göre "vakıflar,gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleri ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır.Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş yada gerçekleşeceği

---

[140] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 79.

[141] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**,s. 117; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 392; Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku,** s. 272; Teoman Akünal/Adnan Tezel, **Medeni Kanuna Tabi Vakıfların Kuruluş,İşleyiş ve Gelişimindeki Aksaklıklar ve Zorluklar,Türkiyede Medeni Kanuna Göre Kurulmuş Vakıflar ve Sorunları**,İstanbul 1975, s. 192.

anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir" diyerek en geniş anlamı ile mal kavramına dahil olan kıymetlerin vakfa tahsis edilebilmesine imkan tanımıştır.Bu hükümden henüz gerçekleşmemiş fakat gerçekleşeceği kesinlikle kabul edilebilecek olan kar payı, temettü ve faiz gibi gelirlerin birikmesi beklenmeden vakıf kurmanın imkansız olduğu anlaşılmalıdır. MK.m.101'den mülkiyet ve alacak haklarının yanında sınırlı ayni hakların ve ebedi ve sınai haklarında vakfa tahsisine imkan verilmemektedir.[142] Vakıf kurma işleminde vakfa tahsis edilecek mal varlığının vakfın amacını gerçekleştirecek yeterlilikte olması gerekir. [143] Bir vakfın amacına uygun çalışabilmesi imkanının sağlandığı durumlarda, tahsis edilen malın yeterli olduğu kabul edilir.[144]Ancak gerçekleşeceği kesin olmayan,örneğin üçüncü kişilerin yapacağı tahmin edilen bağışlar ve ölüme bağlı kazandırmaların tahsis edilerek vakıf kurulması mümkün değildir.[145] Vakfın tescilinden önce amacını gerçekleştirecek oranda belirli mal varlığının vakıf senedinde gösterilmesi gerekir (Tüzük, 2/2).[146]Vakıf kurma işleminde tahsis edilen malların vakfın amacını gerçekleştirmeye yeterli olmalıdır.(TMK.m.100.f.1,Vakıflar hakkında tüzük m.2.f.1). Vakfın amacına uygun biçimde çalışabilmesi olanağının sağlandığı durumlarda tahsis edilen malların yeterli olduğu kabul edilir.[147]

21.1.1998 tarihli 23237 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Vakıflar Genel Müdürlüğü tebliğinde vakıfların kuruluş malvarlığının 1998 yılı için sosyal ve

---

[142] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 118;Yarg. 2. HD.'nin 22.12.1972 gün ve E. 7574, K. 7266 sayılı kararı (RKD. yıl 8, sy. 6/8, s. 228) Yarg. 6. HD.'nin 03.11.1975 gün ve E. 1975/5028, K. 1975/6727 sayılı kararı(YKD. 1976, sy. 9, s. 1294/1295).

[143] İşeri, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf(Tesis)** s. 56; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 394;

[144] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 394.

[145] İşeri, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf(Tesis)**s. 63; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.118; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.397; Oğuzman,/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.272,,Yargıtay 6.HD.5.02.1980,6848/892; **Yeni Vakıflar Hukuku,F** s.29;Ballar, **Yeni Vakıflar Hukuku**,s.33 ;Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku,** s.334,

[146]Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s. 118; Vakfa ayrılan mal varlığı amacın gerçekleştirilmesine yeterli değilse, vakfın tescili talebi reddedilmektedir. (Yargıtay 6.HD. 01.03.1988 gün ve E, 87/15162 K. 88/3073) (YKD. 1988, sy. 6, s. 777); aynı şekilde Yargıtay 6. HD. 26.05.1987 gün ve E. 1551, K. 6624 (İKİD., sayı, 30 Haziran 1988 s. 57149) "Günün sosyal ve ekonomik koşulları nazara alınarak vakfın gayesinin gerçekleştirilmesine yeterli mal varlığının fiilen bulunması zorunludur. İleride zaman zaman gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılacak bağış veya yardımlar gerçekleşmiş mal varlığı olarak kabul edilemez". Yargıtay 6. HD. 02.03.1988 gün ve E. 1987/14844; K. 1988/3113 (YKD. 1988, sy. 10, s. 1367).

[147] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.394; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s. 272;Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 335

kültürel amaçlı vakıflarda 6 milyardan,eğitim ve sağlık amaçlı vakıflarda 12 milyardan,diğer vakıf kuruluşlarında 24 milyardan az olmayacağı öngörülmüştür.27.3.1998 tarihli,23299 sayılı resmi gazetede yayınlanan tebliğde ise,vakıfların kuruluş malvarlığı miktarının her yıl ocak ayında yıllık toptan eşya fiyat endeksi oranında arttırılarak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce ilan edileceği belirtilmiştir.

Vakıf kuran amaca tahsis edeceği malı istediği gibi belirleyebilirse de, çok küçük değerler tahsis edilmek suretiyle amacı gerçekleştirme imkanı olmayan bir vakıf kurulamaz. Bu yetersizlik vakıf kurma muamelesinin konusu olan amaçta bir "imkansızlık" meydana getirecektir. Ve yeterlilik koşulu gerçekleşmediğinden bu muameleyi "vakıf kurma muamelesi" olarak değerlendiremeyiz.[148] Eğer tahsis edilen mallar vakfın amacını gerçekleştirmeye yetmiyorsa vakıf tüzel kişilik kazanamayacaktır.TMK.m.107.f.3 hükmü tescili istenen vakfa ölüme bağlı tasarrufla özgülenen mal ve hakların amacın gerçekleşmesine yeterli olmaması halinde vakfeden aksine bir irade açıklamasında bulunmuş olmadıkça denetim makamının görüşü alınarak hakim tarafından benzer amaçlı bir vakfa özgüleneceğini öngörmektedir. Hükümde vakfedenin sağlığında resmi senetle kurulan vakıflarda durumun ne olacağı açıkça ifade olunmamıştır. Kanaatimizce bu kanun boşluğunun MK.m. l hükmü doğrultusunda doldurulması ve aynı düzenlemenin vakfedenin sağlığında resmi senetle kurulan vakıflarda da uygulanması gerekmektedir.Ancak böyle bir tahsis "vakfeden itiraz etmedikçe veya vakıf senedinde aksine bir hüküm bulunmadıkça mümkündür. (Vakıflar hakkında tüzük m.2.f.1)

Sağlıkta hüküm doğurmak üzere kurulmak istenen bir vakıf tahsis edilen malvarlığının azlığı sebebiyle tüzel kişilik vakfeden henüz hayatta olduğu ve tahsis edilen mallarda, vakıf tüzel kişilik kazanmamış olduğundan kendi mülkiyetinde bulunduğu için, vakfedene böyle bir itiraz hakkı tanınmış olması normaldir. aynı şekilde vakıf senedinde tüzel kişilik kazanmaması halinde tahsis edilen malların

[148]Hatemi, **Önceki Ve Bugünkü Hukukumuzda Vakıf Kurma Muamelesi**, s. 194; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 395.

akıbeti açıkça düzenlenmemişse; vakfeden hayatta olmasa dahi bu malların başka bir vakfa tahsisi söz konusu olmayacaktır.[149]TMK.m.72.f.2 hükmünden kıyasen yararlanılarak mahkeme tarafından tahsis edilen malvarlığı değerlerinin amacı gerçekleştirecek seviyeye getirilmesinin vakfı kurandan talep edilebileceğinim savunulması mümkündür. Yarg.18.HD. 28.05.1996, 4867/5461[150] sayılı kararında vakfın amacını gerçekleşmesine yeterli olmayacak mal tahsisi halinde ,bir miktar paranın bankaya bloke edilmesi ve sonucuna göre işlem yapılması kararı bu şekilde anlaşılmalıdır.Doktrinde hakim görüşe göre derneklerde tüzel kişilik kazanmamanın sonucu amaç kanun ve ahlaka aykırı değilse "adi şirket sözleşmesi" gereğince davranmak iken (TMK. 51) vakıflarda işlem bir "tahvil" olarak kabul edilerek "bağışlama" sayılmaktadır.[151] Zira TMK.m. 77/3 bu durumda teftiş makamının mütalaası alınarak mümkün mertebe amacı ayni olan vakfa tahsis edilir hükmünü içermektedir. Derneklerde de tüzel kişiliğin kazanılmaması durumunda tüzel kişiliğin kurulması için tahsis edilen mallar tahvil ile adi işlem sözleşmesi gibi adi şirketin malvarlığı kabul edilir.s

Tahvil; bir hukuki muamelenin hüküm doğurması için gerekli kanuni şartlar (vakalar bütünü) bir araya gelememesine rağmen bir başka işlemin geçerli olarak meydana gelebilmesi için bu olgular bütünü yeterliyse ve hukuki muameleyi yapanların bu ikinci işleme gerçekleştirmek istemedikleri iradelerinin yorumundan anlaşılmıyorsa, bu ikinci işlemi çevrilerek işlemin geçerli sayılmasına tahvil denir. Bu tahvil kanun gereğince gerçekleşiyorsa kanuni tahvil (kanuni çevirme) adını alır.[152]Vakfa tahsis edilen malvarlığı unsurlarında bizatihi kanuna ve ahlaka aykırı olmaması gerekir.

---

[149] Güneri, **Vakıfta Amaç Kavramı ve Amaca Göre Vakıf Türleri** s. 30; Köprülü, **Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku**,s. 568 ;Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 595; Hatemi, **Önceki Ve Bugünkü Hukukumuzda Vakıf Kurma Muamelesi**, s. 192 v.d.; İşeri, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf(Tesis),** s. 58.

[150] **YKD .**1996/9,s.1451

[151] Geniş bilgi ve doktrindeki görüşler için Hatemi, **Önceki Ve Bugünkü Hukukumuzda Vakıf Kurma Muamelesi** , s. 192; Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri** , s. 149.

[152] Hatemi, **Medeni Hukuka Giriş**,s. 162

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL KANUN KURALLARINDAN KAYNAKLAN HAK EHLİYETİ SINIRLARI

I.GENEL OLARAK

1982 Anayasası'nın 13. Maddesi 'Temel hak ve hürriyetler,özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.' hükmünü getirerek hak ehliyeti sınırlamalarının Anayasa'da belirtilen sebeplerle ve ancak kanun kuralı ile getirilebilir düzenlemesini yapmıştır. AY.m.16 'Temel hak ve hürriyetler,yabancılar için,milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.' hükmünü getirmiştir. Böylece yabancılık unsuru hak ehliyetinin sınırlandırılması konusunda anayasal bir düzenleme olarak getirilmiştir.

Bu konuda gerçek kişiler ile tüzel kişiler arasında bir ayrım yapılmamıştır. Medeni Hukuk tüzel kişilerinden dernekler hakkında TMK.m.92 'Yabancı dernekler, Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığı'nın izniyle Türkiye'de faaliyette ve işbirliğinde bulunabilirler,şube açabilirler,üst kuruluş kurabilir ve kurulmuş üst kuruluşlara katılabilirler.' düzenlemesini yapmıştır. Aynı düzenleme DK.m.5 te'de yapılmıştır. Buna göre Dışişleri Bakanlığı'nın uygun görüşü olmadan ve İçişleri Bakanlığı izin vermedikçe yabancı dernekler Türkiye'de faaliyet ve işbirliğinde bulunamazlar.

TMK.m.93 'Türkiye'de yerleşme hakkına sahip olan yabancı gerçek kişiler,dernek kurabilirler veya kurulmuş derneklere üye olabilirler' düzenlemesi ile dernek kuruculuğu veya üyeliği için yabancı gerçek kişilerin hak ehliyetini kabul etmiştir. Bu hükme göre yabancı tüzel kişiler dernek kurucusu veya üyesi olamazlar.

Onursal üyelik için yabancı gerçek veya tüzel kişi arasında hak ehliyeti konusunda bir farklılık ya da sınırlama getirilmemiştir.(TMK.m.93 f.2)

II.AYNİ HAKLAR KONUSUNDA ÖZEL KANUN KURALLARINDAN KAYNAKLANAN HAK EHLİYETİ SINIRLARI

A.Mülkiyet Hakkı

AY.m.35' 'Herkes mülkiyet hakkına sahiptir'.düzenlemesi ile mülkiyet hakkı güvenceye alınmıştır.

1.Taşınır Edinme Ehliyeti

Taşınır malların mülkiyeti konusunda genel bir sınırlama yoktur. Taşınır malların mülkiyeti konusunda gerçek ve tüzel kişiler arasında da bir fark veya sınırlama da genel olarak yoktur.Ancak 28.05.1927 tarih ve 1062 sayılı 'Hudutları Dahilinde Teb'amızın Emlakine Vaziyet Eden Devletlerin Türkiye'deki Teb'aları Emlakine Karşı Mukabele-i Bilmisil Tedabiri İttihazı Hakkında Kanun'(28.05.1927 tarih ve 1062 sayılı Kanun[153])m.1'e göre İdari kararlarla veya istisnai kanunlarla Türklerin mülkiyet haklarını kısmen veya tamamen kısıtlayan devletlerin,Türkiye'deki vatandaşlarının mülkiyet hakları,Bakanlar Kurulu kararı ile karşı işlem tedbiri olarak kısmen veya tamamen kısıtlanabilir ve taşınır ve taşınmazlarına el konulabilir.Bu kısıtlama mülkiyet hakkının genel bir kısıtlaması değil,sadece somut olay karşısında alınmış bir karşı işlem tedbiridir. Bu kısıtlama hem taşınır hem de taşınmaz mülkiyeti için geçerlidir.[154]

2.Taşınmaz Edinme Ehliyeti

Tüzel kişilerin taşınmazlara tasarrufu bazı hukuk sistemlerinde kısıtlıdır. Bazılarında yabancı tüzel kişilerin hiç tasarruf ehliyeti yoktur veya istisnai hallerde vardır.[155] Tüzel kişilere uygulanan hukuk gerçek merkez hukuku veya

[153] **Düstur.**III.C.VII,699)
[154] Gülören Tekinalp, **TürkYabancılar hukuku**,Yenilenmiş 8.BasıİstanbuI 2003,s..216-217
[155] Çelikel/Gelgel, **Yabancılar Hukuku**,s. 213

kuruluş hukuku olsa ve bu hukuklara göre tüzel kişinin taşınmaz iktisabına ehliyeti olsa bile,taşınmazın bulunduğu ülke mevzuatının da o tüzel kişiyi bu işlemi yapmaya ehil görmesi gerekir. Bu sebeple taşınmazın bulunduğu ülke mevzuatı bu konudaki ehliyette önemli rol oynar. Hatta esas yetkili kanunun yetkisini ortadan kaldırır.[156] Mesela Köy Kanunu'nun kaldırılan 87.m yer alan yabancı kişilerin köylerde taşınmaz edinemeyecekleri hükmü böyledir.

2644 sayılı Tapu Kanunu'nun 35.m 'Karşılıklı olmak ve kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla,yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri,Türkiye cumhuriyeti sınırları içinde taşınmaz edinebilirler.' düzenlemesini yapmıştır. Bu düzenleme ile yabancı tüzel kişilerden sadece yabancı ticaret şirketlerine Türkiye' de taşınmaz edinme hakkı tanınmıştır. Bu açık hüküm karşısında yabancı dernek ve vakıfların taşınmaz mal edinmeleri özel kanun hükümleri olmadıkça mümkün değildir.[157]

Türkiye'de yabancı bilimsel,hayır ve sağlık kuruluşlarının sahip oldukları taşınmazlar mevcuttur. Bunlar Lozan Antlaşması'na ve Tapu Kanunu'na dayanılarak müktesep hak şeklinde varlıklarını devam ettirmektedirler.

Lozan Antlaşması'na bağlı İkamet ve Adli Selahiyet Antlaşması'na ekli 'Mektuplar'da İtalyan,İngiliz ve Fransız hayır,bilim ve sağlık kurumlarının varlığı tanınmıştır. Yine bu doğrultuda ama bütün diğer devletlerin tüzel kişilerini de kapsayan şekilde,müktesep hakları saklı tutan bir düzenlemeyi Tapu kanunu m.3 getirmiştir. Buna göre mevcudiyetleri Türkiye Cumhuriyeti Hükumetince tanınmış olan yabancılara ait dini,ilmi,hayri müesseselerin fermanlara ve hükümet kararlarına müsteniden sahiplendikleri taşınmazlar,bu belgelerin sınırları dışına çıkmamak ve hükümetin izni alınmak şartı ile müesseselerin tüzel kişiliği adına tescil edilebilir.Bu düzenleme ile taşınmaz mülkiyeti edinilmesi değil,müktesep hak olarak edinilmiş

[156] Tekinalp, **Milletlerarası Özel Hukuk, Bağlama Kuralları**,s..52

mülkiyetin tanınması ve yeni düzenlemede yeri ve şekli belirlenmektedir.[158] Yabancı tüzel kişilerin taşınmaz edinmelerini düzenleyen Turizmi Teşvik Kanunu,Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu,Petrol Kanununda hükümler vardır.

Yabancıların Türkiye'de kurdukları Medeni Hukuk tüzel kişileri,kurucuları yabancı uyruklu olsa dahi,kurulan dernek veya vakıf Türkiye'de Türk Hukuku'na göre kurulduğu için Türk tüzel kişisidir. Medeni Kanun ve Dernekler Kanunu'na göre taşınmaz edinebileceklerdir.[159]

Cemaat vakıfları 1936 yılında verdikleri mal beyannamelerinin 'Vakıfname olarak kabulü sebebiyle ' bu tarihten sonra edinilen veya 1936 Beyannamesi'nde yer almayan taşınmaz malları iktisap edememişlerdir. Aynı dönem içerisinde bağış veya vasiyet yolu ile de taşınmaz malları iktisap edememişlerdir. Her nasılsa edinilen taşınmaz mülkiyetleri hazinece açılan iptal davaları neticesinde mahkemece iptal edilmiştir.[160] Yargıtay ve Danıştay da 1936 Beyannamesi'ni Vakıfname olarak kabul etmiş ve bu mahkeme kararlarını onamıştır.11 Ocak 2003 tarihli resmi gazetede yayınlanan 4778 sayılı 'Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına ilişkin Kanun' bu sorunları çözmüştür.Buna göre Madde 3. 05.06.1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar kanunun 1.Maddesinin altıncı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

(Fıkra 6);Cemaat vakıfları, vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın Vakıflar Genel Müdürlüğünün izniyle,dini,hayri,sosyal,eğitsel,sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere taşınmaz mal edinebilirler ve taşınmaz malları üzerinde tasarrufta bulunabilirler. Bu düzenleme ile cemaat vakıflarının vakfiyeleri olsun olmasın dini, hayri sosyal eğitsel,sıhhi ve kültürel alanlardaki

---

[157]Tekinalp,**TürkYabancılar hukuku**, s.223;Metin Yeşil,**Türk Medeni Kanununun Tapu Sicil Uygulamaları**,İstanbul 2005, s.62
[158]Tekinalp, **TürkYabancılar hukuku**, s.224
[159] Çelikel/Gelgel, **Yabancılar Hukuku,** s.250
[160]Yuda Reyna/Ester Moreno Zanona,**Son Yasal Düzenlemelere Göre Cemaat Vakıfları,**İstanbul 2003, s.127-128

ihtiyaçlarını karşılamak üzere vakıflar genel müdürlüğünün izni ile taşınmaz mal edinebilecekleri ve bunlar üzerinde tasarrufta bulunabilecekleri açıklığa kavuşmuştur.

05.06.1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 1.maddesi'nin yedinci fıkrası 4771 sayılı kanunla eklenerek 'Cemaat vakıflarının belirli ihtiyaçlarını karşılamak üzere,her ne suretle olursa olsun,tasarrufları altında bulunduğu vergi kayıtları,kira sözleşmeleri ve diğer belgelerle belirlenen taşınmaz mallar ,09.08.2002 tarihinden itibaren 6 ay içinde başvurulması halinde,vakıf adına tescil olunur. Bu süre 4928 sayılı kanunla 19.07.2003 tarihinden başlamak üzere 18 aylık süre verilerek uzatılmıştır.

05.06.1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 1.maddesi'nin sekizinci fıkrası 'Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bağlı bulunduğu bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.' hükmünü getirmiş olup bu yönetmelik 24 Ocak 2003 tarihinde Resmi gazetede yayınlanmıştır.

Bu Yönetmelik 'Cemaat Vakıflarının Taşınmaz Mal Edinmeleri, Bunlar Üzerinde Tasarrufta Bulunmaları Ve Tasarrufları Altında Bulunan Taşınmaz Malların Bu Vakıflar adına Tescil Edilmesi Hakkında Yönetmelik' adını almıştır.Bu yönetmelik ile faaliyette bulunan muhtelif cemaatlere ait 160 vakfın listesi yapılmıştır. Liste dışı kalan vakıfların müracaatı ile listeye dahil edilebilir.Bu yönetmelik ile 1936 Beyannamesi uygulamasına son verilmiş ve vakfiyeleri olsun olmasın bütün cemaat vakıfları eşit statüde sayılmıştır.Cemaat vakıfları sadece dini hizmet için değil hayri, sosyal, eğitsel,sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçları için Vakıflar Genel Müdürlüğünün izni ile taşınmaz edinebileceklerdir.

Cemaat vakıfları 09.08.2002 (4928 sayılı kanunla 19.07.2003 tarihinden başlamak üzere 18 aylık süre verilerek uzatılmıştır.)tarihine kadar tasarruflarında

olmasına rağmen,tapusunu alamadıkları taşınmazları 6 ay içerisinde Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne başvurarak tapularını alabileceklerdir.

Cemaat vakıfları dini hizmet, hayri, sosyal, eğitsel,sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün izni ile gelir getirici taşınmazlar edinebilirler. Mesela kira geliri getiren bir bina,han gibi…Cemaat vakıfları bu yönetmeliğin 8. Maddesi ile bağış ve vasiyet yolu ile taşınmaz edinebileceklerdir. Cemaat vakıfları bu yönetmeliğin 7. Maddesi ile dini hizmet, hayri, sosyal, eğitsel,sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla taşınmaz malları üzerinde her türlü tasarrufta bulunabilirler. Ayni haklara ilişkin tasarruflarda ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden izin alınması gerekmektedir.

B.Sınırlı Ayni Haklar

Tapu Kanunu'nun m.35.f.4 düzenlemesi gereğince yabancı uyruklu gerçek kişiler ile yabancı ülkelerde bu ülkelerin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri lehine,taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak tesis edebilmesi halinde karşılıklılık aranmaz.düzenlemesi yapmıştır.[161]

Sınırlı ayni haklar Medeni Kanun m.779-972 arasında düzenlenmiştir. Bunlar irtifak hakları, taşınmaz mükellefiyeti ve rehin haklarıdır.Sınırlı ayni haklar,mülkiyet hakkı gibi çok yönlü mutlak bir ayni hak sağlamamaktadır. Her bir sınırlı ayni hak kendi niteliğine göre özellik göstermektedir.[162]

İrtifak hakları;şahsi ve ayni irtifaklar olarak ikiye ayrılır. Şahsi irtifak hakları genellikle bir taşınmaz varlığını gerektirmekle birlikte taşınmaz üzerinde mülkiyet gibi tasarruf yetkisi vermez ve yabancı kişi yararlanan taraf olabilir. Fakat bu yabancının taşınmaz mülkiyetini genel kurallara göre edinmiş olması gerekmektedir. Ayni irtifaklarda ise;bir taşınmaz lehine diğer taşınmaz üzerinde bir irtifak hakkı sağlanmaktadır. Bu durumda yabancı kişinin taşınmaz mülkiyetini edinmesi gerekmektedir.

[161] Çelikel/Gelgel, **Yabancılar Hukuku,** s.230

Taşınmaz mükellefiyetinin söz konusu olabilmesi için iki taşınmazın mevcut olması ve yabancının taşınmazl edinebilme hakkının bulunması gerekmektedir.Bu durumda da taşınmaz edinmedeki genel kural,kısıtlamalar ve istisnalar göz önünde tutulmalıdır.[163]

Rehin hakları taşınmaz ve taşınır rehni olarak iki türlüdür. Rehin açısından taşınırlarda yabancılara bir kısıtlama yoktur. taşınmazlar açısından da bir sınırlama düşünülemez. Zira alacağı rehin ile garanti edilmiş yabancı,rehin edilen şey üzerinde bir mülkiyet hakkı değil, sadece satıştan alacağını elde etme hakkı sağladığından bir kısıtlama düşünülemez.[164]

C. Maddi Olmayan Mallar Üzerinde Haklar

Maddi olmayan haklar; Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar,sınai ürünler üzerindeki haklardır.Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar; Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre,sahibinin özelliğini taşıyan,ilim edebiyat,musiki,güzel sanatlar veya sinema eserleri fikir ve sanat ürünleri olarak kabul edilir.(m.1) Fikir ve sanat eseri sahibinin Türk veya yabancı uyruklu olması haklarının korunması açısından bir ayrıcalık getirmemektedir. Eser sahipleri eşitlikle korunurlar. Fakat eşit koruma karşılıklılığa bağlıdır.[165]

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.88.f.2 karşı işlem kuralı getirmiştir. Eser sahibinin mensup olduğu devlet Türk eser sahiplerinin haklarını yeterince korumuyorsa Bakanlar Kurulu'nca karşı işlem kararı alınabilir. Buna bağlı uygulamalar yapılabilir.

---

[162]Hüseyin Hatemi./ Rona Serozan./Abdulkadir Arpacı, **Eşya Hukuku** ,İstanbul 1991,s.723 v.d
[163] Tekinalp, **TürkYabancılar hukuku**,s.228
[164]Tekinalp, **TürkYabancılar hukuku**,s.228
[165]Tekinalp, **TürkYabancılar hukuku**,s.230

Sınai ürünler üzerindeki haklar hakların korunması amacını güden yasal düzen,Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK ve Markaların Korunması Hakkı'nda KHK'dir.

Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK hükümlerine göre Türkiye'de ikametgahı olan veya ticari veya sınai faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler veya Paris Sözleşmesi'ne göre hak sahibi olan kişiler koruma başvurusu hakkına sahiptirler.(m.2)

Türk vatandaşı gerçek veya tüzel kişilere kanunen veya fiilen patent veya faydalı model koruması tanıyan devletlerin vatandaşı olan kişilerin karşılıklılık ilkesi uyarınca korumadan yararlanabilirler.

Markaların Korunması Hakkında KHK hükümlerine göre Türkiye'de ikametgahı olan veya ticari veya sınai faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler veya Paris Sözleşmesi'ne göre hak sahibi olan kişiler koruma başvurusu hakkına sahiptirler. Bunlara ek olarak Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Antlaşması hükümlerine göre hak sahibi olan kişiler de koruma başvurusu hakkına sahiptirler.(m.3) Türk vatandaşı gerçek veya tüzel kişilere kanunen veya fiilen patent veya faydalı model koruması tanıyan devletlerin vatandaşı olan kişilerin karşılıklılık ilkesi uyarınca korumadan yararlanabilirler.(m.3)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEDENİ HUKUK TÜZEL KİŞİLERİNİN FİİL EHLİYETİ BAKIMINDAN DURUMLARI

I.MEDENİ HUKUK TÜZEL KİŞİLERİNİN FİİL EHLİYETİ, ORGANLAR VE KAPSAMI

A. Genel Olarak

Fiil ehliyeti; bir kimsenin kendi fiilleri ile kendisini hak sahibi kılabilme,borçlandırebilme ve sorumlu kılabilme yeteneğidir.[166] TMK.m 9'a göre fiil ehliyeti bir kimsenin kendi fiilleri ile hak sahibi olabilmesi ve borç altına girebilmesidir..Tüzel kişiler gerçek kişiler gibi doğal bir iradeye sahip değildirler. Bu yüzden de gerçek kişilerde,fiil ehliyetine sahip olabilmek için aranan şartların tüzel kişiler için gerçekleşmesi söz konusu olamaz. Tüzel kişilerin fiil ehliyetinin kendi bünyesine uygun bir şekilde olacağı da aşikardır.

Tüzel kişilerin fiil ehliyetine sahip olabilmesi yani hak sahibi olabilmesi ve borç altına girebilmesi için iradesinin oluşması ve bu iradenin organ adı verilen gerçek kişi veya gerçek kişiler tarafından oluşturulmuş kurulların kararları ile meydana gelmesi ve yine gerçek kişiler tarafından açıklanması gerekir.[167] TMK.m. 49 Bu doğrultuda "Tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla,fiil ehliyetini kazanırlar." ve TMK.m.50 f.l 'Tüzel kişinin iradesi,organları aracılığı ile açıklanır.' demek suretiyle tüzel kişilerin fiil ehliyetinin oluşabilmesi için organlarının oluşmasını ve iradesinin açıklamasının organlar aracılığı ile yapılacağını düzenlemiştir.

---

[166] Hatemi**, Gerçek Kişiler Hukuku (Kısa Ders Kitabı)**, İstanbul 2005, s.13

Tüzel kişilerde fiil ehliyetinin başlangıç anı hangi andır? TMK. 49 "Tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla,fiil ehliyetini kazanırlar." hükmü gereğince tüzel kişilerde fiil ehliyetinin başlangıç anı kanunlarda veya kuruluş belgelerinde gösterilmiş bulunan organların oluştuğu andır.Bu andan itibaren tüzel kişiler kendi fiilleri ile kendisini hak sahibi kılabilme,borçlandırebilme ve sorumlu kılabilme yeteneğine sahip olurlar.

Tüzel kişi kurulduğu anda zorunlu organlarını teşekkül ettirememişlerse ,fiil ehliyetinden yoksun olurlar.Fakat hak ehliyetine sahiptirler.Ne zaman ki zorunlu organları oluşturulursa o an fiil ehliyetine sahip olurlar.[168]

Tüzel kişi fiil ehliyetini organlar vasıtası ile kullanır.[169] Böylece tüzel kişi organları ile hukuk alanında davranışlarda bulunabilir. Organlar tüzel kişiliğin bir parçası olarak kabul edilir.[170] Organın fiilleri tüzel kişiye isnat olunur. Organın fiilleri gerek hukuki işlem ehliyeti ve gerekse haksız fiillerden kaynaklanan sorumluluk açısından geçerlidir.

Fiil ehliyetinin kategorileri açısından tüzel kişiler gerçek kişiler gibi bir ayrıma tabi tutulabilir. Kanun bazı tüzel kişileri fiil ehliyetinden tam olarak yoksun kılmış veya başka bir tüzel kişiyi bu tüzel kişinin organı kılmış olabilir. Mazbut vakıf tüzel kişiliği bir özel hukuk tüzel kişiliğidir. Fakat bu tüzel kişinin fiil ehliyeti yoktur. Mazbut vakıfların kanuni temsilcisi Vakıflar Genel Müdürlüğü'dür.Bazı tüzel kişilerin ise fiil ehliyeti vardır. Fakat gerçek kişilerdeki sınırlı ehliyetsizler gibi vesayet altındadırlar. Mülhak vakıflar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün vesayeti altındadır.

Özel amacın fiil ehliyetine sınırlaması (Ultra Vires)sorunu da doktrinde tartışmalı olup konu içerisinde incelenecektir.

---

[167]Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**,s.143
[168] Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.200
[169]Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 72;Yargıtay H.G.K. 15/01/1964 gün ve E. 600/D.T. K.55.
[170]Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.200

B. Organ Kavramı ve Türleri

1. Organ Kavramı

TMK.m.50.f.l-2 'Tüzel kişinin iradesi,organları aracılığı ile açıklanır. Organlar, hukuki işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar.' düzenlemesini yapmıştır. Böylece kanun koyucu bir gerçek kişinin ya da gerçek kişilerden oluşan bir kurulun iradesini belli koşulların gerçekleşmesi halinde tüzel kişinin iradesi olarak kabul etmiş ve buna sonuçlar bağlamıştır.[171] Tüzel kişilerin fiil ehliyetini kaznmaları da yukarıda izah edildiği üzere TMK.m.49 hükmü gereği kanuna veya kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmalarıyla mümkündür.

Tüzel kişilerin iradesi organları vasıtasıyla oluşur. Bu sebeple organlar tüzel kişilerin amaçlarına ulaşabilmeleri için zorunludur. Her tüzel kişinin,gütmekte olduğu amaca ulaşabilmesi için yerine getirmesi gereken işlevleri vardır. Her tüzel kişi amacına ulaşabilmek için izleyeceği yolu ve hangi araçlardan yararlanacağını (konusunu) kuruluş belgesinde kendisi belirler. Tüzel kişinin bu konularda uğraşabilmesi fonksiyonunu yerine getirebilmesi ve faaliyetlerinin yürütülmesi yani iradesini açıklaması,içeride yönetilmesi,dışarıya karşı ise temsil edilmesi gerekir.[172] Organlar tüzel kişinin örgütü içinde yer alan ve tüzel kişinin aktif olarak hukuk hayatına katılmasını sağlayan kişi veya kişilerdir. [173]

TTK.'nun ticaret ortaklıklarına ilişkin hükümleriyle dahi,aynı esaslar benimsenmiştir. Nitekim TTK.m.138'de TMK.m.48'e gönderme yapılarak bu yön belirtilmiştir.

---

[171] Bilge Öztan,**Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk,** Ankara 1970,.s.81-82; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler**, s.35; Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.201; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.231; Haluk Tandoğan, **Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku,**Ankara 1981,s.77

[172] Akipek/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**, s.567

[173] Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı** ,s.81-82

Bu düzenleme olmasına rağmen TMK organ kavramının tanımını yapmamış,bu iş doktrine bırakılmıştır..

Organlar tüzel kişinin iradesini açıklar,tüzel kişiyi içeride yönetir,dışa karşı temsil eder. Tüzel kişi konusu ile ilgili işlemleri organları vasıtası ile yapar. Organları vasıtası ile faaliyette bulunur,hareket eder.

Organ sıfatı kural olarak kanun veya kuruluş belgesi (Tüzük veya vakıf senedi gibi) veya bunlara dayanarak hazırlanan iç yönetmelikle veya yüksek bir organın kararından kaynaklanır (Biçimsel kıstas). Ya da eğer tüzel kişiye ait önemli fonksiyonlar kişi veya kurul tarafından bağımsız veya sürekli olarak yerine getiriliyorsa organ sayılır (Maddi kıstas).[174]

Eğer organ biçimsel kıstasa göre belirtilmişse bu kişilerin organ sıfatı ile yapacakları davranışların tüzel kişiliğe izafe edilmesinde güçlükle karşılaşılmaz. Örneğin; derneklerde yönetim kurulu üyeleri dışında bir kişinin davranışı tüzel kişiye izafe edilemez.[175]

Eğer organ maddi kıstasa göre ise ve açıkça belirtilmemişse bu kişilerin organ sıfatı ile yapacakları davranışların tüzel kişiliğe izafe edilmesinde doktrinde tartışmalar vardır.

Organ kavramına dar anlam veren görüşe göre sadece tüzükte gösterilen veya kanunlarla belirlenen örgüte mensup olan kimseler organ sayılır.[176] Bazılarına göre ise sadece tüzel kişinin iradesinin oluşmasına katılanlar organ sayılır.

Organ kavramına geniş anlam veren görüşe göre ise tüzel kişilerin amaçlarının gerçekleşmesi konusunda organların işlev ve görevi çok büyüktür. Zira amacı gerçekleştirmek için yapılacak tüm faaliyetler organlar tarafından yapılacaktır.

---

[174]Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 72.
[175]Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.203
[176] Velidedeoğlu,**Türk Medeni Hukuku. Cilt. 1. Şahsın Hukuku,** s.193

Tüzel kişinin kuruluş belgesi ve kanunlarda gösterilen işlevleri yerine getirenlerden başka,tüzel kişilerin amaçlarından doğan veya bu amaçla ilgili bir işlevi yerine getirenler dahi organ niteliğine sahip olmalıdırlar. Tüzel kişiyle ilgili konularda tüzel kişiyi bağlayacak biçimde imza yetkisi yönetim kurulu ile birlikte katılma yetkisine sahip olanlar,görevlerine yönetim kurulunca son verilmeyenler,yönetim kurulu ile aralarında çıkan anlaşmazlıkların genel kurulca çözümlenmesi gerekenler,yani yönetim kurulunun otoritesine tabi olmaksızın onunla aynı yetkilere sahip bulunanlar az çok sürekli bir işlevi yerine getirenler de tüzel kişinin organı olarak kabul edilmelidir[177]

Doktrinde baskın görüş olarak organ kavramına geniş anlam veren ancak organ olarak açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen kendisine organa özgü yetki ve görevler verilmiş kişilerin TMK.m.50 hükümlerine göre organ sayılmaları gerektiği görüşü savunulmaktadır.[178]

İsviçre federal mahkemesi 1961 tarihinde verdiği bir kararda bir tüzel kişi adına uygulamaya yönelik kararlar alabilen ve inşaatı yürüten mühendisi,kazaya uğrayan bir işçiye karşı tüzel kişinin sorumluluğunu tesis etme açısından organ saymıştır.[179] Bu karardan ve doktrindeki tartışmalardan şu sonuç çıkarılabilir. İster iç faaliyette olsun ister dış faaliyette olsun tüzel kişinin iradesinin oluşmasını ve bu iradenin iç ve dış dünyaya aktarılmasını sağlayan,tüzel kişinin bünyesi içinde yer

---

[177] Akipek/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**,s.570 ; Sayın Hatemi'ye göre organ kavramının kapsamına herşeuden önce 'tüzel kişinin varsayılan iradesinin oluşmasında ve açıklanmasında aracı olan kurul organlar girer.Bunun yanısıra kanun veya kuruluş belgeleri dolayısıyla temsil yetkisine haiz olan alalede aracı ve beyan nakli durumunda olmayıp,belirli konularda karar verebilme ve icra edebilme yetkisine haiz olan kişileri de organ sayabiliriz.Bu kıstas ile kişi organ kavramı belirlenirken,tüzel kişinin varsayılan iradesinin oluşması ve açıklanması olgusunun yalnız 'hukuki muameleler' de değil diğer istek (irade) açıklamalarında da sözkonusu olabileceğini düşünmek gerekir. Hüseyin Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu** ,İstanbul Ünv.Hukuk Fakültesi mukayeseli huk.Araştırma enst.'nün Sorumluluk Hukukunda yeni gelişmeler I.Sempozyumu Fakülteler Matbaası 1980,s.139

[178] Öztan, **Tüzel kişiler,**s.32; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.35; Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.202; Akipek/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**, s.570; Aynı yönde Yarg.HGK. 11.05.2003 E.2003/4-359,K.2003/456(Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası)Bu karar gereğince sadece kurul organların organ sayılmasının yeterli olmadığı,kanun veya kuruluş belgesi nedeniyle belirli konularda karar verme ve icra etme yetkisini haiz kimselerin de organ sayılması gerektiğini belirtmektedir.Bu esas sözleşme dışı sorumluluk bakımından da geçerlidir.

[179]Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.181

alan, kanun, kuruluş belgesi yada bunlara uygun olarak çıkarılan iç yönetmeliklerle oluşan kişi veya kişi toplulukları organ olarak ifade edilebilir.[180]

2.Tüzel Kişi İle Organ Arasındaki Hukuki İlişkinin Niteliği

Medeni kanunumuzda tüzel kişi ile organ arasındaki hukuki ilişkinin niteliği konusunda açık bir hüküm yoktur. Organın tüzel kişiye tabi olarak, belli olan veya olmayan bir zaman süreklilik arz eden şekilde faaliyet gösterdiği hallerde ,tüzel kişi ile organ arasındaki ilişkinin hizmet sözleşmesi (BK.m. 313 vd.) olarak,organın tüzel kişiye tabi olmaksızın,bir zaman kaydı olmaksızın nitelikli işgücünü tahsis etmek suretiyle faaliyet gösterdiği hallerde ise vekalet sözleşmesi (BK.m. 313 vd.)olarak nitelenir.Organın temsil yetkisi de iç ilişkide vekalet hükümlerinin uygulanmasını gerektirir.[181]

3. Organ Türleri

Tüzel kişinin farklı kıstaslara göre çeşitli organ ayrımları vardır.

a. Zorunlu Organlar- İsteğe Bağlı (İhtiyari) Organlar

Kanun koyucunun tüzel kişiliğin kurulabilmesi varlığın; fiil ehliyetine sahip olabilmesi için sahip olması gereken mecburi tuttuğu organlara *zorunlu organlar* denir. Dernek için (TMK.m 72) genel kurul , yönetim kurulu ve denetleme kurulu zorunlu organdır.Vakıfların ise tek zorunlu organı yönetim organıdır. (TMK.m.109). Fakat 21.Eylül.1997 tarih ve 23117 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Vakıflar Genel Müdürlüğü tebliğinde vakıf organı olarak ;

---

[180] Benzer tanımlar için bkz, Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s.82 s.32;Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.34; ; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s.82; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s. 231

[181] Öztan, **Tüzel kişiler**,s.32;Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.36; Oğuzman,/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.202-203; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s. 73-74; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s. 234

Dar amaçlı en az 5 kişi tarafından kurulan ve bu kişilerce yürütülmesi**,**öngörülen vakıflarda en az 3 kişiden oluşan bir heyete, istihdam edenlere ve işçilere yardım vakıfları ile benzer üyeli vakıflarda üye ve temsilcilerin (delege) tarafından oluşturulacak genel kurul ile yönetim kurulu ve denetim kurulu .

Bunların dışında kalan vakıflarda kurucularında yer aldığı mütevelli heyete yönetim ve denetim kuruluna yer verilmesi mecburiyeti getirilmiştir.

Bu durumu TMK.m.109 çerçevesinde yönetimin düzenlenmesi serbestisi kapsamında ele almak gerekir. Vakfın tek mecburi organı yine yönetim organıdır. Fakat vakıf senedinde yönetim organının hangi kurul veya kişilerden oluşacağı,nitelik ve görevleri açıkça belirlenmelidir.[182]

Tüzel kişiler zorunlu organların yanı sıra amaçlarına, faaliyet alanlarının genişliğine, sosyal hayata katılma derecelerine göre farklı teşkilatlanmaya veya organlara sahip olabilirler. Her tüzel kişi emredici kanun hükümlerine aykırı olmamak şartı ile gerek gördüğü organları serbestçe düzenleyebilir. Bu organlara *isteğe bağlı* (ihtiyari) *organlar* denir. Tüzel kişilerdeki danışma kurulu, yürütme komitesi, haysiyet divanı gibi organlar isteğe bağlı organlardır.[183]

İsteğe bağlı organlara,zorunlu organlara ait yetkilerin kullanılması devredilebilirse de ,zorunlu organlar da bu konudaki yetkilerini muhafaza ederler. Dolayısıyla zorunlu organların yetkilerini bertaraf ederek isteğe bağlı organlara devredilmesi mümkün değildir.(TMK.m.72/f.3)

[182] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**,s.152
[183] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s. 36;Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.204; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 235

b. Kişi Organ- Kurul Organ

Tek bir kişiden organa *kişi organ* denir. Birden fazla kişiden oluşuyorsa *kurul organ*dan söz edilir. Kişi organ durumunda tüzel kişinin iradesi bir kişi tarafından açıklanır ve verilen tüm yetki ve yükümlülükler bu kişiye aittir. Vakıflardaki yönetim organı tek kişiden oluşabilir. Bu durumda vakfın yönetim organı vakfı tek başına idare ve temsil eder.

Kurul organda ise tüzel kişinin iradesi bir kurul tarafından açıklanır ve tüm yetki ve yükümlülükler bu kurula aittir ve kararlarını oy çokluğu ile verirler. Derneklerde genel kurul, yönetim kurulu ve denetleme kurulu birer kurul organıdır. Dernek yönetim kurulu en az beş asil ve beş yedek üyeden oluşur (TMK.m 84). Denetleme kurulu en az üç asil ve üç yedek üyeden oluşur (TMK.m 86).[184]

Değinilmesi gereken bir diğer husus ise, tüzel kişilerin kişi ya da kurul organ olarak seçilmesi veya atanması konusudur. Hukuk sistemimizde tüzel kişiler dernek kurucusu olabilir ya da kurulmuş bir derneğe üye olabilirler.(TMK.m.64;DK.m.3.) Tüzel kişiler vakıf kurucusu olabilirler. Fakat ne Dernekler Kanunu'nda ne de Medeni Kanun'da tüzel kişinin organlarında kurucu üye veya üye olan tüzel kişinin nasıl temsil edileceğine ilişkin bir hüküm düzenlenmemiştir.

DK.m.80.f.1-2 genel kurulun görevlerini düzenlemiştir. Buna göre 'Genel kurul,üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir,dernek organlarını seçer ve derneğin diğer bir organına verilmemiş olan işleri görür.

Genel kurul derneğin diğer organlarını denetler ve onları haklı sebeplerle her zaman görevinden alabilir.' demekle dernek organlarının genel kurul tarafından seçileceğini,denetleneceğini ve haklı sebeplerle her zaman görevden alabileceğini açıklığa kavuşturmuş fakat tüzel kişi üyenin dernek organlarına seçilip seçilemeyeceğini düzenlememiştir.

---

[184] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.37; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 236

TTK.m.l. Medeni Kanun'un ayrılmaz bir parçası olduğu hükmünü getirmiştir. Ticaret Hukuku alanında anonim ortaklıklar açısından TTK.m.312.f.2'de bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre Anonim ortaklıklarda pay sahibi tüzel kişilerin,bu sıfatla yönetim kurulu üyesi olamayacakları ancak tüzel kişilerin temsilcisi olan gerçek kişilerin yönetim kurulu üyesi seçilebileceklerini hüküm altına almıştır.

Doktrinde tüzel kişilerin nitelikleri gereği yönetim kurulunda üye olamayacakları farklı nedenlere dayandırılmaktadır.[185] .Bu görüşlerden çıkan sonuç,anonim ortaklıklarda pay sahibi olan tüzel kişinin ortaklık yönetim kurulunda tüzel kişilik sıfatıyla yer alamayacağı,ancak bu tüzel kişinin belirleyeceği temsilcinin ortaklık genel kurulu tarafından yönetim kurulu üyesi seçilebileceğidir.[186]

DK.m.6 tüzel kişilerin oy kullanması hususunda 'Tüzel kişinin üye olması halinde,tüzel kişinin yönetim kurulu başkanı veya temsille görevlendireceği kişi oy kullanır.' düzenlemesi de bu hususta dikkate alınabilir. Oy kullanmada tüzel kişinin tayin ettiği gerçek kişi bu görevi yapmaktadır.

Ticaret ortaklıklarındaki bu durum derneklere de uygulanarak üye tüzel kişinin belirleyeceği gerçek kişi temsilcinin dernek genel kurulu tarafından organlara seçilebileceği kanaatindeyiz.

Vakıflarda vakıf kuranın iradesi önemlidir. Gerçek ve tüzel kişilerin vakıf kurabilirler.(TMK.m.101) Vakıf kuran kişinin yönetim organını belirleme yetkisi olduğu gibi gerekli gördüğü başka organları da vakıf senedinde gösterebilir. (TMK.m.109)Vakfeden sadece bir gerçek veya tüzel kişiyi yönetim organı olarak gösterebileceği gibi,bu kişilerden oluşan karma bir kurula da görev verebilir. Tüzel kişiyi temsilen bir gerçek kişi de yönetim organı olarak belirlenebilir. Tüzel kişinin kurduğu bir vakıfta ise tüzel kişi kendisini bu vakıfta tüzel kişi sıfatıyla yönetim

[185] Doktirindeki görüşler hk.bkz. Mehmet Özgür Avcı,**Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf Yönetim Organı**,İstanbul 2006, s.13-22
[186] Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**, s.13

organı olarak gösterebilir. Bir tüzel kişinin yönetim organı vakfın yönetim organı olarak tayin edilebilir.[187]

c. Karar Organı- Yürütme Organı

Tüzel kişinin (ve diğer organların) davranış biçimini belirleyen ve onlara bu konularda gerekli direktifleri veren organa *karar organı* denir. Karar organı tarafından alınan kararları uygulayan tüzel kişinin dış ilişkilerini sağlayan, üçüncü kişilerle işlerini gören organa *yürütme organı* denir. Dernekler için genel kurul bir karar organı, yönetim kurulu ise bir yürütme organıdır.[188]

d. İç Organ- Dış Organ

İç organlar; tüzel kişinin iç ilişkileri ile ilgili faaliyet ve işlemleri yapan organlardır. Bu iş ve işlemler tüzel kişinin kendi bünyesinde kalır ve dışarıya yansımaz. Bu faaliyetlerine yerine getiren kurul genel kuruldur. Bu görev ve yetkiler örneğin; organların seçimi, iç yönetmelik hazırlanması gibidir.

Dış organlar; tüzel kişiyi dış ilişkilerde temsil eden ve dışarıda faaliyet ve işlem yapan organlardır. Bu organların gerek hukuki işlemleri gerekse hukuka aykırı işlemleri tüzel kişiyi bağlar. Derneklerde yönetim kurulu, vakıflarda yönetim organı birer dış organdır.[189] İç organ–dış organ ayrımı da kesin bir ayrım değildir. Zira dış organ sayılabilen bir organa iç organa ilişkin bir görev verilebilir.Bir iç organa da tüzel kişinin üçünci kişilerle olan ilişkilerini sağlama görevi verilebilir.[190]

---

[187] Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**, s.13; Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku. Cilt. 1. Şahsın Hukuku** s.269;Saymen, **Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar**, s.482; Mehmet Doğan, **Vakıflarda Mal Varlığı**, Ankara 2000,s.261

[188] Akünal **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s. 37-38; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 235; Oğuzman/Seliçi./Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.203-204

[189] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s. 37-38; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.235; Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.204

4. Organ'ın Benzer Kavramlarla Karşılaştırılması

a.Temsilci

Temsil, bir kişinin bir hukuki işlemi başkası adına ve hesabına yapması ve bu hukuki işlemin sonuçlarının o kişi üzerinde doğmasıdır.[191] Organlar,tüzel kişinin temsilcisi durumunda değildirler. Bir hukuki işlemi başkası adına ve hesabına yapan kişiye temsilci denir.Temsilcilik sıfatı kanundan doğmuş bir yetki ise kanuni temsilci,temsil olunanın rızasından doğan bir yetki ise rızai temsilci söz konusudur. Temsilci kavramı yanında organ kavramına yer verilmesinin ana sebebi, temsilin hukuki işlemlerde söz konusu olması,hukuki işlem dışı fiillerde özellikle haksız fiillerde temsilin söz konusu olmamasıdır. Oysa tüzel kişilerin görevlerini yerine getiren kişilerin üçüncü kişilere verdikleri zararlardan sorumlulukları MK.m.50'de düzenlenmiştir. Bu zararların kapsamında hukuki işlemden doğan zararlar yanında hukuki işlem dışı fiillerden doğan zararlarda yer almaktadır.[192]

Temsilde daima üç kişi vardır. Temsil olunan temsilci ve üçüncü kişi. Temsil ilişkisinde temsilcinin arkasında daima temsil olunan vardır. Temsilcinin yaptığı işlemlerden doğan hak ve borçlar temsilcinin kendisine ait olmaz,bu durumda alacaklı ve borçlu olan 'temsil olunan'dır. Temsilci ise temsil olunana bir hukuki işlem veya doğrudan doğruya kanun hükmü gereğince bağlı bulunan yabancı bir kişidir. Temsilci yetkisini temsil olunanın iradesinden aldığından temsil olunan temsil yetkisini her zaman geri alabilir. Ayrıca temsilci tayin eden kişinin hukuki işlem üzerindeki tasarruf yetkisi de devam etmektedir. Bu sonucun arkasındaki kanuni düzenleme TMK.m.23.f.1'de yer alan Kimse, hak ve fiil ehliyetinden kısmen de olsa vazgeçemez.' hükmüdür. Oysa organ,tüzel kişinin zorunlu bir unsuru,onun tamamlayıcı parçası mahiyetindedir.Tüzel kişi organ vasıtasıyla bizzat kendisi

---

[190] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s.39

[191] Dural,/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.233; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s.34; Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,** s.82; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.72;Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**,re Vakıf Yönetim Organu,İstanbul 2006,s. 6

[192] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri** ,s.14;Serozan,**Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,** s.41; Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**, s.7

harekete geçmektedir. Organın arkasında saklı başka bir kişi yoktur.[193] Organ kuruluş belgesinin ya da tüzel kişinin üyelerinin kendisine verdiği yetkiyi tek başına kullanır ve bu yetkiye uygun hukuki işlemlerde bulunur. Tüzel kişi kendisini oluşturan kişilerden bağımsız olarak hak ve fiil ehliyetine sahip olduğundan artık bünyesinde yer alan kişiler yetkileri olmadan tek başlarına tüzel kişi adına hukuki işlem yapamazlar. Burada TMK.m.23' e aykırı bir durumda yoktur.[194] Tüzel kişi ile organ arasındaki ilişki borçlar hukuku alanına ilişkin teknik anlamda temsil ilişkisi değil,kişiler hukuku alanına ilişkin,kaynağını kanundan alan bir ilişkidir. Bu sebeple organın iradesinin tüzel kişinin iradesi sayılması ve hukuki işlemlerinin tüzel kişiyi bağlaması ile hukuka aykırı fiillerinin tüzel kişiyi sorumlu tutması organın tüzel kişiliğin bir unsuru olmasına dayanır. Organ yetkisini kanundan alır ve organ sıfatını kaybetmedikçe bu yetkinin kaybedilmesi söz konusu olmaz.[195]

Organlar,tüzel kişinin temsilcisi durumunda değildirler. Temsil, bir kişinin bir hukuki işlemi başkası adına ve hesabına yapması ve bu hukuki işlemin sonuçlarının o kişi üzerinde doğmasıdır.[196] Bir hukuki işlemi başkası adına ve hesabına yapan kişiye temsilci denir.Temsilcilik sıfatı kanundan doğmuş bir yetki ise kanuni temsilci,temsil olunanın rızasından doğan bir yetki ise rızai temsilci söz konusudur. Temsilci kavramı yanında organ kavramına yer verilmesinin ana sebebi, temsilin hukuki işlemlerde söz konusu olması,hukuki işlem dışı fiillerde özellikle haksız fiillerde temsilin söz konusu olmamasıdır. Oysa tüzel kişilerin görevlerini yerine getiren kişilerin üçüncü kişilere verdikleri zararlardan sorumlulukları MK.m.50'de düzenlenmiştir. Bu zararların kapsamında hukuki işlemden doğan zararlar yanında hukuki işlem dışı fiillerden doğan zararlarda yer almaktadır.[197] Temsilde daima üç kişi vardır. Temsil olunan temsilci ve üçüncü kişi. Temsil ilişkisinde temsilcinin

---

[193] Akipek/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**, s.567

[194] Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı**, s.84-85; Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**, s.7

[195]Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.202;Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.232; Öztan,**Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s.107; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.39

[196] Dural,/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.233; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.34; Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı** ,s.82; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.72;Avcı **Vakıf Yönetim Organı**, s. 6

[197] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri** , s.14;Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,** s.41; **Vakıf Yönetim Organı**, s.7

arkasında daima temsil olunan vardır. Temsilcinin yaptığı işlemlerden doğan hak ve borçlar temsilcinin kendisine ait olmaz,bu durumda alacaklı ve borçlu olan 'temsil olunan'dır. Temsilci ise temsil olunana bir hukuki işlem veya doğrudan doğruya kanun hükmü gereğince bağlı bulunan yabancı bir kişidir. Temsilci yetkisini temsil olunanın iradesinden aldığından temsil olunan temsil yetkisini her zaman geri alabilir. Ayrıca temsilci tayin eden kişinin hukuki işlem üzerindeki tasarruf yetkisi de devam etmektedir. Bu sonucun arkasındaki kanuni düzenleme TMK.m.23.f.1'de yer alan Kimse, hak ve fiil ehliyetinden kısmen de olsa vazgeçemez.' hükmüdür. Oysa organ,tüzel kişinin zorunlu bir unsuru,onun tamamlayıcı parçası mahiyetindedir.Tüzel kişi organ vasıtasıyla bizzat kendisi harekete geçmektedir. Organın arkasında saklı başka bir kişi yoktur.[198] Organ kuruluş belgesinin ya da tüzel kişinin üyelerinin kendisine verdiği yetkiyi tek başına kullanır ve bu yetkiye uygun hukuki işlemlerde bulunur. Tüzel kişi kendisini oluşturan kişilerden bağımsız olarak hak ve fiil ehliyetine sahip olduğundan artık bünyesinde yer alan kişiler yetkileri olmadan tek başlarına tüzel kişi adına hukuki işlem yapamazlar. Burada TMK.m.23' e aykırı bir durumda yoktur.[199] Tüzel kişi ile organ arasındaki ilişki borçlar hukuku alanına ilişkin teknik anlamda temsil ilişkisi değil,kişiler hukuku alanına ilişkin,kaynağını kanundan alan bir ilişkidir. Bu sebeple organın iradesinin tüzel kişinin iradesi sayılması ve hukuki işlemlerinin tüzel kişiyi bağlaması ile hukuka aykırı fiillerinin tüzel kişiyi sorumlu tutması organın tüzel kişiliğin bir unsuru olmasına dayanır. Organ yetkisini kanundan alır ve organ sıfatını kaybetmedikçe bu yetkinin kaybedilmesi söz konusu olmaz.[200]

b.Yardımcı Kişiler

Tüzel kişiler sadece yürütme organları aracılığı ile değil, fakat organları aracılığı ile seçilen ve görev alan yardımcı kişiler (temsilci, müstahdem vb.) aracılığı ile

[198] Akipek/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**, s.567
[199]Öztan,**Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı**,s.84-85;Avcı,**Vakıf Yönetim Organı**, s.7
[200]Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.202; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.232; Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s. 107; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s.39

faaliyette bulunabilirler.[201] Bu durumlarda organa ilişkin hükümler değil, bu kişilerin niteliğine ve tüzel kişilikle bu kişiler arasındaki ilişkinin özelliğine göre Borçlar Kanunu'nun hükümleri uygulanır.

Bu yardımcı kişiler tüzel kişiye sözleşme ile bağlıdırlar. Organ sıfatını haiz olmadan tüzel kişi adına faaliyette bulunan bu şahıslar yardımcı kişidirler Haklarında tüzel kişiye özgü kurallar uygulanmaz .Örneğin; derneğin taraf olduğu bir davayı yürütmek için yetkili organca vekil tayin olunan bir avukat ,organ olmayıp,yardımcı şahıstır. Bunun tüzel kişi ile olan hukuki ilişkisi ,kural olarak vekalet sözleşmesi hükümlerine tabidir. Verilen temsil yetkisi açısından BK.m.32 vd. hükümleri uygulanır. Keza, derneğin kapıcısı da organ değil,BK.m.55 anlamında işgörendir. Kapıcının tüzel kişi ile olan ilişkisi hizmet aktine dayanır.

Tüzel kişinin yardımcı şahıslarının üçüncü kişilere verdikleri zararlar açısından sorumluluğu duruma göre BK.m.100'deki yardımcı şahsın davranışından dolayı sorumluluk,veya BK.m.55 deki istihdam edenin sorumluluğu esasına göre tayin olunur.[202] Sözleşmeden doğan sorumluluk alanında BK.m.100 gereğince sorumlu olan kişi ile yardımcısı arasında altlık-üstlük ilişkisi aranmadığından,organ sayılmayacağımız ve tüzel kişinin 'müstahdemi' i de olmayan kişilerin sözleşme sorumluluğu alanındaki eylemlerinden,tüzel kişi sorumlu tutulabilecektir.Hatta edim yükümlerinden bağımsız borç ilişkisinin ihlali dolayısıyla oluşabilecek sorumluluktan tüzel kişinin 'ifa yardımcısı' veya 'kullanma yardımcısı' sayabileceğimiz kişilerin eylemlerinden BK.m.100 gereğince tüzel kişi sorumlu tutulacaktır.[203]

Sözleşme dışı sorumluluk alanında ise başkasına zarar veren kişi BK.m.55 anlamında tüzel kişinin 'müstahdemi'; işgören sayılabiliyorsa –ki,mutlaka hizmet ilişkisi hatta genel olarak sözleşme ilişkisi gerekli olmayıp tabiiyet rabıtası

[201]Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler,**s. 75.
[202] Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.75; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.208
[203] Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu,**s.139

yeterlidir.BK.m.55 uygulanmalı,BK.m.55 anlamında işgören sayılan bir kimse organ kavramı kapsamına alınmamalıdır.[204]

5.Tüzel Kişinin Organsız Kalması

Tüzel kişinin hak ehliyeti kuruluşu ile kazanıldığı halde fiil ehliyetinin zorunlu organlarının oluşması ile kazanıldığını yukarıda izah etmiştik. Organın varlığı fiil ehliyeti için zorunlu bir durum olduğundan tüzel kişinin organsız kalması fiil ehliyetsizliği sonucunu doğurur. Mesela derneğin yönetim kurulunun istifası veya görevden uzaklaştırılması halinde durum böyledir. Fakat bu durumda zorunlu organlar oluşturuluncaya kadar Sulh Mahkemesi tarafından mal varlığının idaresi için kayyım atanarak fiil ehliyetsizliğinin giderilmesi mümkündür (TMK.m.427.f.4).[205]

DK.m.27.f.3 gereğince kamu yararına çalışan dernekler açısından da RG.15.06.2006 tarih ve 26199 sayısında yayınlanan 5519 sayılı ve 8.6.2006 tarihli Dernekler Kanunu'nda değişiklik yapılmasına dair kanun ile görevden uzaklaştırılan organların yerine Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre dernek merkezinin bulunduğu yerdeki sulh hukuk mahkemesinden kayyım atanmasının dernek merkezinin bulunduğu ilin valisi tarafından isteneceği düzenlemesi getirilmiştir.

Tüzel kişilerin zorunlu organlara sahip olmamasının süreklilik arz etmesi ise tüzel kişiliğin sona ermesine yol açar(TMK.m.87) .Bu hüküm gereğince derneğin yönetim kurulunun tüzük gereği oluşturulmasına olanak kalmaması halinde dernek kendiliğinden sona erer. Vakıflarda ise zorunlu organ eksikliği mahkeme aracılığı ile giderilir.[206]

---

[204] Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu** ,s.139
[205] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri,**s.144;Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.73; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.201, Dural,/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s. 231
[206] Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.234

C- Tüzel Kişilerin Fiil Ehliyetinin Kapsamı

TMK.m.50.f.2 'Organlar,hukuki işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar' demek suretiyle tüzel kişinin fiil ehliyetini kullanan organların fiillerinin tüzel kişiyi bağlayacağı düzenlemesini yapmıştır. Madde düzenlemesinin mantığı içerisinde hukuki işlemler ile diğer fiilleri ayrı ayrı inceleyeceğiz. .

1. Hukuki İşlemler Açısından

Organların yapmış olduğu hukuki işlemler tüzel kişiyi bağlar ve tüzel kişinin işlemi sayılır. (TMK.m.50.f.2). Bu düzenlemedeki sayılır ibaresi organların gerçekten bir kusursuz bir sorumluluğunu gerektirmez.Sayılır değimini burada bir varsayım olarak almak gerekmektedir..Organın yaptığı fiilin tüzel kişiyi bağlaması,organ sıfatına bağlı yetkinin kullanılması,yani organın fiilinin tüzel kişinin fiili sayılması sebebiyledir. Hukuki işlemlerden organın eyleminden Tüzel kişinin sorumluluğu kusursuz sorumluluk ilkesinin özel bir uygulamasıdır.Sözleşmeden doğan sorumlulukta organında ayrıca kusurunun aranması gerekmektedir.

Üçüncü kişilerle hukuki işlemlere girişmek,tüzel kişiyi üçüncü kişiler karşısında hak sahibi yapmak veya yükümlülük altına sokmak,tüzel kişiyi dışa karşı temsil ile yetkili organa kanun ve statü hükümleri ile tanınmış görev ve yetkinin bir gereğidir. Bu görev ve yetki,tüzel kişinin üçüncü kişilere karşı temsil edilmesine yönelik olmakla beraber,dar ve teknik anlamda bir temsil niteliği taşımaz. Aksine organın fiili tüzel kişinin fiili sayılır.[207]

Kural olarak tüzel kişiyi dış ilişkilerde temsil etme yetkisi yönetim kuruluna aittir (TMK.m.85.f.1).Kanun ve kuruluş belgesinde engelleyici bir hüküm bulunmadıkça yönetim kurulu başka organ veya kişileri de tüzel kişiliği temsil

[207]Serozan, s.43; **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s. 39; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s. 237

konusunda yetkilendirebilir. Bu kişilerin yaptığı hukuki muameleler de tüzel kişiyi bağlar(TMK.m.85.f.1).[208]

Hak ehliyeti sınırları ancak kanundan gelir. Kanundan doğan hak ehliyeti sınırlaması olmadıkça,tüzel kişiler TMK.m.48 düzenlemesindeki genel kaide çerçevesinde yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olan (cins ,yaş hısımlık gibi) her türlü haklara ve borçlara ehildirler. Bu bağlamda nafaka,ölünceye kadar bakma kaydı hayatla irad gibi haklar dışında bütün malvarlığı haklarına da ehildirler. Bu sebeple kuruluş belgesinde her türlü ehliyeti teker teker saymaya gerek yoktur.

Kuruluş belgesinde gösterilen özel amaç ,fiil ehliyetini değil organın organlık yetkisini sınırlar. Organın yapacağı tüm hukuki muameleler kuruluş belgesi ile sınırlıdır Kuruluş amacı dışına çıkan işlemler tüzel kişinin genel amaç sınırları dışına çıkmasalar bile ,yetkisiz bir kimsenin yaptığı işlem gibi olur. Tüzel kişinin gerçekten yetkili veya üst yetkili organının bu işlemlere 'icazet' vermesi ile geçerli olur. Fakat bu icazet organın kuruluş belgesinde belirlenen sınırları aşamaz.

Organın yapacağı tüm hukuki muameleler kuruluş belgesi ile sınırlıdır. Fakat bu tür bir sınırlama tüzel kişi ile hukuki muameleye giren üçüncü kişiler aleyhine sonuç doğuracaktır. Bu tür amaç dışı muamelelerin tüzel kişiyi bağlayabilmesi için organın organ olarak kendisine tanınan yetki çerçevesinde faaliyette bulunması gerekir. Bu muameleler organın görevi ile ilgili ise tüzel kişinin amacı dışında yapılmış olsa da tüzel kişiyi bağlar. Örneğin denetleme kurulu kambiyo senedi imzalayarak tüzel kişiliği borç altına sokamaz.

Temsil yetkisinin kuruluş belgesi ile sınırlanması da mümkündür. Fakat bu sınırlamalar iç ilişkide geçerlidir. Üçüncü kişiler açısından bağlayıcı değildir. Zira dernek tüzüğü veya vakıf senedi kamuya açık belge niteliğinde değildir.[209]

---

[208] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s. 39; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 237

[209] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri,**s.144; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.40;Oğuzman Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.206,Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s. 238;Öztan, **Tüzel kişiler** ,s. 36

Medeni Hukuk tüzel kişilerinin organlarının yetkilerinin yer itibarı ile veya birlikte temsil esasına göre sınırlandırılması hususunda doktrinde görüş ayrılığı vardır. Bir görüş bu sınırlamanın BK.m 451 hükmünden hareketle üçüncü kişilere karşı etkili olabilecek şekilde sınırlandırılabileceği kanaatindedir.[210] Diğer bir görüş ise, bu sınırlandırmanın medeni hukuk tüzel kişileri açısından isabetli olmadığını,zira bu kişilerin kuruluş belgelerinin aleniyet arz etmediğini ve derneklerin yönetim kurulunun yetkilerinin o şube ile sınırlı olmasını ise BK.m 451 hükmünden değil ,bizzat işin niteliğinden kaynaklandığı görüşünü ifade etmektedirler.[211]

Kanaatimizce ikinci görüş daha kabul edilebilir görüştür. Her ne kadar DK.m.4.f.g dernek tüzüğünde 'dernek şubesinin bulunup bulunmayacağı,bulunacak ise şubelerin nasıl kurulacağı ,görev ve yetkileri ile dernek genel kurulunda nasıl temsil edileceği' hususunun bulunması gerektiği hükmünü düzenlemiştir. Bu hüküm ile şubelerin görev ve yetkileri tüzükte düzenlenmesi gerekeceği sonucu çıkmaktadır. Bu durumda, dernek tüzüğüne hüküm konularak şubelerindeki organların yetkileri sınırlandırılabilir. Bu durum derneğin iç ilişkileri ile ilgilidir. Fakat bu durum iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez Zira yukarıda da değinildiği gibi kuruluş belgeleri aleni değildir.

Doktrinde organın bir başka tüzel kişinin organı sıfatı ile hareket edip edemeyeceği ve aynı anda iki tüzel kişilik adına karşılıklı hukuki muamele yapıp yapamayacağı tartışmalıdır.[212] Böyle bir durumda organ kendi kendisi ile veya başka bir organı temsilen işlem yaparken kendi ve tüzel kişilerin menfaatini düşünmek zorundadır.Bir menfaat çatışması halinde organın kendi menfaatini ön planda tutma ihtimali yüksektir ve bu tüzel kişinin zarar görmesine neden olacaktır.Ancak tüzel kişinin menfaatini ortadan kaldıran ve onun zarara uğramasına neden olan bir durum mevcut değilse ya da hukuki işlemin yapılması sırasında bu organın her iki tüzel kişi adına muamelede bulunacak organa çifte temsil için özel yetki verilmesi veya

[210] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.40
[211] Dural./Öğüz., **Kişiler Hukuku**, s. 238
[212] Eren, **Borçlar hukuku genel hükümler**,s.404

yapılan muameleye sonradan icazet verilmesi gerektiği ve bu konuda borçlar hukukunun temsile ilişkin genel hükümlerinin uygulanması savunulmaktadır..[213]

Organın kendi kendisi ile tüzel kişi adına işlem yapması durumunda da aynı endişeler mevcuttur. Böyle bir muamelenin geçerli olabilmesi için bu kişiye temsil olunan tüzel kişi adına muamelede bulunmak için özel yetki verilmesi veya yapılan muameleye sonradan icazet verilmesi gerektiği, İstisnaen ,organın kendi kendisi ile işlem yapması tüzel kişiye herhangi bir zarar vermeyeceği, mesela alınan malın fiyatı borsada kayıtlı olması gibi yukarıdaki şartların aranmayacağı ve bu konuda borçlar hukukunun temsile ilişkin genel hükümlerinin uygulanması savunulmaktadır.[214] İlk başlarda ,bir sözleşmenin meydana gelebilmesi için gerekli ve birbirine uygun irade beyanlarının organın kendi kendisi ile hukuki işlem yapması halinde bulunamayacağı gerekçesiyle organın kendi kendisi ile işlem yapması kabul edilmemiştir.Daha sonraları kendisiyle hukuki ilişkiye giren organın ,öncelikle temsil olunanın iradesini,sonra da kendi iradesini açıkladığı;bu sayede karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanlarının varlığı sebebiyle yapılan hukuki işlemin geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.[215]

2. Hukuka Aykırı Fiillerden Sorumluluk Açısından

Tüzel kişiler; hukuka aykırı fiillerden de sorumluluk ehliyetine sahiptirler. TMK.m.50.f.2 "Organlar, hukuki işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar" demekle organların fiillerden dolayı tüzel kişiliğin sorumlu olacağını açıkça belirtmiştir.Doktrinde anılan düzenleme çerçevesinde tüzel kişilerin

---

[213] Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s.108-110;Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s.40;Turhan Esener, **Mümessilin Kendi Kendisiyle Mukavele Yapması**,Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi 1957,C.XIV,s.100

[214] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.40;Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 238;Oğuzman/Öz, **Miras hukuku dersleri,** s.171;Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ,**s.108

[215] Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,** s.110;Esener, **Mümessilin Kendi Kendisiyle Mukavele Yapması**,s.101;Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**, s.30

sözleşmeden doğan sorumluluklarının yanında sözleşme dışı sorumluluklarının varlığını da kabul etmektedir.[216]

Maddede yer alan 'diğer bütün fiiller 'ile kastedilen şey organın borca aykırı davranışları ve haksız fiilleridir.Türk Medeni Kanunu tüzel kişilerin organlarının fiillerinden doğan sorumluluklarının bulunduğunu düzenlemiş ancak sorumluluğun şartları hakkında bir düzenleme getirmemiştir.Bu sebeple BK.'nun sorumluluğa ilişkin hükümlerine başvurmak gerkmektedir.[217]

a. Organın Borca Aykırı Davranışları

TMK m.50.f.1'e göre tüzel kişi organın hukuki işlemlerinden ve dolayısıyla üçüncü kişilerle yaptığı sözleşmelerden sorumludur.Organ tüzel kişinin borcunu ifa ederken,borca aykırı davranışı ile alacaklıyı zarara uğratırsa, zarardan tüzel kişi sorumlu olur. Yükümlüğün doğduğu hukuki ilişki bu konuda önemli değildir. Hukuki muamelelerden doğan yükümlülüklerin yanında, sebepsiz zenginleşmeden ya da vekaletsiz iş görmeden kaynaklanan yükümlülükler de bu kapsamdadır. Yükümlülüğün yerine getirilmemesi ile meydana gelen borca aykırılığın niteliği de önemli değildir. Tüzel kişi her türlü borca aykırılıktan sorumludur.[218] TMK m.50 tüzel kişinin hukuki muameleden doğan sorumluluğuna işaret etmekte ancak şartlarını belirtmemektedir. Organın borca aykırı davranışı ,organın herhangi bir fiilinin tüzel kişiyi borç altına sokması hükmüne dayanır (MK.m.50.f.2)Tüzel kişi BK.m.96 vd. hükümlerine göre borca aykırı davranışları sebebi ile doğrudan doğruya sorumludur.[219]

---

[216]Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 76; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s. 39; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 238

[217]Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s.117

[218] Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.239

[219] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.41; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 239; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.206;Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı**, s.123;Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku**,s.896

Organ tüzel kişinin yardımcı şahsı olmadığından sorumluluğu BK.m.100 hükmüne tabi değildir.Zira bu düzenleme yardımcı kişinin hukuki muameleye aykırı davranışı sebebiyle üçüncü kişiye vermiş olduğu zarardan yardımcı kişi kulananın sorumlu olduğunu düzenlemektedir. Yardımcı kişi kullananın yardımcı kişinin fiilinde kusurunun bulunmasının zorunlu olarak aranmayacağı yönünde doktrinde hakim görüş vardır.[220]

Borca aykırılıktan tüzel kişinin sorumlu olabilmesi için organca yapılan akdin tüzel kişilikçe yerine getirilmemesi ve bu sebeple üçüncü kişinin zarar görmesi ve borca aykırı davranışla zarar arasında illiyet rabıtası olması gerekir.[221]

Tüzel kişinin sorumluluğu için organın organ olarak görevini ifası sırasında üçüncü kişiye kusuruyla zarar vermesi, bu fiille organın görevi arasında bir amaç ilişkisinin olması gerekir. Görevle ilgili olmayan bir davranıştan meydana gelen zarardan tüzel kişi sorumlu değildir. [222]

BK.m.100.f.2'de yardımcı kişi kullananın,yardımcı kişinin sözleşmeye aykırı davranışından doğan sorumluluğunun,yardımcı kişi kullanan ile alacaklı arasında yapılacak bir sözleşme ile kısmen veya tamamen ortadan kaldırılabileceği hüküm altına alınmıştır.Ancak aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre alacaklı borçlunun hizmetinde ise ya da yardımcı kişinin sorumluluğu hükumetçe verilen bir imtiyaz sebebiyle bir sanatın icrasından kaynaklanmışsa yardımcı kişi kullanan yardımcı kişinin kastından ya da ağır ihmalinden kaynaklanan sorumluluğu sözleşme ile kaldıramaz.Ancak hafif ihmalden kaynaklanan sorumluluğun kaldırılmasına karar verilebilir.[223]

---

[220] Tartışmalarla ilgili geniş bilgi için bkz. Haluk Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku,**Ankara 1961,s.443 vd.; Oğuzman/Öz, **Miras hukuku dersleri,** s.358 ;Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku**,s.898, Eren, **Borçlar hukuku genel hükümler**,s.1038,Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**, s.35

[221] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s. 41.

[222]Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,Kişiler Hukuku, s. 206; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s. 41; Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s.126; Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku,**s.414 vd.

[223] Sermet G. Akman, **Sorumsuzluk Anlaşması,** İstanbul,1976 s.74.vd.; A.Erten, **Sorumsuzluk Şartları,** Ankara 1977,s.218 vd; **Türk Borçlar kanunu Tasarısının** m.121.f.2'ye göre 'Yardımcı kişilerin fiilinden doğan sorumluluk önceden yapılan bir anlaşmayla tamamen veya kısmen

Organın borca aykırı davranışı sebebiyle sorumlu olan tüzel kişinin BK.m.100 anlamında sorumluluğunu ortadan kaldırma imkanınına doktrinde bazı yazarlar organın fiilini tüzel kişinin fiilinden farklı olarak kabul ettiklerinden tüzel kişinin bu sorumluluğu kaldırma imkanına sahip olduğunu kabul etmektedirler.[224]Çoğunluk görüşü ise organın fiili tüzel kişinin fiili olarak kabul edildiğinden tüzel kişinin sorumluluğu ortadan kaldırılamaz görüşündedirler.[225]

Tüzel kişinin sorumluluğu BK.m.99 çerçevesinde kaldırılabilir.[226]Fakat organın kastından yada ağır ihmalinden doğan sorumluluğun ortadan kaldırılması kanun nezdinde mümkün değildir.Eğer alacaklı organın hafif ihmalinden doğan tüzel kişinin sorumluluğunu ortadan kaldıran anlaşmanın yapılması sırasında tüzel kişinin hizmetinde bulunması ve tüzel kişinin sorumluluğunun hükümet tarafından verilen bir imtiyaza dayanarak icra edilen bir sanattan doğması şartlarının gerçekleşmesi halinde hakim taktir yetkisini kullanarak organın hafif ihmalinden doğan tüzel kişinin sorumluluğunun ortadan kaldırılmasına ilişkin şartı geçerli veya geçersiz kabul edebilir.[227] Tüzel kişi, organın sözleşme görüşmeleri sırasındaki kusurlu davranışından(culpa in contrahendo)dolayı da BK.m.96 vd.maddelerinde yer alan hükümler çerçevesinde sorumludur.[228]

---

kaldırılabilir.Ancak kanun ve yetkili makamlarca tanınan bir hakka dayanılarak yürütülen hizmetlerde borçlunun yardımcı kişilerin fiillerinden sorumlu olmayacağına ilişkin yapılan anlaşma batıldır.Bu düzenleme ile kanun veya yetkili makamlarca kendisine tanınan bir hakka dayanarak yürüttükleri hizmetlerde,borçlunun ifa yardımcılarının hafif kusurundan bile sorumluluktan kurtulması yolunun kapatılması amaçlanmıştır.Aynı maddenin son fıkrasında;Alacaklı,sorumsuzluk anlaşması yapıldığı sırada borçlunun hizmetinde ise sözleşmeyle borçlunun ancak hafif kusurundan sorumlu olmayacağı kararlaştırılabilir.Resmi Gerekçe s.275.

[224] Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ,** s.125'de anılan yazarlar

[225] Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.239; Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı** , s.125'de anılan yazarlar

[226] **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı** m.120 bu maddenin karşılığıdır.Bu maddenin birinci fıkrası borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin yapılan anlaşmaların batıl olduğunu düzenlemiştir.İkinci fıkrasında, hafif kusur halinde borçlunun sorumlu olmayacağına ilişkin önceden anlaşma yapılırken ,alacaklının borçlunun hizmetinde bulunması halinde hakime bu anlaşmayı batıl sayabilme imkanı vermiştir.BK.m.99'daki 'hükümet tarafından imtiyaz suretiyle verilen bir sanatın icrasından tevellüt ediyorsa' ibaresi üçüncü fıkrada 'kanun veya yetkili makamlarca verilen izinle yürütülen hizmetlerde' ifadesi ile yer bulmuştur.Bu durumda hafif kusurdan sorumlu olunamayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşmaların batıl olduğu belirtilerek,BK.m 99'dan farklı olarak,hakime taktir yetkisi tanınmamıştır.

[227] Geniş bilgi için bkz.Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku,** s.453 vd.;Eren, **Borçlar hukuku genel hükümler**,s.1042 vd.

[228] Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**,s.37;Oğuzman /Öz, **Miras hukuku dersleri,**s.311 vd.; culpa in contrahendo sorumluluğu konusunda geniş bilgi için bkz. Hüseyin Hatemi,.**Sözleşme Dışı**

b.Organın Haksız Fiili

TMK.m.50.f.2 gereğince organın görev sırasında sebep olduğu haksız fiillerden tüzel kişi sorumludur. Haksız fiilden sorumluluk için BK. 41. gereğince aranan fiilin hukuka aykırılığı, zarar, illiyet rabıtası ve kusur unsurlarının gerçekleşmesi gerekir.[229]

Organların tüm haksız fiillerinden tüzel kişi sorumlu tutulamaz.Organın haksız fiil işlerken tüzel kişinin sorumlu olabilmesi için ilk sınır tüzel kişinin hak ehliyetidir. İkinci sınır organın görevini yaparken görevi sebebi ile bu haksız fiili işlemesidir. Organın somut olayda buna yetkili olmaması görevde olması sırasında fiili işlemesi durumunda tüzel kişi yine sorumludur.İç ilişkide yetki sınırlandırılmış olsa bile fiil dış ilişki itibarı ile kendi yetki çevresinde ise tüzel kişinin sorumluluğu doğacaktır.[230] Ancak bunun şartı,hukuka aykırı fiile maruz kalan kişinin somut durumun koşullarına göre,organın faaliyette bulunması konusunda yetkisinin varlığını kabul etmesidir.[231]Organın görevle ilgisi olmayan fiilleri sırasında meydana gelen zararlardan tüzel kişi sorumlu değildir.,[232]

Tüzel kişinin haksız fiilden sorumlu olabilmesi için her şeyden önce organ tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ancak organın haksız fiilinden sorumluluk için bu hareketin organı oluşturan bütün kişiler tarafından yapılması şart değildir. Organ üyesi olan bir kişi dahi yapmış olsa bu haksız fiil tüzel kişinin sorumluluğunu gerektirir.[233]

Sorumluluk Hukuku,Gözden geçirilmiş ve Genişletilmiş 2.Bası,İstanbul 1998,s.4-9; Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku,**s.404

[229] Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.206;Olayımızda eylemler davalı tüzel kişiliklerin organlarını oluşturan gerçek kişiler tarafından ika edilmiş olup,organların fiillerinden tüzel kişiler doğruda doğruya mesul bulunmaktadırlar. Yarg.11.HD.,T.17.11.2000, E.2000/8885, K.2000/9015 sayılı karar,**Kazancı Bilişim.**

[230] Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.207; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s.79; Öztan,**Tüzel kişiler,**s.37; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**s. 41;Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**,s.145

[231] Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s.134;Tandoğan, **Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku,** s,76;

[232] Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.206; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 239

[233]Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**, s.207

Organın kusurundan söz edebilmek için organı oluşturan kişi ya da kişilerin ayırt etme gücüne de sahip olmaları gerekir.Bu durumda organın kusuru sözkonusu olamayacağından bu haksız fiil sebebiyle tüzel kişinin sorumluluğuna da gidilemeyecektir.[234]

c.Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Tüzel kişiliğin organlarının haksız fiilinden kaynaklanan sorumluluğunun kusur sorumluluğu mu yoksa kusursuz sorumluluk mu olduğu doktrinde tartışmalıdır.[235]

Gerçeklik teorisini benimseyen yazarlar tüzel kişiyi gerçek kişi gibi kabul ettiklerinden tüzel kişinin sorumluluğunu kusur sorumluluğu olarak kabul ederler.[236] Organın faaliyeti sırasındaki iradesi tüzel kişinin iradesidir. Faaliyette tüzel kişi ile organın iradesinde bir ayniyet olduğundan tüzel kişinin sorumluluğu bir kusur sorumluluğudur.Buna karşılık varsayım teorisini savunan yazarlar organlarının haksız fiilinden kaynaklanan sorumluluğunu kusursuz sorumluluk olarak kabul ederler.[237] Tüzel kişinin iradesinden söz edilemeyeceğine göre kusurlu olabileceği düşünülemez. Kusur organın kusurudur. Ancak tüzel kişi de bu kusurdan sorumludur.[238]

Üçüncü bir görüş ise MK.m.50 de ifadesini bulan tüzel küşilerin haksız fiil sorumluluğunu hakkaniyet ve adalet esasına dayalı bir kusursuz sorumluluk türü kabul ettikten sonra,BK.m.55'te işgörenin kusurunun aranmamasıyla aynı yoruma dayanarak

---

[234] Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s.127,135;Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku,**s.11-80;Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**,s.38

[235]Tandoğan, **Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku,** s.72,74-75;Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu** ,s.133;Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,** s.113-114

[236] Ferit Hakkı .Saymen/Halid Kemal Elbir **Türk borçlar hukuku** 2.cilt.İstanbul 1958, s.407; Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu**,s.133

[237] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri** , s.145; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.78; Dural,/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.240;Oğuzman/ Seliçi./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.207;Öztan, **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı,**s.158,;Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,** s. 46

[238] Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu** ,s.133

organın da kusurunun aranmamasının yerinde olacağı benimsenmektedir.Bu görüşe göre organ kusurlu ise,tüzel kişi ile birlikte müteselsil(dayanışmalı)sorumlu olacaktır.Organ kusurlu değilse,yalnızca tüzel kişi sorumlu olacaktır.[239]

Kanaatimizce sayın Hatemi'nin öne sürdüğü bu üçüncü görüş daha doğru görünmektedir. Zira tüzel kişi diye bir gerçeklik yoktur. Bu sebeple tüzel kişinin kusurundan söz edilemez. Burada tipik bir kusursuz sorumluluk mevcuttur. Kusursuz sorumlulukta isnat yeteneği ve kusur aranmamaktadır. Bu sebeple tüzel kişiliğin sorumluluğu kusursuz sorumluluktur. Dar anlamda kusur aranan (BK.m.41)hallerde BK.m.48.f.2 gereği gayrimimeyyizlerin sorumlu tutulduğu gibi organın eyleminden tüzel kişinin sorumlu tutulması hakkaniyet sorumluluğu gereğidir.Yargıtay HGK.'nun 17.12.1958 gün ve E.4/69,K.59 sayılı kararı da 'Bir hükmi şahsiyetin uzuvlarının işledikleri haksız fiiller,kanun bakımından hükmi şahsiyetin işlemiş olduğu haksız fiil sayılır'demekle 'sayılır'ibaresi ile bir varsayım sonucu bulunduğu yönündeki bu görüşü desteklemektedir.[240]

Organın kusurunun aranması noktasında sağlam bir sonuca varabilmek için sözleşmeden doğan sorumluluk ve sözleşme dışı sorumluluğu birbirinden ayırmak gerekmektedir.Sözleşmeden doğan sorumluluk kusur ilkesine dayandığından,sözleşmeden doğan sorumlulukta organın kusuru aranmalıdır.Tüzel kişi sözleşmeden doğan sorumlulukta organın kusuru varsa sorumlu olur.[241]

Sözleşme dışı sorumluluk hallerinde hakkaniyet ve adalet esasına dayanan bir kusursuz sorumluluk kabul etmek gerekmektedir.Tıpkı gerçek kişiler gibi BK. 55 uyarınca istihdam eden, BK. 56. uyarınca hayvan idarecilerinin BK. 58 uyarınca bina ve eser malikleri sıfatıyla objektif sorumluluk prensiplerince sorumluluk var ise ve işgörenin kusuru aranmıyorsa aynı yorumu benimseyerek hakkaniyet ilkesini göz

[239] Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu** ,s.135
[240] Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu** ,s.133
[241] Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu** ,s.134

önünde tutarak organın kusurunu aramamak ve tüzel kişiyi sorumlu tutmak gerekmektedir.[242]

Tüzel kişinin haksız fiil sorumluluğunun iki sınırı vardır. İlk sınır tüzel kişinin hak ehliyetidir.[243] Yani tüzel kişinin hak ehliyetine giren bir konuda haksız fiil yapılmış ise tüzel kişi sorumludur.İkinci sınır ise organın organ sıfatıyla görevini yerine getirirken görevi dolayısıyla haksız fiili işlemesidir.[244]Organın görevle ilişkili olmayan kişisel davranışı sebebi ile verdiği zarardan tüzel kişi sorumlu değildir. Zira bu tür davranış görevi ile alakalı değil görevi sırasında fakat görev çerçevesi dışındadır. Mesela; yönetim kurulu toplantısında şahsi alacak sebebi ile tarafların kavga etmesi durumunda tüzel kişi sorumlu olmaz. Zira bu fiil organ sıfatı ile yapılmamıştır.[245]

d.Organın Kişisel sorumluluğu

Tüzel kişinin bu sorumluluğu organların kişisel sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Organın haksız fiilinden zarara uğrayan kişi ister BK.m.41 vd.maddelerine göre ister,tüzel kişiye isterse kusurlu organa başvurarak zararının tazminini isteyebilir.Çünkü TMK.m.50/f.3'e göre 'Organlar, kusurlarından dolayı ayrıca kişisel olarak sorumludurlar.Tüzel kişi ile organa haksız fiiller açısından müteselsil sorumluluk getirilmiştir. [246]

3. Tüzel Kişilerin Cezai Sorumluluğu

Türk Hukuku'nda tüzel kişilerin cezai sorumluluğu sorunu,tüzel kişilerin kendi faaliyet alanları içerisinde işlenen bir suçtan dolayı,bizzat kendilerinin,cezalandırılıp

---

[242] Hatemi, **Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu** ,134-135
[243] Öztan , **Tüzel kişiler** ,s.37
[244] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.41; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s.79 ;Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.207; Öztan, **Tüzel kişiler** ,s.37; Öztan , **Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ,**s.122
[245] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.41; Dural/Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s. 238; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**,s.80; Oğuzman/Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.208
[246] Yarg.4.HD., 27.11.1980, 5474/13743 (**İKİD.**1981 s.211); Yarg..HGK.,2.11.1983, 3080/1063 (**İKİD**.1984 s.2587); Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s.206

cezalandırılmayacağı noktasında toplanmaktadır.Yani tüzel kişiyi temsil eden gerçek kişilerin yerine ya da bu kişilerin yanında tüzel kişilerin ceza hukuku açısından sorumlu tutulabilmelerinin mümkün olup olmadığı noktasında sorun ortaya çıkmaktadır.[247]

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında karşımıza başlıca iki sistem çıkmaktadır.Birinci sistem tüzel kişileri ceza sorumluluğu alanı dışında tutarak,bunları idari yaptırımlar (Almanya,İtalya,İsviçre,Portekiz,Avusturya, Lüksemburg, Yunanistan ve Güney Kore) veya emniyet tedbirleri benzeri ikincil sonuçlar (İspanya,Avusturya ve Polonya)uygulamaktadır.Böylece ceza sorumluluğu bakımından yalnızca suçu işleyen gerçek kişilerin cezalandırılmasıyla yetinilmektedir.İkinci sistem tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu kabul etmektedir(Fransa,Belçika,Hollanda,İngiltere,Kanada,).Bu sistem uygulama aracılığıyla bu tip sorumluluğun suçun unsurları üzerine oturtulmasını,özellikle hareket ve kusur yetenekleri ile kusurluluk unsuru açısından sağlamaya çalışmaktadır.Bu sistem pozitif düzenleme yapmak yoluyla veya uygulamaya bırakmak yoluyla hangi gerçek kişilerin eylemlerinin tüzel kişinin sorumluluğunu doğurabileceğini belirlemektedir.Bu durumda bile gerçek kişinin sorumluluğu ortadan kalkmamaktadır.[248]

Tüzel kişilerin cezai sorumluluğunu temellendirmek için tüzel kişiliğin hukuki niteliğini açıklayan varsayım ve gerçeklik teorilerine başvurulmuştur. Varsayım teorisini savunanlara göre Tüzel kişinin cezai sorumluluğu yoktur.Zira tüzel kişinin kendine özgü bir iradesi yoktur.Tüzel kişinin organı veya temsilcisi sıfatıyla hareket eden gerçek kişilerin iradesi hukuk düzenince tüzel kişinin iradesi sayılmıştır.Ceza hukuku belirli hareketleri yapma ehliyetinin yanı sıra bu hareketi isteme ehliyetini de arar.Bu ehliyet ise yalnızca bireylerde bulunur.Toplulukları hareket etmeye yönelten,bireylerin iradelerinin toplamı veya çoğunluğudur. [249]

---

[247] Duygun Yarsuvat, **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu,** Sahir Erman'a Armağan,İstanbul 1999,s.889;Zeynel T. Kangal,**Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu,**Ankara 2003,s.54

[248] Kangal, **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu,**s.73 vd.

[249] Sulhi Dönmezer./Sahir Erman,**Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**,c.II12.Bası,İstanbul 1999 s.1152; Kangal, **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu,**s137.

Gerçeklik teorisine göre;tüzel kişilerin kendisini meydana getiren gerçek kişilerinkinden bağımsız bir irade ve kişilikleri vardır.Tüzel kişinin iradesi gerçek kişilerden oluşan organları tarafından açıklanmaktaysa da, bu irade herhangi bir üyenin iradesi değil çoğunluğun iradesidir.Tüzel kişi özel hukuk alanında hak sahibi olabilmekte ve üyelerinin borç ilişkisinden tamamıyla bağımsız birtakım borç ilişkilerine girebilmektedir.Ceza hukuku alanında da ,yine üyelerinin işleyebileceği eylemlerden bağımsız olarak bazı suçlardan sorumlu olması mümkündür.Organların iradesi ceza hukuku alanında da tüzel kişiliği bağlar.Tüzel kişiliğin sahip olduğu bu bağımsız irade tüzel kişiliği hukuka aykırı bazı fiillere yöneltebilir.[250]

Tüzel kişiler varsayılan nitelikte kişiler olup,suç faili olmaları sakıncalıdır.[251]Çünkü;tüzel kişiler gerçek kişiler gibi suç işleyemezler.Suçu işleyenler gerçekte tüzel kişinin yönetici veya temsilcileridir.Tüzel kişinin gerçek kişi olmadığı gibi hareket kabiliyeti de yoktur.Bu durum cezaların şahsiliği ilkesine de aykırı olur ve üçüncü şahsın fiilinden sorumluluğa yol açar.[252]Bu objektif sorumluluk karşısında konusu suç olan kararı alan organın üyeleri ve bu kararı kusurlu davranışı ile uygulayan gerçek kişiler yanında ;bu karar ve uygulamalardan hiç haberi olmayan üye ve ortakların,hatta tüzel kişi ile hiç ilgisi olmayan kişilerin cezalandırılması yoluna gidilecektir.

Tüzel kişinin sorumluluğu yüklenme yeteneği olmadığı gibi,anlama ve isteme,yani iradi bir şekilde davranma yeteneği de yoktur.

Tüzel kişiler kusurlu hareket edemezler.Bir fiil hakkındaki kusur yargısı,fail ve fiil arasındaki ilişki hakkında ulaşılan bir yargıdır.Somut fiil bakımından failin iç ilişkisi hareket noktası olarak alındığından,tüzel kişilerin veya ortaklıkların gerçek anlamda

---

[250] Dönmezer./Erman,.**Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**,c.IIs.1151; Kangal, **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu,** s138.

[251]Yener Ünver, '**Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk'**,Ceza Hukuku Günleri,70.Yılında Türk Ceza Kanunu-Genel Hükümler-26-27 Mart 1997-İstanbul)İstanbul 1998,s.133 Karşı görüş; R.Füsun Sokullu-Akıncı, **Ceza Yaptırımı** (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi)İstanbul 1993,s.55

[252] Ünver. '**Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk'**,s.133 Kangal, **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu,**s.123 vd.

bir ceza sorumluluğunun olmaması gerekir.Çünkü kusur kişide isteme ve karar verme yeteneğini ve özgürlüğünü şart koşar.[253]

Ceza hukuku'nda bir kimsenin suç işlediğinden bahsedebilmek için, o kimsenin suç teşkil eden bir neticeyi meydana getiren tipik hareketi gerçekleştirip gerçekleştirmediğine bakılır.Nedensellik değeri taşıyan ve kusurlu eylemiyle suç teşkil eden haksızlığı tek başına veya araç kullanarak veya başka gerçek kişilerle birlikte dış dünyada gerçekleştiren kişi faildir.Failin bu fiilinden fail yararlansın veya yararlanmasın cezalandırılır.Fakat tüzel kiş lehine işlenen suçtan dolayı tüzel kişiyi cezalandıramayız.Aksi taktirde lehine suç işlenen üçüncü şahsın da tüzel kişi gibi cezalandırılması gerekecektir.

Tüzel kişinin hakkaniyet sorumluluğuna dayanılarak haksız fiil sorumluluğu kabul edildiği gibi cezai sorumluluğunu da cezaların şahsiliği ilkesi ihlal edilmeden kabul etmek gerekmektedir.[254]

Tüzel kişinin amacı kanuna ve ahlaka aykırı ise tüzel kişilik kazanamaz ve kapatılır.Yine tüzel kişilk kanuna ve ahlaka aykırı amaç gizlenerek kurulmuş ve tüzel kişinin yöneticilerinin ve özellikle kurucularının gizli amacı kanuna ve ahlaka aykırı ise 'muvazaalı (danışıklı) amaç' dolayısıyla tüzel kişiliğin kaznılmadığı tesbit edilir ve tüzel kişilik dağılır.

Tüzel kişinin amacı kanuna ve ahlaka aykırı değil de belirli dönemdeki yöneticilerinin faaliyetleri kanun ve ahlaka aykırı ise,tüzel kişilik kapatılmamalı ve bütün üyeleri etkileyen ceza da verilmemelidir.

1982 Anayasası m.68 ve 69 hükümleri cezaların şahsiliği prensibini gözetmeden siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin hükümleri düzenlemektedir.2820

[253] Ünver, '**Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk'**s.133 Kangal, **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu,** s.134.
[254] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri** ,s.148

sayılı ve 22.04.1983 tarihli Siyasi Partiler Kanunu'nda çeşitli değişikliklere uğramasına rağmen siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin hükümler içermektedir.

Türk Ceza Kanununun 60. maddesi tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirlerinin tür ve koşulları düzenlemiştir. Türk Ceza Kanununun gerekçesinde 'Anayasamızda da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının gereği olarak sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Ancak bu ilke, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilmesine engel değildir.' demekle özel hukuk tüzel kişilerine uygulanacak güvenlik tedbirinin anayasadaki yeri ve gerekçesi açıklanmaktadır.

Maddede belirtilen ilk güvenlik tedbiri,faaliyet izninin iptalidir. Bunun için ilk koşul özel hukuk tüzel kişisine belirli bir faaliyette bulunabilmesi için bir kamu kurumunca izin verilmesi gerekir. İkinci koşul, bu iznin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına kasıtlı bir suç işlenmesidir. Burada söz konusu olan suç tüzel kişi yararına işlenen herhangi bir suç değildir. İşlenen suçla verilen iznin kullanılması arasında nedensellik bağı olmalıdır. Yine özel hukuk kişisinin organ veya temsilcilerinin bu suçun işlenmesine iştirak etmeleri gerekir.

Özel hukuk tüzel kişileri açısından ikinci güvenlik tedbiri müsaderedir. Müsadere hükümlerindeki koşullar gerçekleşmiş ise bu suçla bağlantılı olan eşya ve maddi çıkarların müsaderesine karar verilecektir. Zira tüzel kişi yararına işlenen suç sebebi ile bu suçla bağlantılı olan eşya ve maddi çıkarları elde etmiştir. Bu şekilde iyi niyetli üçüncü kişilerin hakları korunmuştur.

Güvenlik tedbirlerinin uygulanması sebebi ile işlenen suç dikkate alınarak beklenenden çok ağır sonuçlar doğabilir. Mesela; iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından telafisi güç zararlar doğabilir. Bu durumlarda mahkeme orantılılık ilkesine dayanarak güvenlik tedbirlerine hükmetmeyebilir.

Güvenlik tedbirleri her suç bakımından değil,kanunda özel olarak belirtilen hallerde hükmedilecektir.[255]

Türk Ceza Kanunu'nun 111. maddesi gereğince Tehdit,şantaj,cebir veya kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarının işlenmesi sonucunda yararına haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirleri uygulanacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 140. maddesi gereğince Türk Ceza Kanunu'nun dokuzuncu bölümünde yer alan' Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar' ın işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Bu suçlar TCK.m.132.'de yer alan haberleşmenin gizliliğini ihlal, TCK.m.133.'de yer alan kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması, TCK.m.134'de yer alan özel hayatın gizliliğini ihlal, TCK.m.135.'de yer alan kişisel verilerin kayda alınması, TCK.m.136.'de yer alan nitelikli haller, TCK.m.138.'de yer alan verileri yok etmeme suçlarını kapsamaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi gereğince hırsızlık, güveni kötüye kullanma ve dolandırıcılık suçlarının işlenmesi suretiyle yararına haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Türk Ceza Kanunu'nun 189. maddesi gereğince uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Türk Ceza Kanunu'nun 242.maddesi gereğince Türk Ceza Kanunu'nun dokuzuncu bölümünde yer alan ekonomi,sanayi ve ticarete ilişkin suçlardan TCK.m.235' de yer alan İhaleye fesat karıştırma, TCK.m.236 'da yer alan edimin ifasına fesat karıştırma, TCK.m.237' de yer alan fiyatları etkileme, TCK.m.238 'de yer alan kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma, TCK.m.239' de yer alan

[255] Haydar Erol,**Gerekçeli Açıklamalı ve İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu,**Ankara 2005, s.294-295

ticari sır,bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi ve belgelerin açıklanması, TCK.m.240' da yer alan mal veya hizmet satımından kaçınma, TCK.m.241' de yer alan tefecilik suçlarının işlenmesi suretiyle yararına haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Türk Ceza Kanunu'nun 246. maddesi gereğince Türk Ceza Kanununun onuncu bölümünde yer alan bilişim sistemlerine karşı suçlardan TCK.m.243' de yer alan bilişim sistemine girme, TCK.m.244'de yer alan sistemi engelleme,verileri yok etme veya değiştirme, TCK.m.245' de yer alan banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçlarının işlenmesi suretiyle yararına haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

Türk Ceza Kanunu'nun 253. maddesi gereğince rüşvet suçunun işlenmesi suretiyle yararına haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

4.Özel Amacın Fiil Ehliyetini Sınırlaması(Ultra Vires)

Ultra(dışında-ötesinde),vire (yetki gücü-kuvvet) kelimelerinden türeyen,Ultra Vires yetki aşımı olarak adlandırılabilir. Medeni Hukuk tüzel kişilerinin hukuki ehliyetlerinin amaçları ile sınırlı olduğu ve tüzel kişilerin amacı dışında kalan hukuki işlemlerin ehliyet dışı yani yok hükmünde sayılması gerektiği görüşüne Ultra Vires prensibi denmektedir. [256]

Ultra Vires teorisinin hukukumuzda dayanağı olarak TTK.m.137 de ifadesini bulan 'ticaret şirketleri hükmi şahsiyeti haiz olup şirket mukavelesinde yazılı işletme mevzuunun çerçevesi içinde kalmak şartıyla bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler' düzenlemesidir.Bu düzenlemeden ticaret ortaklıklarının

[256] Özkan,**Tüzel Kişilerin Ehliyetlerinin Gaye İle Sınırlandırılması**,s.368; Ferhat Erçin, **Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri,**İstanbul 2004, s.174

hak ehliyetinin ana sözleşmede yer alan mevzuu (konu) ile sınırlı olduğu ifade edilmektedir.Bu düzenleme ile bir kısım ticaret ortaklıkları için Ultra Vires teorisi kabul edilmektedir.[257] TTK'nın bazı maddelerinde[258]konu ve maksat terimlerinin bir arada kullanıldığı görülmektedir.Ancak bu iki terimin bir arada kullanılması ticaret ortaklıklarının hak ehliyetlerinin maksat (amaç) yönünden de sınırlı olduğu anlamına gelmez.Ticaret ortaklıklarında amaç ekonomiktir ve kazanç paylaşmaya yönelmiştir.Bu amaç tüm ticaret ortaklıkları için geçerlidir.Konu ise amaca ulaşmayı sağlayan bir yol,bir araç olduğundan, ticaret ortaklıkları açısından hak ehliyetinin sınırını belirlemede TTK m.137'nin lafzına bağlı kalarak konu terimini kıstas olarak kabul etmek gerekmektedir..[259]

Medeni Hukuk tüzel kişileri açısından Ultra Vires ilkesinin kabul edilip edilmeyeceği hususunda doktrinde fikir birliği bulunmamaktadır..Bu konuda tespit edilmesi gereken bir nokta da ultra vires ilkesi kabul edilirse sınırlamada kullanılacak kıstasın ne olacağıdır. Bir kısım yazarlar da tüzel kişinin amacının ne hak ehliyetini,nede fiil ehliyetini sınırladığı kanaatindedirler[260]

Bir kısım yazarlar tüzel kişinin amacının hak ehliyetini sınırladığını savunmaktadırlar.[261]Bu yazarlara göre;TMK.m.90 f.1 de yer alan 'dernekler amaçlarını gerçekleştirmek üzere,tüzüklerinde belirtilen çalışma konuları ve

---

[257] İngiliz Hukuku'ndan kaynaklanan Ultra Vires teorisi,ticaret ortaklıklarının hukuki ehliyetinin ana statüdeki konu ile sınırlı olduğu düşüncesine dayanmaktadır.Bu teoriye göre ,konu içinde kalmak şartıyla yapılan işlemler ortaklığı bağlar,konu dışında kalan işlemler ise ortaklığı bağlamaz.İngiliz Hukuku'nda ultra vires kavramı ile ortaklığın hak ve fiil ehliyeti dışında kalan,organların yetkisine tecavüz eden işlemler kastedilmiştir;Halil Arslanlı, **İngiliz Şirketlerinde Ultra Vires Nazariyesi**,Adalet Ceridesi 1942,s.495 vd. ;Orhan Batur Karacibioğlu, **Anonim Şirketlerde Hak-Fiil Ehliyeti ve Ultra Vires,**Yüksek Lisans Tezi,İstanbul 1998,s.2-25 ;Serozan **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,**s.33

[258] TTK m.155.f.4, TTK m.279.f.2, TTK m.300.f.3

[259]Avcı, **Vakıf Yönetim Organı**, s.25; Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.62; Ülgen, **Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti,**s.1288;**Türk Ticaret Kanunu Tasarısının** m.125.f.2 Ticaret şirketlerinin ehliyeti konusunu düzenlemektedir.Bu maddeye göre 'Tüzel kişiler, Türk Medeni Kanununun 48 inci maddesi çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilir ve borçları üstlenebilir.Bu hususi kanuni istisnalar saklıdır.Bu hüküm yasalaşırsa TTK m.137'de düzenlenen ve ticaret şirketleri için geçerli olan ultra vires ilkesini kaldırmıştır.

[260] **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,**, s.26-27; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.227-228-229

biçimleri doğrultusunda faaliyette bulunurlar.' hükmü, DK.m.30.f.a 'Tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamazlar.' hükmü ve Eski DK.m.64/f.1 de yer alan 'dernekler ikametgahları ile amaç ve faaliyetleri için gerekli olanlardan başka taşınmaz mala sahip olamazlar' hükümleri dikkate alındığında yürürlükteki mevzuatımızın bu düzenlemeleri de dikkate alınarak tüzel kişilerin hak ehliyetinin[262] amaçları ile sınırlı olduğu kanaatindedirler. Buradan hareketle tüzel kişinin hak ehliyetinin kuruluş belgesinde (tüzük, vakıf senedi)belirtilen amaç ile sınırlı olduğunu savunmaktadırlar.[263] Bu sonuç doğal olarak amacı aşan işlemlerin yokluğuna [264] ve amacı aşan işlemle karşı karşıya gelen üçüncü kişilerin zarar görmesine neden olacaktır.Anılan görüş,tüzel kişinin ehliyetinin sınırlanmasında kıstas olarak amaç terimini kullanmaktadır.[265]Sayın Hatemi Numerus Clausus ilkesi gereğince belirlenen genel amacın hak ehliyetini sınırlayacağı,kuruluş belgesinde gösterilen özel amacın ise fiil ehliyetini değil organın organlık yetkisini sınırlayacağı kanaati ile bu yazarlardan farklı düşünmektedir.[266]

Tüzel kişinin amacının fiil ehliyetini sınırladığını savunan yazarlara göre; Türk Medeni Kanunu'nda tüzel kişilerin gerek hak gerek fiil ehliyetlerinin sınırlanmış olduklarına ilişkin bir hüküm yoktur.TMK.m.48 hükmündeki ve özel kanunlardaki sınırlamalar saklı kalmak şartıyla tüzel kişilerin oldukça kapsamlı bir hak ehliyeti vardır.TMK.m.49 hükmü de tüzel kişilerin fiil ehliyeti hakkında herhangi bir sınırlama getirmeksizin fiil ehliyetinin şartlarını düzenlemektedir. Bununla birlikte bu sınırlama bizatihi tüzel kişinin mahiyetinden kaynaklanmaktadır.TTK.m.137 den çıkan anlam şirketlerin fiil ehliyetinin sınırlanmış olmasıdır. Çünkü maddede kullanılan anlam fiil ehliyetini tanımlayan

---

[261].Öztan, **Tüzel kişiler** ,s.29-30;Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s.61-62; Ülgen, **Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti** s.1288

[262] Özkan, **Tüzel Kişilerin Ehliyetlerinin Gaye İle Sınırlandırılması**,s.619

[263] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri,**s.142; Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,** s. 33-34;Öztan, **Tüzel kişiler**, 29; Zevkliler/Acabey /Gökyayla,**Medeni Hukuk,** s 628 ;Özsunay, **Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler**, s. 61-62

[264] Ülgen, **Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti**,s.1288;Dural/Öğüz,**Kişiler Hukuku**,s.228; Özkan,**Tüzel Kişilerin Ehliyetlerinin Gaye İle Sınırlandırılması**,,s.229

[265].aynı yönde Okur, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri İle Ticaret Hukuku Tüzel Kişilerinin Hak Ehliyeti Yönünden Karşılaştırılması,**s.389

TMK.m.9 daki ifadenin aynısıdır. Eski DK.m.64.f.1 deki derneklerin amaçları için gerekli olanlardan başka taşınmazları edinemeyecekleri hükmü de bu görüşü pekiştirmektedir.

Tüzel kişilerin amaçlarının gerçekleşmesi için gerekli olanlardan başka haklara sahip olamayacaklarını söylemek keyfiliğe yol açar. Amacın gerçekleşmesi için gerekli olan hakların neler olduğunun belirlenmesi güç olduğu gibi herhangi bir amacın gerçekleşmesi için dahi çeşitli haklara ve hatta bazen özel hukuktan doğan bütün haklara sahip olmak gerekir. Bu sebeple hak ehliyetinin amaçla sınırlı olması teorik değerde kalır. Tüzel kişinin sahip olabileceği her türlü haklar ancak amacın gerçekleşmesine hizmet etmek maksadıyla ,bu amaca ulaşmak için ,amacın sınırları içinde kalmak şartıyla kullanılabilir ve bu sebeple hak ehliyetini değil fiil ehliyetini sınırlar.[267] Bir kısım yazarlar da tüzel kişinin amacının hem hak ehliyetini hem de fiil ehliyetini sınırladığı kanaatindedirler.[268]

Amacın tüzel kişinin ne hak ehliyetini ne de fiil ehliyetini sınırlandırmadığını savunan yazarlara göre[269];tüzel kişilerin hak ehliyetini düzenleyen TMK.m.48 tüzel kişilerin aynen gerçek kişiler gibi tam olarak hak ehliyetine sahip olduklarını benimsemiş olup,bu açık hüküm karşısında hak ehliyetinin 'tüzüklerinde gösterilen amaç ile sınırlı olduğu ileri sürülemez.DK.m.30.f.a hükmü de hak ehliyetinin sınırlandığını göstermez. Bu hükümlere aykırı hareket edilmesi durumunda dernek yöneticileri için cezai hükümler getirilmiştir. Dolayısıyla,anılan hükümler derneklerin faaliyetleri ile ilgili genel kısıtlayıcı ve yasaklayıcı hükümler olarak nitelendirilmelidir. Zaten TTK.m.137 hükmü ticaret hukuku alanında ticaret ortaklıklarının ehliyetinin ortaklık sözleşmesindeki konu ile sınırlı olduğu düzenlemesi ile ilgilidir. Ultra Vires teorisi olarak açıklanan bu durun medeni hukuk tüzel kişileri açısından

---

[266] Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri**, s.141-146-147-148

[267] Akipek/Akıntürk, **Türk Medeni Hukuku**,s.564;Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku. Cilt. 1. Şahsın Hukuku** s.236;Saymen, **Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar**,s.81 Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,**s.59

[268]Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **Medeni Hukuk** s.628

[269] Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.26-27; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.227-228-229

geçerli değildir. Ultra Vires teorisi Türk hukukunda şüphe ile karşılanmıştır. Yine bu yazarlara göre TMK.m.48 hükmünün ötesinde hak ehliyetinin sınırlaması ancak kanun hükmü ile gerçekleşir. Bu sebeple hak ehliyeti amaç ile sınırlı değildir.[270]

Numerus Clausus ilkesi her tüzel kişiliğin genel amaç sınırlarını çizmiştir. Hak ehliyetinin sınırlandırılması ancak kanun hükümleri ile olur. Numerus clausus ilkesi çerçevesinde hangi tüzel kişiliğin tipinin ne olacağı örgütlenmesinin şekli ve bu tüzel kişinin genel amacı hukuk düzeni tarafından belirlenir. Bu sebeple medeni hukuk tüzel kişileri hukuk düzeninin çizmiş olduğu genel amaç sınırları içerisinde hak ehliyetine sahiptirler.

Tüzel kişilerin amaçlarının hak ehliyetini ve fiil ehliyetini sınırladığı görüşlerine katılmıyoruz. Zira bu görüşlerin doğal sonucu olarak tüzel kişinin amacı dışında kalan hukuki işlemlerin ehliyet dışı (ultra vires)yani yok hükmünde sayılması ve üçüncü kişilerin zarar görmesine yol açabilir.[271] Zaten bu kanaatte olan yazarların dayanmış oldukları Eski DK.64.f.1 de düzenlenen derneklerin amaçları için gerekli olanlardan başka taşınmaz edinemeyecekleri hükmü kaldırılmış ve DK.m.22 ile derneklerin genel kurullarının yetki vermesi üzerine yönetim kurulu kararı ile taşınmaz mal satın alma ve taşınmaz mallarını satma yetkisi verilerek taşınmaz edinmede amaç unsuru da kaldırılmıştır.Bununla birlikte Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın kanunlaşması durumunda Ultra Vires ilkesi ortadan kalkacağından ticaret şirketleri için kabul edilen bu ilke dayanaktan yoksun kalacaktır.Tüzel kişilerin hak ehliyetlerinin amaçları ile sınırlı olmadığı görüşüne de katılmıyoruz. Zira yukarıda değindiğimiz gibi tüzel kişiler sınırlı sayı ilkesine göre genel amaç sınırları çizilmiş olup kazanç paylaşma amacı ile dernek kurulamaz. Siyaset yapmak amacı ile ancak parti kurulabilir. Yukarıda değinildiği gibi genel hak sınırları ancak kanundan gelir. Bu sebeple tüzel kişiler TMK.m.48 çerçevesinde genel izin kuralı dikkate alınarak gerçek kişilere özgü haklar dışında her türlü haklara ehildirler. Bu

[270] **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.26-27; Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**,s.227-228-229
[271]Poroy./Tekinalp./Çamoğlu,,**Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku,**s. 125,541;Ülgen, **Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti** s.1288

sebeple kuruluş belgelerinde her türlü ehliyeti saymaya gerek yoktur.Kuruluş belgesinde belirlenen özel amaç tüzel kişinin hak ehliyetini sınırlamaz. Bu özel amaç derneğin fiil ehliyetini de sınırlamaz. Fakat bu özel amaç organın organlık yetkilerini sınırlar. Organ konusunda bu husus incelenmiştir. Burada kısaca şu söylenebilir. Kural olarak tüzel kişinin kanun ya da kuruluş belgesine göre yetkili organları tarafından yapılan hukuki işlemler tüzel kişiyi bağlar.(TMK.m.50.f.2)Tüzel kişiyi temsil etme konusunda hangi organın yetkili olduğu da kanun ya da kuruluş belgesi belirler.

Organın organlık yetkisinin en öncelikli sınırı numerus clausus ilkesinden gelen tüzel kişilik tipine aykırı ve genel amaç sınırları dahilinde tüzel kişilerin hak ehliyeti sınırıdır. Bunun yanı sıra TMK.m.46 da düzenlenen genel izin kuralının dışında kalan gerçek kişilere özgü haklarda hak ehliyeti sınırıdır. Tüzel kişinin hak ehliyetine sahip olmadığı bu alanlarda organların yaptığı işlemler tüzel kişiyi bağlamaz. Mesela; tüzel kişinin organının tüzel kişiyi temsilen bir aile hukuku işlemi olan nafaka talebinde bulunması,ya da ölüme bağlı tasarruf yapması mümkün değildir. Kuruluş belgesinde belirlenen özel amaç tüzel kişinin fiil ehliyetini sınırlamaz. Kuruluş belgesinde belirlenen özel amaç doğrultusundaki işlem organın kuruluş belgesi ile sınırlanan yetkisi dışında ise veya yetkisiz organ tarafından yapılmış bir işlem ise amaç dışına çıkmadıkları taktirde yetkisiz kimsenin yapmış olduğu işlemler gibi yetkisiz temsil olarak değerlendirilerek tüzel kişinin gerçekten yetkili veya üst yetkili organının,bu işlemlere icazet vermesi gerekir. Fakat icazet vermekte kuruluş belgesindeki özel amaçla sınırlıdır.

Doktrinde tüzel kişinin kuruluş belgesinde organların yetkisinin sınırlanmasına ilişkin kayıtların etkisi tartışmalıdır.Ultra Vires teorisi gereğince ticaret ortaklıkları açısından hak ehliyetinin ortaklık sözleşmesinde yer alan işletme konusu ile sınırlı olduğu kabul edildiği için işletme konusu ticaret ortaklıklarının fiil ehliyetinin de sınırını teşkil eder. Bu sebeple organların yetkisinin kuruluş belgesi ile sınırlandırılması durumunda yetkisiz yapılan işlem geçersiz kabul edilecektir.Bazı

yazarlar Medeni Hukuk tüzel kişileri ile ticaret ortaklıkları konusunda bir ayrıma gidilmesi gerektiği kanaatindedirler. Bunun gerekçesi olarak ta Medeni Hukuk tüzel kişilerinin kuruluş belgelerinde yer alan organların yetkilerinin kısıtlanmasına ilişkin hükümlerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği ni zira Medeni Hukuk tüzel kişilerinin kuruluş belgelerinin kamuya açık (aleni)bir belge olmaması,buna karşılık ticaret ortaklıklarında ortaklık sözleşmesinin ticaret siciline tescil edilerek kamuya açık (aleni)bir belge olması sebebiyledir.[272]

Sonuç olarak Medeni Hukuk tüzel kişileri genel amaç sınırları ve kuruluş belgelerinde belirlenen ve organın temsil yetkisini sınırlayan özel amaç sınırları dışında hareket edemezler. Bu amaçlarla bağdaşmayan ve gerçek kişilerdeki yasak işlemler niteliğinde olan 'bağışlama' ve 'bir başka kişi yararına ayni veya şahsi güvence verme' işlemleri tüzel kişi için yasak işlemlerdir.

Tüzel kişinin kuruluş belgesindeki bu amaç tüzel kişinin fiil ehliyetinin sınırlarını belirleyecektir. Örneğin Iğdır ili Kadın Hakları ve Yoksullara Yardım Derneği Iğdır'da yaşayan fakir kadınlara gıda yardımı yapmış ise bu bağışlama geçerlidir. Yönetim kurulu yetkisi dahilinde bu yardımları yapmış ise burada bir fiil ehliyetsizliği yoktur. Burada yetkisiz temsil söz konusu değildir. Fakat bu gıdaların dağıtımını denetleme kurulu yapmış ise yönetim kurulunun veya genel kurulun bu işleme icazet vermesi gerekmektedir. Fakat aynı dernek Iğdır'da bir çocuk parkı yapmaya kalkışırsa bu işlem geçersizdir. Yönetim kurulu dahi bu işlemi yapsa genel kurul icazet veremez.

II..FİİL EHLİYETİNİN KATEGORİLERİNE GÖRE MEDENİ HUKUK TÜZEL KİŞİLERİNİN DURUMU

Bilindiği gibi gerçek kişilerde fiil ehliyeti çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Öncelikle ehliyetliler ve ehliyetsizler olarak ikiye ayrılırlar. Ehliyetliler; tam ehliyetliler ve mahdut ehliyetliler olarak alt iki kategoriye ayrılırlar. Ehliyetsizler de

[272] Dural./Öğüz, **Kişiler Hukuku**, s.238; Akünal, **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** s.40; Oğuzman/ Seliçi,Ö./ Oktay-Özdemir, **Kişiler Hukuku**,s. 205; Öztan, **Tüzel kişiler**, 36

tam ehliyetsizler ve mahdut ehliyetsizler olarak alt iki kategoriye ayrılırlar.Tüzel kişileri de bu duruma benzer kategorilere ayrılırlar.

Kanun;Bazı tüzel kişileri fiil ehliyetinden yoksun kılmış ve başka bir tüzel kişiyi bu tüzel kişinin organı kılmış olabilir. Mazbut vakıflar tüzel kişiliği böyledir. Zira tek bir özel hukuk tüzel kişiliği içerisinde erimişlerdir. Bu vakıfların ayrı ayrı tüzel kişiliği kalmamıştır. Bu sebeple tam ehliyetsizlere benzer bir konumdadırlar.

Eski vakıflardan;kendi yöneticisine sahip olmakla beraber Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idari vesayetinde olanları mülhak vakıflardır. Mülhak vakıfların diğer bir alt türü de cemaat vakıflarıdır. Bu bakımdan mahdut ehliyetsizlere benzer bir konumdadırlar.

Bir tüzel kişi ,geçici olarak organlarından yoksun kalmış ise gerçek kişilerde olduğu gibi kayyım atanabilir.

Burada özellik fiil ehliyeti için özellik arz eden mazbut vakıflar tüzel kişiliği ile mülhak vakıflar tüzel kişilikleri incelenecektir. Fiil ehliyetine sahip olan tüzel kişiler ile kayyım atanan tüzel kişiler yukarıda incelenmiştir.T.C. Başbakanlık 13.06.2005 tarihli Vakıflar Kanunu Tasarısı m.2 'Bu kanun; mazbut,mülhak,cemaat ve yeni vakıflar ile Vakıflar Genel Müdürlüğü'nü kapsar' düzenlemesini yaparak yürürlüğe girdiği taktirde tüm vakıfları aynı kanuni çatı altında toplamıştır.

A.Mazbut Vakıflar Tüzel Kişiliği

Mazbut vakıflar 17 şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi yürürlüğe girmeden önce kurulan vakıflardır.3 Haziran 1935 tarih ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu yürürlüğe girmeden önce bu vakıfların her birinin ayrı tüzel kişilikleri mevcuttu. Vakıflar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile bu vakıfların tüzel kişiliği tek bir tüzel kişilik çatısı altında erimiştir.

Vakıflar Kanunu l.maddesine göre aşağıda yazılan vakıflar mazbut vakıflardır.[273]

Vakıflar Kanunu'ndan önce el konulmuş vakıflar,Vakıflar Kanunu'ndan önce idaresine el konulmuş vakıflar,mütevelliliği bir makama verilmiş vakıflar,kanunen ve fiilen hayri bir hizmeti kalmamış vakıflar,mütevelliliği vakfedenin çocuklarından başkalarına verilmiş olan vakıflar,mütevellisi olmayan vakıflar,kütüğe kaydettirilmemiş vakıflar mazbut vakıflardır.Tasarı m. 3.f.h 'Mazbut vakıf: Bu kanun uyarınca Genel Müdürlükçe yönetilecek ve temsil edilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yönetilen vakıflar' olarak tanımlamaktadır.Mazbut vakıfların kendi örgütü ve organları yoktur. Bu sebeple fiil ehliyetleri de yoktur. Bu vakıflar, vakıflar genel müdürlüğünce yönetilirler.(Vakıflar kanunu m.1.f.6) Vakıflar Genel Müdürlüğü mazbut vakıfların kanuni temsilcisidir.[274]

Yukarıda izah edildiği gibi MK.m.49 'Tüzel kişiler kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla ,fiil ehliyetini kazanırlar'.MK.m.50 'Tüzel kişinin iradesi organları aracılığıyla açıklanır' düzenlemesini yapmıştır. Oysa mazbut vakıf tüzel kişiliğinde yönetim organı mevcut değildir. Bir kamu tüzel kişisi olan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yönetilmektedirler. Mazbut vakıf tüzel kişiliği bu kapsamdaki her vakıf için ayrı bir tüzel kişilik değildir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idare ve temsil ettiği vakıflar bir bütün olarak tek bir tüzel kişiliktir. (Vakıflar Kanunu m.6.f.2)

Mazbut vakıfların mahkeme veya vakıf kütüğüne kaydedilmiş olup olmamaları şahsiyetlerine halel getirmez. Kanunda belirtilen kanun hükümlerinin yürümeğe başladığından itibaren beş yıl içinde vakıflar kütüğüne kaydedilmeleri

[273]Cumali Özkan,**Tüm Yönleriyle Dernek ve Vakıflar,**Ankara 2000, s.26
[274]Hatemi, **Kişiler Hukuku Dersleri,** s.118

mecburiyeti kayıt için mükellef olanların sorumluluğu açısındandır. Bu müddet içinde kaydedilmemiş olan vakıflar tüzel kişiliğini kaybetmez (Vakıflar Kanunu m.7.)

Vakıfların doğrudan doğruya hayrattan olan taşınmazları Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün talebi üzerine vakıflar adına tapuya tescil olunur. (Vakıflar Kanunu m.8.)Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Resmi Gazete'nin 18 Haziran 1984 tarih ve 18435 sayılı nüshasında KHK/227 karar sayısı ile yayınlanan Kanun Hükmündeki Kararname'nin 2. maddesinde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mazbut vakıfları ilgilendiren görevleri ayrı ayrı sayılmıştır.Aynı kanun hükmünde kararnamede vakıflar meclisinin mazbut vakıflar açısından görevlerini 5.maddesinde saymıştır.

Mazbut vakıflar hakkında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün teşkilatının alacağı kararlar ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün dışa karşı mazbut vakıflar tüzel kişiliğini temsili ile mazbut vakıflar yönetilmektedir.Mazbut vakıfların malları her ne kadar katma bütçeli bir kamu kurumu olan Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilseler de bu mallar üzerindeki hukuki tasarruflarda özel hukuk hükümleri geçerlidir.[275]

B.Mülhak Vakıflar

Eski vakıflardan kendi yöneticisine sahip olmakla beraber Vakıflar Genel Müdürlüğünün idari vesayetinde olan vakıflar mülhak vakıflardır. Mülhak vakıfların diğer bir alt türü de cemaat vakıflarıdır.Bunun yanı sıra kanun koyucu esnaflara ait vakıfları da bu kategori içerisine almıştır.Son zamanlarda cemaat vakıflarının ayrı bir kategoride değerlendirilmesi eğilimi ağır basmaktadır. Bu bakımdan mahdut ehliyetsizlere benzer bir konumdadırlar.

Mülhak vakıflarda vakfın idaresi ,esas itibarıyla vakıf kurucusunun iradesine bağlıdır. Bu vakıflar mütevellileri tarafından yönetilirler. Fakat bu mütevelliler Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün ve genel müdürlük idare meclisinin kontrolü altındadır.(Vakıflar kanunu .m.1)Bu vakıflar ayrı ayrı tüzel kişiliğe sahiptirler ve kendi taahhüt ve borçlarından sorumludurlar.

Mülhak vakıfların tüzel kişiliği konusunda Vakıflar Kanunu m.6; 'Mülhak vakıflar ,Vakıflar Umum Müdürlüğün'ce niyabeten idare olunsa bile ayrı ayrı birer hükmi şahsiyet sayılırlar. Bunlar kendi taahhütleri ile ilzam olunur. Ve borçlarını kendi mallarından öderler' demek suretiyle mülhak vakıfların her birinin ayrı ayrı tüzel kişiliği olduğunu belirtmektedir.

Mülhak vakıfların mütevellileri ve görevleri Vakıflar Kanunu'nun Üçüncü babında düzenlenmiştir.Buna göre; mülhak vakıfların yöneticilerinin kimler olduğu Vakıflar Genel Müdürlüğün'ce tespit edilecektir.(Vakıflar Kanunu m.18) Belirlenen nitelik ve şartları taşımamalarından dolayı kendilerine mütevellilik verilmeyenler bu nitelik ve şartları elde edinceye veya küçüklerle mahcurlar şahsi ehliyetlerini kazanıncaya kadar vakıf işleri bunlar adına Vakıflar Genel Müdürlüğün'ce idare olunur. (Vakıflar kanunu m.19.f.2) Mütevelli olması gerekenlerden kimse sağ kalmamışsa o vakıf mazbut vakıflar arasına alınır. (Vakıflar kanunu m.21.f.2)

Tasarı m.3.f.ı mülhak vakıfları 'Mülhak Vakıf:Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıflar' olarak tanımlamaktadır.

Mütevelliler vakfın yöneticileridir. Vakfın hayratlarını görüp gözetmek,tahsili kendilerine bırakılan gelirleri toplamak,izin verilen masrafları yapmak,vakıf görevlilerini kontrol etmek,her mali yıl başında gelecek yıl bütçesini ve her ve altı ay içinde de kati hesabı vakıflar idaresine vermek, izinli oldukları başka görevleri

[275] İlhan Demir,**Yeni Vakıfların Temel Kitabı**,Ankara 2005, s.31

yaparlar. Mütevelliler borç para alamazlar. Sadece akarlara mahsus olmak üzere borç para alabilirler. Bu da idare meclisinin iznine bağlıdır.

Yine gerek Vakıflar Kanunu,gerek Vakıflar Tüzüğü ve gerekse Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Resmi Gazete'nin 18 Haziran 1984 tarih ve 18435 sayılı nüshasında KHK/227 karar sayısı ile yayınlanan Kanun Hükmünde ki Kararnamede Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülhak vakıfları ilgilendiren görevleri ayrıntıları ile düzenlenmiştir.

Buradan şu sonuç çıkmaktadır. mülhak vakıfların mütevelli heyeti tam manası ile bir fiil ehliyetine sahip değillerdir. Bu yetkilerini Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün vesayeti altında yapmak zorundadırlar. Vakıflar Genel Müdürlüğünün işlemin niteliğine göre onayının olması veya direk iştirakinin olması gerekmektedir.

C.Cemaatlere ve Esnafa Ait Vakıflar

Vakıflar Kanunun'un 1. Maddesi ilk hali ile cemaat ve esnaflara ait vakıfları mülhak vakıflar arasında saymıştır.24.3.1981 tarihli ve 2437 sayılı kanunla en son olarak bu madde 'Cemaatlere ve esnafa mahsus vakıflar,bunlar tarafından seçilen kişi veya kurullarca yönetilir. İlgili makamlarla Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından teftiş edilir ve denetlenir.' düzenlemesini yapmıştır.

Tasarı m.3.f.j Cemaat vakfını 'Vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış,Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıflar' olarak tanımlamaktadır.

Doktrinde Sungurbey/Kaneti[276] ve Hüseyin Hatemi'[277]nin de katıldığı baskın görüş cemaat vakıflarının mülhak vakıf olarak değerlendirmektedir.

[276]İsmet Sungurbey/Selim Kaneti, **Eski Vakıfların Yeni Sorunları,** s..421-422
[277] Hatemi, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri,**s.400

Tasarı m.6 f.4 ‘Cemaat vakıflarının yöneticileri mensuplarınca seçilir.Vakıf yöneticilerinin seçim usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir’ hükmü ve tasarının m.3.f.ı’da Cemaat vakıfları ayrı olarak tanımlandığından artık mülhak vakıflar statüsünde sayılmayacaklardır. Esnaf vakıfları ise Tasarı m.6.f.5 gereğince mülhak vakıfların tabi olduğu hükümlere tabi olacaklardır.

Rumlar,Museviler ve Ermeniler gibi ülkemizde bulunan azınlıklar tarafından idare edilen vakıflar,cemaatlere ait vakıflar olarak adlandırılmaktadır. Cemaatlere ait vakıflar bu cemaatlerce seçilen kişi veya kurullarca yönetilir. İlgili makamlarla Vakıflar genel müdürlüğü tarafından teftiş edilir ve denetlenir.Esnafa ait vakıflar ise biri saraçlara ,diğeri yorgancılara ait olmak üzere iki örneği vardır.

Cemaat vakıfları 1936 yılında verdikleri mal beyannamelerinin ‘Vakıfname olarak kabulü sebebiyle ’ bu tarihten sonra edinilen veya 1936 Beyannamesi’nde yer almayan taşınmaz malları iktisap edememişlerdir. Aynı dönem içerisinde bağış veya vasiyet yolu ile de taşınmazl malları iktisap edememişlerdir. Her nasılsa edinilen taşınmaz mülkiyetleri hazinece açılan iptal davaları neticesinde mahkemece iptal edilmiştir[278] Yargıtay ve Danıştay da 1936 Beyannamesini vakıfname olarak kabul etmiş ve bu mahkeme kararlarını onamıştır.

24 Ocak 2003 tarihi’nde Resmi Gazete’de yayınlanan ‘Cemaat Vakıflarının Taşınmaz Mal Edinmeleri, Bunlar Üzerinde Tasarrufta Bulunmaları Ve Tasarrufları Altında Bulunan Taşınmaz Malların Bu Vakıflar Adına Tescil Edilmesi Hakkında Yönetmelik’ ile faaliyette bulunan muhtelif cemaatlere ait 160 vakfın listesi yapılmıştır. Liste dışı kalan vakıfların müracaatı ile listeye dahil edilebilecektir.Böylece 1936 Beyannamesi uygulamasına son verilmiş ve vakfiyeleri olsun olmasın bütün cemaat vakıfları eşit statüde sayılmıştır.Cemaat vakıflarının taşınmaz edinebileceklerdir.Bu husus III.Bölümde izah edilmiştir.

[278] Reyna/Zanona, **Son Yasal Düzenlemelere Göre Cemaat Vakıfları,**s.127-128

Türk Hukuk Sisteminde vakıfların yönetim esaslarının vakıfnamelerinde veya tüzüklerinde ya da kuruluş belgelerinde belirlenmesi şarttır. Fakat hukuk sistemimizde cemaatlere ait vakıflar ayrı bir statüde olup bir vakıfname,tüzük veya kuruluş belgeleri yoktur. Cemaat mensuplarının idaresi ve taşınmazlarının tasarrufları hususları,2762 sayılı Vakıflar Kanunuyla çözümlenmeye çalışılmıştır. Her sinagog ve kilise çevresi ayrı bir vakıf olarak kabul edilmiştir.[279]

Cemaat vakıflarının organlarının seçimlerinde nasıl bir yöntemin uygulanacağını gösteren yazılı bir kuruluş belgesi olmadığından teamülün gösterdiği yöntem ve kamu düzeni kuralları gözetilerek seçimler yapılmaktadır.[280]

İçişleri bakanlığı tarafından çıkarılan ve 25585 tarihli RG'de yayınlanan Cemaat Vakıfları Yönetim Kurulu Seçimlerinin Seçim Esas ve Usullerine İlişkin Yönetmelik Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıfların yönetim kurulu seçimlerinin esas ve usullerine ilişkin hususları düzenlemiştir.Ve bu tartışmalara son vermiştir. Cemaat vakıfları yönetim kurulu'nun azli konusunda 2762 sayılı vakıflar kanunu cemaatlere ve esnafa ait vakıflar ile mülhak vakıfların idarecilerinin görevden uzaklaştırılmalarına ilişkin ayrı bir düzenleme yapmamıştır. Vakıflar Kanunu m.33'te yapılan azil düzenlemesi burada da geçerlidir.

[279] Reyna/Zanona, **Son Yasal Düzenlemelere Göre Cemaat Vakıfları,**s.127-128
[280] Yargıtay 6. Hukuk dairesi 3.4.1973 gün ve 1477/1489 esas-karar sayılı kararı **RKD**.Yıl 8,sayı 1973/6-7,II/2,s.290/292;Sungurbey,/Kaneti, **Eski Vakıfların Yeni Sorunları,** s.412

III-DİĞER ÖZEL KANUN KURALLARINDAN KAYNAKLANAN EHLİYET SINIRLARI

A.3 Mart 1340(1924) tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Bu kanun ile bütün bilim ve eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. (Tevhid-i Tedrisat Kanunu m.1)Yine bu kanunla vakıf medrese ve okulları Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmakla kalmıyor,aynı zamanda devrediliyor. (Tevhid-i Tedrisat Kanunu m.2) Bu durumda mazbut vakıflardan olan Okul ve medreselerin sadece yönetimleri değil,üzerindeki haklar da Milli Eğitim Bakanlığı'na geçmiş olacaktır. Daha sonraları bütçe kanunlarına konan ve bir süre sonra da bu kanunlarda da düzenlenmeyen bu kurallar Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun bu kuralını unutturmuş , Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün veya mülhak vakıfların okul yapı ve arsaları üzerinde mülkiyet ilişkisinin sürdüğü yorumuna yol açmıştır.[281]

B.18 Mart 1340(1924) tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu

Bu kanun gereğince bazı hayırseverlerin arızi vergilerin karşılanması amacıyla kurmuş oldukları 'Avarız vakıflarının' gelirleri köy tüzelkişiliğine tahsis edilmiştir.[282]

C.30 Teşrinisani(Kasım) 1341(1925) tarih ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar İle Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun[283]

Bu kanun gereğince mazbut veya mülhak vakıf durumunda olup da cami veya mescit olarak da kullanılan tekkelerin yine aynı durumda kaldığı,cami veya mescit

[281] Hatemi, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri,**s.382-383
[282] Hatemi , **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri,** s.384

olarak kullanılmayan tekkelere tahsis edilmiş bulunan müstagallatın,miri tarım topraklarının,tekkelerin kapatılması dolayısıyla (Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün değil)doğrudan doğruya Maliye Hazinesinin (Devlet'in) tasarrufuna geçtiği, gayri sahih vakıf değil de sahih vakıf olan tekke bina ve arsalarından mazbut vakıf olanların tahsis amacına bakılmayarak ve bu amaçla kayıtlı olmayarak Vakıflar Genel Müdürlüğünde kalacağı,hususi tekkelerin ,tekke olarak kullanılmamakla birlikte,bu madde gereğince özel mülkiyette kalacağı ve miras yoluyla intikal edeceği söylenebilir.[284]

D.28 Nisan 1926 tarih ve 831 sayılı Sular Hakkında Kanun

Bu kanunun[285]m.2 gereğince gerek vakfa ait olsun ve gerek suver-i saire ile vücuda getirilmiş bulunsun umumun istifadesine mahsus olarak şehir ve kasabalara ve köylere isale edilmiş suların idaresi,kaffe-i müessesat ve menabii varidatı ile birlikte belediye ve köy ihtiyar meclislerine münevver ve mevdudur.[286]

E. 3 Nisan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ve 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu

3 Nisan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Kanunu vakıflar alanını ilgilendiren bazı kurallar getirmiştir. Köy Kanunu düzenlemesi doğrultusunda bu kanunda belediye sınırları içindeki avarız ve gelirlerini belediyelere devretmiştir.(m.110.f.6)

1580 sayılı Belediyeler Kanunu m.160 gereğince metruk ve kimsesiz mezarlıklarla vakfa ait umumi mezarlıkları belediyelere devretmiştir. Hatta bu kanun yürürlüğe gitmeden önce Evkaf'ça taksitle satılan mezarlıkların henüz ödenmemiş

---

[283] **RG**.13 Kanunuevvel 1341-243,**Düstur** III/7,s.l13
[284] Hatemi, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri,** s.385
[285] **RG**.10 Mayıs 1926-386,**Düstur** III/7,s.887

taksit bedellerini dahi belediyelere devretmiştir.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu m.79 l580 sayılı Belediyeler Kanunundaki düzenlemeyi devam ettirmiş ve mezarlıkları belediyelerin tasarrufuna bırakmıştır.

03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu m.75.f.c gereğince Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları,kamu yararına çalışan dernekler,özürlü dernek ve vakıfları,Bakanlar Kurulun'ca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilirler.

F.24 Mayıs 1933 tarih ve 2219 sayılı Hususi Hastaneler Kanunu

24 Mayıs 1933 tarih ve 2219 sayılı Hususi Hastaneler Kanunu m.7 gereğince tesis ve idaresi devlet teşkilatından başkasına verilmiş olan vakıf hastaneler bu kanun hükümlerine bağlı olup idare işleri vilayetlerin gözetimi altındadır.

[286] Hatemi, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri,**s.385

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerçek kişilerin imkan ve ömürlerinin sınırlı olmasından dolayı sürekli bir amaç çerçevesinde biraraya gelen insanların kişiliğinden ayrı bir kişilik olan tüzel kişilikler doğmuş ve güttükleri sürekli amaca daha iyi hizmet edebilme düşünce ve ihtiyacından ileri gelmiştir.Hukuk düzeni ortak bir amacın sürekli olarak gerçekleşmesini sağlayacak örgütlenmeye sahip kişi veya mal topluluklarına bu kişi veya mal topluluklarından bağımsız bir kişilik tanıyarak hukuk sahnesine çıkarmış ve meşruluk kazandırmıştır.

Zaman içerisinde bazı tüzel kişiler Medeni Hukuk alanını dışında kalmışlardır.Kamu gücünü kullanan kamu tüzel kişileri Anayasa ve idare hukukunun alanına girmiştir.Ticaret şirketleri,kooperatifler,sendikalar ve siyasi partiler özel hukuk alanında kalmakla birlikte kendi özel kanunlarının çerçevesine girmişlerdir.Medeni Hukuk alanında ise kazanç paylaşma ve siyasi amaç gütmeyen dernek ve vakıf tüzel kişileri kalmıştır.

Dernek tüzel kişiliği, kişi topluluğu, vakıf tüzel kişiliği ise mal topluluğudur. Vakıf tüzel kişiliği, başlı başına bir varlığa sahip olmak üzere, bir malın belli bir gayeye tahsisinden oluşan tüzel kişiliktir. Vakıf bir mal topluluğudur.

Tüzel kişiler insanın yararı için kişilik kazanmışlardır.Yoksa insan sayılamazlar.Kişilerin tek başına veya ömürlerine sığmayacak işleri ve amaçları gerçekleştirebilmek tüzel kişilik için imtiyazlı bir hak ve fiil ehliyeti alanı sağlamaz.Diğer kişilerden ayrıcalıklı bir kişilik değildir.Aksi düşünülürse insan haklarının ihlali veya tüzel kişilerin diğer kişilerden ayrıcalıklı bir konumda olması demektir. Bu durumda Medeni Hukuk tüzel kişilerinin hareket alanları sınırlanacak mıdır?

Tüzel kişilik kazanıldıktan sonra bu yeni kişiliğin hak ehliyetinin ve fiil ehliyetinin incelenmesi gerekmiş ve bu çalışmada Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin ehliyetleri ve sınırlarının ölçüleri konusunda aşağıdaki hususlar tesbit edilmiştir.

Tüzel kişiler hukuk alanında doğmakla (tüzel kişilik kazanmakla)hak ehliyetine sahiptirler.Dernek tüzel kişiliğinin hak ehliyetinin başlangıcı tüzel kişiliğin kazanılma anı olan dernek kurucularının iradelerini açıklamaları ve kuruluş bildiri ve eklerinin mahallin en büyük mülki amirliğine verilmesi ile başlar.Vakıf tüzel kişiliğinde hak ehliyetinin başlangıcı vakfın,vakfedenin ikametgahı asliye mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile başlar.

TMK.m.48 'tüzel kişiler cins,yaş,hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışında bütün haklara ve borçlara ehildirler.'düzenlemesi ile TMK.m.8 deki gerçek kişilerin hak ehliyetlerine paralel bir düzenleme yapmıştır.Bu düzenleme ile tüzel kişiler niteliklerine uygun olan sadece gerçek kişilerin insan olmalarından kaynaklanan haklar dışında tüm haklara sahip olabilecekler ve borç altına girebileceklerdir.

Hak ehliyetinin başlıca iki ana sınırı vardır.Birincisi mantıki sınırdır.Tüzel kişiler insan olmadıkları için insana özgü haklardan faydalanamazlar.İkincisi ise 'numerus clausus' ilkesidir.Her tüzel kişi türü için mevzuatında belirlenen genel amaç sınırları içerisinde kalmalıdır.

Gerçek kişilere özgü haklar nişanlanma,evlenme,evlilik mal rejimlerine tabi olma,boşanma,kişinin reşit olması,nafaka talep edilmesi,vasi kayyım ve kanuni müşavir olarak atanma,tanıma,babalığa hüküm,nesebin reddi gibi haklardan tüzel kişiler faydalanamaz.Buna karşılık sadece tüzel kişilerin faydalanabileceği haklar vardır..Üyelikten çıkarma hakkı,ödenti(aidat)isteme hakkı,statüsünde değişiklik yapma hakkı,kendilerini feshetme hakkı,tüzüğe uymayı isteme ve cezalandırma hakkı sadece tüzel kişilere ait haklardır.Bazı haklardan hem gerçek kişiler hem de tüzel kişiler faydalanabilir.Temel hak ve özgürlüklerden her iki kişilik de

faydalanabilir.Malvarlığı haklarından olan alacak,ayni haklar,şahıs varlığı haklarından faydalanabilirler.

Tüzel kişilerin ikametgahları kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir. Tüzel kişinin taraf ve dava ehliyeti vardır.Her tüzel kişinin bir vatandaşlığı vardır.Tüzel kişi tacir sıfatı taşıyorsa ticaret unvanı kullanır.Marka kullanma hakları vardır.Haksız rekabetten dolayı her türlü hakkı talep ve dava etme hakları vardır.

'Numerus Clausus' ilkesi gereğince her tüzel kişi türü için mevzuatta belirlenen genel amaç sınırı içinde kalmalıdır..Bu ilke gereğince hukuk düzenince öngörülen genel amaç dışında ve başka kalıpta,modelde tüzel kişilik meydana getirilemez ve yasal içerikten farklı yeni bir içerik ve işlev kazandırılamaz.Kamu hukuku tüzel kişileri tipinde özel hukuk tüzel kişisi olamaz.Vakıf türünde dernek olamaz. Tüzel kişilik alanında geçerli olan sınırlı sayı gereğince TMK.m.48 çerçevesinde her tüzel kişi kendi türüne ilişkin olarak hak ehliyetine sahiptir.

Tüzel kişiler özel kanun kuralları ile de hak ehliyeti sınırlamalarına uğrayabilirler.1982 Anayasası'nın 13.maddesi'.temel hak ve hürriyetler,özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlama getirilebilir' düzenlemesi bu durumu açıklamaktadır.Yabancılık unsuru hak ehliyetinin sınırlandırılmasında anayasal bir düzenleme olarak yerini almıştır.AY.m..16 'Temel hak ve hürriyetler yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.' hükmünü getirmiştir.

TMK.m.92 ve DK.m.5 gereğince yabancı dernekler Dışişleri Bakanlığı'nın uygun görüşü ve İçişleri Bakanlığı'nın izni olmadan ülkemizde faaliyet ve işbirliğinde bulunamazlar.TMK yayınlandığı sırada esasen tüzel kişilerin dernek kurma hakkı bulunmuyordu.Daha sonra tüzel kişilere dernek kurma hakkı tanınmıştır.TMK.m.56 30.07.2003 tarihli ve 4963 sayılı yasanın değişik 31. maddesi ile(07.03.2003 tarih ve 25192 sayılı RG'de yayınlanmıştır.) AncakTMK.m.93 gereğince yabancı gerçek kişiler dernek kurucusu olabildiği halde, yabancı tüzel

kişiler ülkemizde dernek kurucusu ve üyesi olamazlar.Vakıflar Yasası Tasarısının m.5 düzenlemesi ile Yabancılar Türkiye'de yeni vakıf kurabileceklerdir.Burada gerçek kişi ve tüzel kişi ayrımı yapılmamıştır.Menkul mülkiyeti konusunda genel bir kısıtlama yoktur. Yabancı dernek ve vakıflar taşınmaz mal edinemezler.

Cemaat vakıfları 1936 beyannamesinde yer almayan veya daha sonra edindikleri taşınmazları iktisap edememişlerdir.Ama 11 Ocak 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan ve Vakıflar Kanunu'nun 1. maddesine ek fıkra getiren 4778 sayılı kanun gereğince cemaat vakıflarının vakfiyeleri olsun olmasın dini,hayrı,sosyal,eğitsel,sıhhi ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün izni ile taşınmaz mal elde edebileceklerdir.

Yabancı tüzel kişilerin vasiyetname veya miras mukavelesi ile kanuni mirasçı olmalarına bir engel yoktur.Ancak yabancılar hukuku bakımından sınırların bulunması doğaldır.Kısıtlamalara tabi taşınmazlar tasfiye edilerek satılabileceklerdir.

Tüzel kişilerde fiil ehliyetinin başlangıç anı TMK.m.49 gereğince kanunlarda veya kuruluş belgelerinde gösterilmiş bulunan organların oluştuğu andır.Bu anda tüzel kişiler fiil ehliyetini kazanırlar.

Tüzel kişi fiil ehliyetini organlar vasıtası ile kullanır. Böylece tüzel kişi organları ile hukuk alanında davranışlarda bulunabilir. Organlar tüzel kişiliğin bir parçası olarak kabul edilir.

Tüzel kişiler sadece yürütme organları aracılığı ile değil, fakat organlarca seçilen ve görev alan yardımcı kişiler (temsilci, müstahdem vb.) aracılığı ile faaliyette bulunabilirler. Bu durumlarda organa ilişkin hükümler değil, bu kişilerin niteliğine ve tüzel kişilikle bu kişiler arasındaki ilişkinin özelliğine göre Borçlar Kanunu'nun hükümleri uygulanır.

TMK.m.50.f.2 'Organlar,hukuki işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar' demek suretiyle tüzel kişinin fiil ehliyetini kullanan

organların fiillerinin tüzel kişiyi bağlayacağı düzenlemesini yapmıştır.Organların yapmış olduğu hukuki işlemler tüzel kişiyi bağlar ve tüzel kişinin işlemi sayılır. (TMK.m.50.f.2)

Tüzel kişiler; hukuka aykırı fiillerden de sorumluluk ehliyetine sahiptirler. TMK.m.50.f.2 "Organlar, hukuki işlemleri ve diğer bütün fiilleriyle tüzel kişiyi borç altına sokarlar" demekle organların fiillerden dolayı tüzel kişiliğin sorumlu olacağını açıkça belirtmiştir.Doktrinde anılan düzenleme çerçevesinde tüzel kişilerin sözleşmeden doğan sorumluluklarının yanında sözleşme dışı sorumluluklarının varlığını da kabul etmektedir.

TMK m.50.f.1'e göre tüzel kişi organın hukuki işlemlerinden ve dolayısıyla üçüncü kişilerle yaptığı sözleşmelerden sorumludur.Organ tüzel kişinin borcunu ifa ederken,borca aykırı davranışı ile alacaklıyı zarara uğratırsa, zarardan tüzel kişi sorumlu olur

TMK m.50 tüzel kişinin hukuki muameleden doğan sorumluluğuna işaret etmekte ancak şartlarını belirtmemektedir. Organın borca aykırı davranışı ,organın herhangi bir fiilinin tüzel kişiyi borç altına sokması hükmüne dayanır (MK.m.50.f.2)Tüzel kişi BK.m.96 vd. hükümlerine göre borca aykırı davranışları sebebi ile doğrudan doğruya sorumludur.

TMK.m.50.f.2 gereğince Organın görev sırasında sebep olduğu haksız fiillerden tüzel kişi sorumludur. Haksız fiilden sorumluluk için BK.m.41. gereğince aranan fiilin hukuka aykırılığı, zarar, illiyet rabıtası ve kusur unsurlarının gerçekleşmesi gerekir.

Organların tüm haksız fiillerinden tüzel kişi sorumlu tutulamaz.Organın haksız fiil işlerken tüzel kişinin sorumlu olabilmesi için ilk sınır tüzel kişinin hak ehliyetidir. İkinci sınır organın görevini yaparken görevi sebebi ile bu haksız fiili işlemesidir. Organın somut olayda buna yetkili olmaması görevde olması sırasında fiili işlemesi durumunda tüzel kişi yine sorumludur.İç ilişkide yetki sınırlandırılmış

olsa bile fiil dış ilişki itibarı ile kendi yetki çevresinde ise tüzel kişinin sorumluluğu doğacaktır. Ancak bunun şartı,hukuka aykırı fiile maruz kalan kişinin somut durumun koşullarına göre,organın faaliyette bulunması konusunda yetkisinin varlığını kabul etmesidir. Organın görevle ilgisi olmayan fiilleri sırasında meydana gelen zararlardan tüzel kişi sorumlu değildir.,Organlar, kusurlarından dolayı ayrıca kişisel olarak sorumludurlar.Tüzel kişi ile organa haksız fiiller açısından müteselsil sorumluluk getirilmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nun 60. maddesi tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirlerinin tür ve koşulları düzenlemiştir. Türk Ceza Kanununun gerekçesinde 'Anayasamızda da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği kuralının gereği olarak sadece gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Ancak bu ilke, işlenen suç dolayısıyla özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbiri niteliğinde yaptırımlara hükmedilmesine engel değildir.' demekle özel hukuk tüzel kişilerine uygulanacak güvenlik tedbirinin anayasadaki yeri ve gerekçesi açıklanmaktadır.

Hak ve fiil ehliyeti sınırları ancak kanundan gelir. Kanundan doğan hak ehliyeti sınırlaması olmadıkça,tüzel kişiler TMK.m.48 düzenlemesindeki genel kaide çerçevesini çizmiş olup; kuruluş belgesinde her türlü ehliyeti teker teker saymaya gerek yoktur.Kuruluş belgesinde gösterilen özel amaç ,fiil ehliyetini değil organın organlık yetkisini sınırlar. Kuruluş amacı dışına çıkan işlemler tüzel kişinin genel amaç sınırları dışına çıkmasalar bile ,yetkisiz bir kimsenin yaptığı işlem gibi olur. Tüzel kişinin gerçekten yetkili veya üst yetkili organının bu işlemlere 'icazet' vermesi ile geçerli olur. Fakat bu icazet organın kuruluş belgesinde belirlenen sınırları aşamaz.Bu tür amaç dışı muamelelerin tüzel kişiyi bağlayabilmesi için organın organ olarak kendisine tanınan yetki çerçevesinde faaliyette bulunması gerekir. Bu muameleler organın görevi ile ilgili ise tüzel kişinin amacı dışında yapılmış olsa da tüzel kişiyi bağlar.

Kanun;bazı tüzel kişileri fiil ehliyetinden yoksun kılmış ve başka bir tüzel kişiyi bu tüzel kişinin organı kılmış olabilir. Mazbut vakıflar tüzel kişiliği böyledir.

Zira tek bir özel hukuk tüzel kişiliği içerisinde erimişlerdir. Bu vakıfların ayrı ayrı tüzel kişiliği kalmamıştır. Bu sebeple tam ehliyetsizlere benzer bir konumdadırlar.

Eski vakıflardan kendi yöneticisine sahip olmakla beraber Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün idari vesayetinde olan mülhak vakıflar vardır. Mülhak vakıfların diğer bir alt türü de Cemaat vakıflarıdır. Bu bakımdan mahdut ehliyetsizlere benzer bir konumdadırlar.Bir tüzel kişi ,geçici olarak organlarından yoksun kalmış ise gerçek kişilerde olduğu gibi kayyım atanabilir.

Sonuç olarak tüzel kişiler insanın yararı için kişi sayılmışlardır.Tüzel kişiler insan değillerdir.Aksine insanların ideallerinin gerçekleşmesi için vardırlar.Tüzel kişilerin varlığında da insan esas alınmalıdır.Aksi taktirde insan için var olan bir kuruma insan hizmet etmiş olur.Tüzel kişilerin bu sebeple ehliyet sınırları iyi bilinmelidir.Kişiler tüzel kişilik meydana getirme irdesinde iseler öncelikle bu tüzel kişiliğin hangi amaçla oluşturulacağına karar vermelidirler.Bu genel amaç belirlendikten sonra bu amaç ve örgütlenmenin hukuk düzenince numerus clausus ilkesi gereğince çizilen genel çerçevesine uygunluğu araştırılmalıdır.Zira hukuk düzeni belirlemiş olduğu genel amaç ve örgütlenme sınırları dışındaki meydana gelen topluluklara tüzel kişilik tanımamaktadır.Bu bakımdan kazanç paylaşma dışında ideal bir amaçla tüzel kişilik meydana getirilmek isteniyorsa dernek tüzel kişiliği,Bir malın belli bir amaca özgülenmesi suretiyle tüzel kişilik meydana getirilmek isteniyorsa vakıf tüzel kişiliği meydana getirilmelidir.Bu genel amaç sınırlarının korunması ve aşılmaması durumu tüzel kişilik kazanıldıktan sonrada devam etmelidir.

Tüzel kişler yukarıda izah edilen genel hak ve fiil ehliyeti sınırlarına uygun hareket etmelidirler.Bu sınırların aşılması durumunda yapılan işlemlerin çeşitli hukuki yaptırımlarla karşılaşması mümkündür.Hatta kanun koyucu tüzel kişileri güvenlik tedbirleri ile karşı karşıya bırakabilir.Veya şahsi kusuru ile yetki aşımında bulunan organ şahsi olarak cezai veya hukuki yaptırımla karşılaşabilir.Bu açıdan Tüzel kişinin organlarını oluşturan kişilerin tüzel kişinin veya kendilerinin şahsi sorumluluğunu oluşturacak iş ve işlemlerden kaçınmaları gerekir.

Gerek uyum yasaları gerekse ülkemizde oluşturulmaya çalışılan insan haklarına ilişkin olumlu çalışmalar ile kişilere tanınan örgütlenme özgürlüğü belli bir düzeye gelmiştir.Bu konuda hızla iyileştirme çalışmaları sürdürülmektedir.Yeni Vakıflar Yasası Tasarısı bu tez teslim edilirken TBMM aşamasında kanunlaşma çalışmaları tamamlanmış fakat Cumhurbaşkanınca meclise geri gönderilmiştir. gündemine sunulmuş fakat yasalaşmamıştı..Bu tasarı yasalaştığı taktirde örgütlenme özgürlüğü noktasında önemli bir eksiklik te tamamlanmış,daha ileri ve tatmin edici bir noktaya varılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAP VE MAKALELER

1. Akipek, Jale G./Akıntürk,Turgut : **Türk Medeni Hukuku**,Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri,Kişiler Hukuku,Birinci Cilt,Yenilenmiş Beşinci Bası,İstanbul 2004,
2. Akman,Sermet.G. : **Sorumsuzluk Anlaşması**,İstanbul,1976
3. Akünal,Teoman/Tezel,Adnan, : **Medeni Kanuna Tabi Vakıfların Kuruluş, İşleyiş ve Gelişimindeki Aksaklıklar ve Zorluklar Türkiye'de Medeni Kanuna Göre Kurulmuş Vakıflar ve Sorunları,**İstanbul 1975
4. Akünal,Teoman : **Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler,** 2.Bası, İstanbul 1995
5. Arslanlı,Halil : **İngiliz Şirketlerinde Ultra Vires Nazariyesi**, Adalet Ceridesi,1942
6. Avcı,Mehmet Özgür. : **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf Yönetim Organı**,İstanbul 2006
7. Ballar, Suat : **Yeni Vakıflar Hukuku,**Yenilenmiş ve Genişletilmiş Baskı. İst. 2000
8. Ballar, Suat : **Yeni Dernekler Hukuku**, 3. Baskı İst. 1996
9. Bilge,Necip/Önen,Ergun : **Medeni Yargılama Hukuku,**3.Bası,Ankara 1978
10. Çelikel,Aysel./Gelgel(Öztekin),Günseli : **Yabancılar Hukuku**,Yenilenmiş 12.Bası, İstanbul 2005,
11. Demir,İlhan : **Yeni Vakıfların Temel Kitabı**,Ankara 2005,
12. Doğan,Mehmet : **Vakıflarda Mal Varlığı** Ankara 2000
13. Dönmezer,Sulhi./Erman,Sahir :**Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, c.II12. Bası, İstanbul 1999
14. Dural,Mustafa/Öğüz,Tufan : **Türk Özel Hukuku,**Cilt II,Kişiler Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7.Bası,İstanbul 2004,

15. Dural,Mustafa/Öz,Turgut : **Miras hukuku dersleri**,İstanbul 2001
16. Engin,İlkay Baki :**Dernek Üyeliğinin Kazanılması ve Kaybedilmesi**, İstanbul 1995
17. Erçin,Ferhat :**Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri,**İstanbul 2004
18. Eren,Fikret :**Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** c.II istanbul 1994
19. Erol,Haydar :**Gerekçeli Açıklamalı ve İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu**,Ankara 2005,
20. Erten,A., : **Sorumsuzluk Şartları,**Ankara 1977
21. Esener,Turhan :**Mümessilin Kendi Kendisiyle Mukavele Yapması**,Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi 1957,C.XIV, (Mukavele)
22. Güneri,Hasan :**Türk Medeni Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri**,Ankara 1976:
23. Hatemi, Hüseyin/Serozan,Rona./Arpacı,Abdulkadir: **Eşya Hukuku** ,İstanbul 1991
24. Hatemi,Hüseyin : **Gerçek Kişiler Hukuku (Kısa Ders Kitabı)**, İstanbul 2005
25. Hatemi, Hüseyin : **Önceki ve Bugünkü Hukukumuzda Vakıf Kurma Muamelesi**, İstanbul 1969
26. Hatemi , Hüseyin : **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri,**İstanbul 1979,C.I,
27. Hatemi , Hüseyin : **Medeni Hukuka Giriş,**Gözden Geçirilmiş 3. Bası, İstanbul 2004
28. Hatemi, Hüseyin :**Kişiler Hukuku Dersleri**,Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2.Bası,İstanbul 2001
29. Hatemi, Hüseyin :**Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku,**Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2.Bası,İstanbul l998
30. Hatemi, Hüseyin :**Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişiliğin Sorumluluğu**,İstanbul Ünv. Hukuk Fakültesi mukayeseli huk.Araştırma enst.'nün Sorumluluk

Hukukunda yeni gelişmeler I.Sempozyumu s.129-130 , Fakülteler Matbaası 1980

31. İmre,Zahit : **Medeni Hukuka Giriş,**3.Bası,İstanbul 1980

32. İşeri Ahmet :**Türk Medeni Kanun'una Göre Vakıf,** Ank. 1968

33. İşeri Ahmet :**Türk Medeni Kanun'una Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük ve İlgili Hazırlık Çalışmaları,** Ank. 1972

34. Kangal,Zeynel T. :**Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu**,Ankara 2003

35. Karacibioğlu,Orhan Batur : **Anonim Şirketlerde Hak-Fiil Ehliyeti Ve Ultra Vires,**İstanbul 1998

36. Karahasan,Mustafa R. :**Sorumluluk ve Tazminat hukuku,** C.I,C.II,İstanbul 1989

37. Kılıçoğlu, Şeref :**Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk**,Ankara 1982

38. Kocayusufpaşaoğlu,Necip : **Miras Hukuku** 2.Bası, İstanbul 1978

39. Kocayusufpaşaoğlu,Necip :**Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler,Sorumluluk Hukuku'nda Yeni Gelişmeler**,I.Sempozyum

40. Köprülü,Bülent :**Medeni Hukuk Genel Prensipler-Kişinin Hukuku 1-2.Kitaplar**,İstanbul 1979

41. Köprülü,Bülent/Kaneti,Selim : **Sınırlı Aynı Haklar**, 2.bası,İstanbul 1983,

42. Kuru,Baki :**Hukuk Muhakemeleri Usulü**,5.Bası,İstanbul 1990,

43. Okur,İrfan, :**Medeni Hukuk Tüzel Kişileri İle Ticaret Hukuku Tüzel Kişilerinin Hak Ehliyeti Yönünden Karşılaştırılması**, Yargıtay Dergisi,1990

44. Oğuzman, M.Kemal/ Seliçi,Özer/ Oktay-Özdemir,Saibe. : **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler),** Yeniden gözden

geçirilmiş ve genişletilmiş 8.Baskı,İstanbul 2005

45. Oğuzman,M.Kemal/Seliçi,Özer/Oktay-Özdemir,Saibe:**EşyaHukuku,**10.Bası, İstanbul 2004
46. Oğuzman, M.Kemal : **Miras Hukuku Dersleri** 6.bası istanbul 1995
47. Oğuzman, M.Kemal /Öz,Turgut: **Borçlar Hukuku,**Genel Hükümler,3.Bası, İstanbul 2000
48. Özkan,Cumali :**Tüm Yönleriyle Dernek ve Vakıflar**,Ankara 2000
49. Özkan,Işıl :**Tüzel Kişilerin Ehliyetlerinin Gaye İle Sınırlandırılması**, Adalet Dergisi,1975
50. Özsunay,Ergun. :**Medeni Hukukumuzda Tüzel kişiler**,Gözden Geçirilmiş 5.Bası,İstanbul 1982
51. Öztan,Bilge :**Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı ve Organın Fiillerinden Doğan Sorumluluk,**Ankara 1970
52. Öztan ,Bilge : **Tüzel kişiler(Ders Notları),**Ankara 1993,
53. Poroy,Reha./Tekinalp,Ünal/Çamoğlu,Ersin : **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku,** Güncelleştirilmiş 9.Bası,İstanbul 2003
54. Reyna,Yuda/Zanona,Ester M. : **Son Yasal Düzenlemelere Göre Cemaat Vakıfları**,İstanbul 2003
55. Saymen,Ferit H. :**Medeni Hukukumuzda Hükmi Şahıslar**,İstanbul 1944,
56. Saymen,Ferit H./Elbir,Halid Kemal : **Türk Borçlar Hukuku** 2.cilt ,İstanbul 1958
57. Serozan, Rona :**Kişilik Haklarının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler**,MHAD,1977,Sayı 14
58. Serozan, Rona : **Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım,**Haluk Tandoğan'a Armağan,Ankara 1990
59. Serozan,Rona : **Tüzel Kişiler Özellikle Dernekler ve Vakıflar,** 2.Bası, İstanbul 1994,

60. Sokullu-Akıncı,R.Füsun, :**Ceza Yaptırımı**(Yayınlanmamış Doçentlik Tezi)
: İstanbul 1993,
61. Sungurbey,İsmet/Kaneti,Selim : **Eski Vakıfların Yeni Sorunları**
62. Tandoğan,Haluk :**Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku,**Ankara 1981
63. Tandoğan,Haluk : **Türk Mes'uliyet Hukuku,** Ankara 1961
64. Tekinay,Selahattin.S./Akman,Sermet./Burcuoğlu,Haluk/Altop,A. : **Tekinay Borçlar Hukuku,**Genel Hükümler,7.Bası, İstanbul 1993
65. Tekinalp, Gülören :**TürkYabancılar Hukuku,**Yenilenmiş 8.Bası İstanbul 2003
66. Tekinalp; Gülören : **Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları**, 3. bası, İstanbul, 1986
67. Tekinalp, Gülören : **Türk Hukukunda Ortakların Vatandaşlığı**, İHF 50. Yıl armağanı, İstanbul, 1987
68. Türk Medeni Kanunu Seçkin Yayınları İstanbul 2005
69. Ülgen,Hüseyin :**Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti,**Oğuzman'ın Anısına Armağan,İstanbul 2000
70. Ünver.Yener :**Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk**',Ceza :Hukuku Günleri,70.Yılında Türk CezaKanunu- :Genel Hükümler-26-27 Mart 1997- İstanbul)İstanbul :1998
71. Uçar,M.Bilal /Tüysüzoğlu,İ.Taner/Candemir-Çelik,Canan:**Yeni Dernekler** . **Kanunu Ve İlgili Mevzuat**,Ankara 2005
72. Velidedeoğlu, Hıfzı V. / Ataay,Aytekin : **Türk Cemiyetler Hukuku,**İstanbul : . 1956
73. Velidedeoğlu Hıfzı V. :**Türk Medeni Hukuku**. Cilt. 1. Şahsın Hukuku 6. Bası. İst. 1960
74. Yargıtay Kararları Dergisi
75. Yarsuvat,Duygun : **Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu**,Sahir : . Erman'a Armağan,İstanbul 1999

76. Yavuz,Cevdet : **Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve Diğer Mevzuat**, 7. Bası. İst. 1999

77. Yener,Serhat M. : **Eski-Yeni Vakıflar Mevzuatı,** Ankara 2001

78. Yener,Serhat M. :**Yeni Vakıfların Mevzuatı**, Ankara 2006

79. Yeşil,Metin :**Türk Medeni Kanununun Tapu Sicil Uygulamaları,** İstanbul 2005,

80. Zevkliler,Aydın/Acabey,M.Beşir /Gökyayla,K.Emre : **Medeni Hukuk,Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku,Aile Hukuku**,6.Bası,Ankara 1999

METİNLER

Türk Borçlar Kanunu Tasarısı,Ankara 2005.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı,Ankara 2005.

Vakıflar Kanunu Tasarısı,Başbakanlık13.06.2005 tarihli